

Art unlimited

İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR, PARA İLE SATILMAZ, KASIM-ARALIK 2022, SAYI: 66, KAPAK: MARI SPIRITO FOTOĞRAF: BERK KIR

MARI SPIRITO

Merve Akar Akgün 10. yaşını kutlayan Protocinema'nın kurucusuyla bir araya geldi

NİHAT KARATAŞLI

Huo Rf *Huo Soruyor* köşesinde yakın zaman önce aramızdan ayrılan sanatçıyı anıyor

ÇARŞAMBA TOPLULUĞU

Shulamit Bruckstein'in serisi bu sayı Thomas Hirschhorn'un da katkılarıyla devam ediyor

XXY

Çınar Eslek ve Yekhan Pınarlığil "top" kavramı üzerinde düşünüyorlar

BORN IN LE BRASSUS

AUDEMARS PIGUET
Le Brassus

RAISED AROUND THE WORLD

AUDEMARS PIGUET BOUTIQUE İSTANBUL : MİM KEMAL ÖKE CADDESİ, NİŞANTAŞI

12 **Huo Soruyor:** Nihat Karataşlı

HuoRf

18 **Kıvrım:** Sanatçının bir portresi

İlker Cihan Biner

22 Seri Zanaat

Tuna Ortaylı Kazıcı

28 30.000 km süren kültürel diplomasi

Evrin Altuğ

32 Aşk, Büyü vs.

Merve Akar Akgün

38 Ayvalık'ta Ay

Bihter Sabanoğlu

42 Cankulağıyla dinlemek

Selin Çiftci

46 Dünyanın Ağırlığı'na dair

Murat Alat

52 Beklemeye dair: Terminal

Derya Yücel

56 Büyük resmi gören gözler: Protocinema 10 yaşında!

Merve Akar Akgün

68 **Çarşamba Topluluğu:** Ecriture sabotée

Shulamit Bruckstein/House of Taswir

74 **XXY:** Top yuvarlaktır, maç 90 dakika, hayatsa uzatmalardan sonra

Çınar Eslek&Yekhan Pınarlıgil

Merhaba,

Devam eden pandemi sürecinde, 2021 yılının son Art Unlimited'ı da ülkenin, dünyanın gündeminin bir yansıması gibi: ölüm acısı, varoluş krizi, el emeği, yeni iklim rejimi, dinleme, aşk, bellek, bekleme, kutlama, iyileşme, üretim, yazı, beden ve cinsel kimlik.

İyi okumalar, iyi seneler!

—Merve Akar Akgün

Born in Saxony.
At home around the world.

ART UNLIMITED
Yıl: 13 Sayı: 66

Genel yayın yönetmeni
Merve Akar Akgün
merve@unlimitedrag.com

Reklam ve proje direktörü
Hülya Kızılırmak
hulyakizilirmak@unlimitedrag.com

Mali işler müdürü
Berfu Adalı

Yazı işleri müdürü
Selin Çiftçi
editor@unlimitedrag.com

Design Unlimited
Liana Kuyumcuyan

Fotoğraf editörü
Berk Kır

Gösteri sanatları editörü
Ayşe Draz Orhon

Architecture Unlimited
Sena Altundağ

Katkıda bulunanlar
Murat Alat, Evrim Altuğ, İlker Cihan Biner, Shulamit Bruckstein,
Çınar Eslek, Thomas Hirschhorn, Tuna Ortaylı Kazıcı, Ümit
Özdoğan, Yekhan Pınarlıgil, Bihter Sabanoğlu, Simone Weil
Denkolektif, Derya Yücel

Tasarım
Vahit Tuna

Tasarım ve uygulama
Ulaş Uğur

Stajyerler
Eda Demir

Baskı
SANER MATBAACILIK
Litrosyolu 2. Matbaacılar Sitesi
2BC3/4 Topkapı-İstanbul
0212 674 10 51
info@sanermatbaacilik.com

Unlimited Publications
İletişim Adres
Meşrutiyet Cad. 67/1 34420
Tepebaşı, Beyoğlu, İstanbul
info@unlimitedrag.com
@unlimited_rag

Yayın sahibi
Galerist Sanat Galerisi A.Ş.
Meşrutiyet Cad. 67/1 34420
Tepebaşı, Beyoğlu, İstanbul

İki ayda bir, yılda beş kez yayımlanır.
Para ile satılmaz. Bütün yazıların
sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazı ve fotoğrafların tüm hakları
Unlimited'a aittir. İzinsiz alıntı yapılamaz.

A. LANGE & SÖHNE
GLASHÜTTE I/SA

Giving German craftsmanship a distinctly global perspective, the new LANGE 1 TIME ZONE connects the world: In addition to the main dial that displays home time, the watch has a smaller auxiliary dial to indicate the current time in any of the world's 24 time zones. A small

arrow points at the currently displayed time zone on the rotating city ring and indicates whether summer time applies there. With assets like these, the LANGE 1 TIME ZONE answers the questions of a connected world by purely mechanical means. www.alange-soehne.com

unlimited

ARTE

8 ABONE OLUN,
SANATA DESTEK OLUN.

unlimiteddrag.com/subscription

Yılbaşına özel aboneliklerde indirim fırsatı:
Aralık ayında *senelik abonelik ücretleri*
%30 indirimli

1 yıllık abonelik

Art unlimited

x 6 sayı

+

Yurtiçi 400 TL
Yurtdışı 800 TL

1 yıllık abonelik

Art unlimited
Architecture Design

x 8 sayı

+

Yurtiçi 600 TL
Yurtdışı 1000 TL

Ödemelerinizi nakit ya da hesaba
havale şeklinde yapabilirsiniz.

Hesap bilgisi
Garanti Bankası
Galatasaray Şubesi
TR44-0006-2001-6719-0006-2970-59
Galerist Sanat Galerisi A.Ş.

Havale yaparken açıklama kısmına
UNLIMITED ABONELİK olarak
belirtmenizi rica ederiz.

*Kimliklerini ulaştırdıkları takdirde
öğrenciler ve öğretim üyelerine
%20 indirim uygulanır.

İletişim
info@unlimiteddrag.com
Meşrutiyet Cad. No: 67/1
Beyoğlu, İstanbul, Türkiye

1871'DEN BERİ BOL KÖPÜKLÜ NEFİS TÜRK KAHVESİ

1933 yılında Beşinci Yerli Mallar Sergisi'nde açılan stand.

1871'den beri kalitesini ve titizliğini hiç bozmadan evlerimize nefis Türk kahvesini getiren Kurukahveci Mehmet Efendi, bugün 55'ten fazla ülkede tüketiliyor. Kurukahveci Mehmet Efendi, Türklerin dünyaya armağan ettiği Türk kahvesini, her yudumda aynı kalite ve keyifle dünyaya ulaştırıyor.

**KURUKAHVECİ
MEHMET EFENDİ**

—150 yıl—

unlimited publications

2006 yılından beri bağımsız sanat yayıncılığı
unlimitedrag.com

Yılbaşına özel aboneliklerde indirim fırsatı:
Aralık ayında *senelik Art Unlimited abonelik ücreti*
%30 indirimli olarak 280TL

AMERICAN
EXPRESS

ONUNLA *hayatı* YAŞA™

THE PLATINUM CARD® ŞİMDİ METAL.

- Selects Program Üyeleri'nde % 20'ye, yıllık 20.000 TL'ye varan indirim.
- Seyahat ve Concierge Hattı'nda 3 kat değerli Membership Rewards® puan kullanımı.
- Ayda 3 kez ücretsiz lounge hizmeti.

Yeni metal The Platinum Card®
tüm ayrıcalıkların ötesinde...

 Garanti BBVA

American Express®, American Express®'in ticari bir markasıdır. Bu kart T. Garanti Bankası A.Ş. tarafından American Express®'ten alınan lisansa uygun olarak çıkarılmaktadır.

Bir hesap özetinde % 5 restoran ve % 3 otel indirimlerinden The Platinum Card (Metal) ile ayda 250 TL, yılda toplam 3.000 TL indirim kazanılmaktadır. Selects Program Üyeleri'nde yapılan her bir işlemde en fazla 1.000 TL online indirim kazanılabilir. Asıl ve ek kart sahipleri bir takvim yılında toplamda 20.000 TL değerinde indirim kazanabilir. Sadece American Express Seyahat ve Concierge Hattı (0212) 310 23 15'ten alınacak tüm hizmetlerin ödemesi, The Platinum Card (Metal) için 3 kat değerli puanlar kullanılarak gerçekleştirilebilir, 3 kat değerli MR puan kullanımı katalog ürünlerinde geçerli değildir. The Platinum Card (Metal) ile biletlerin sınıfı dikkate alınmaksızın dünyada 700'den fazla havalimanı lounge'ndan yararlanılabilir. The Platinum Card (Metal) sahipleri ayda 3 defa ücretsiz yararlanabilirler. Güncel Selects listesi americanexpress.com.tr'de.

Huo soruyor

Huo Soruyor, kendi formatı içinde sanatçı ve sanat profesyonellerinden birini davet edip beş soru sorduğum ya da beş farklı isme bir soru yönelttiğim bir köşe olarak yıllardır bulduğumuz bir alan oldu. Dergideki bu alan için yemek yemek için buluştuk, çay içtik, bir çiçekçide ayaküstü sohbetler ettik. Bu sayıda ise hiç ummayarak, büyük bir acıyla 26 Eylül'de kaybettiğimiz sanatçı arkadaşımız Nihat Karataşlı'nın bıraktığı izleri bir araya getirmek için buluşuyoruz. Tahmin edersiniz ki hem ben hem de Nihat'ı yakından tanıma fırsatı olan değerli arkadaşlarım için bu kayıp hiç kolay olmadı. Nihat, her şeyi konuşabileceğiniz, yaşayabileceğiniz çok kıymetli bir ruh ve benim için yüzünde gülümsemesi eksik olmayan bir özgürlüğün temsiliydi. Nihat artık anılarımızda gülümsemeye devam edecek.

Bu sayıda, Nihat'ın yaşamsal ve sanatsal pratikleri hakkında Inez Piso, Christian Sleiman, Alper Turan ve Elif Bereketli'nin notlarını bir araya getiriyoruz.

Kayıp uçaklar

— *Inez Piso*

Nihat'la yaptığım son görüşüğümüzde kurgusal bir gelecek görüşmesi yaptığımız, bulanıklaşarak birbirimize karıştığımız bir rüya gördüm:

Nihat bir misafirlik programına davet edilmiş ve beni Berlin'deki en sevdiği kafeye davet ediyor. Geldiğimde onu terasta telefonu dizlerinin arasına almış otururken buluyorum. Hızlı hızlı mesajlar atıyor ve aynı anda farklı sosyal medya platformlarındaki bazı insan ve gruplara emoji gönderiyor. Kocaman bir kahve sipariş etmiş. Yanına yaklaştığımda bana bakıyor, bağırıyor ve bana sarılıyor. Aynı nefesle bana nasıl olduğumu soruyor. "Harika görünüyorsunuz. Bu kafede muhallebi var ama Türkiye'deki kadar iyi değil. Yine de almalyız," diyor. İstanbul'u, Beyrut'u ve bitkilerini ne kadar çok özlediğini söylüyor. Burada nasıl bitki yetiştirmeye çalıştığını anlatıyor ve yerdeki yaprakların garip yönlerde büyümesine neden olan tuhaf ışıktan şikayet ediyor.

Sonra kaçırdığı sayısız uçuşu ve sonunda buraya nasıl geldiğini anlatıyor. Her zaman uçuşlarını kaçırmasına ve gerçekten uçağa binebildiği seferlerin ne kadar istisnai olduğuna gülüyoruz. Terasta diğer insanlara göre biraz fazla gürültü yapıyoruz ama umurumda da değil. Düşünmeye devam ediyorum: "İnanılmazsın! Dürüst olmak gerekirse, hayatının inanılmaz olduğunu düşünüyorum. Hem aşkla hem de işte bu kadar enerji, neşe, fikir, hırs nasıl olur da tek bir hayatın kaotik düzeninde bir araya gelebilir?" Bu küçük mucizeyi kabul ediyorum ve ona son çalışmasını ne kadar sevdiğimi ve bana gerçekten nasıl ilham verdiğini söylüyorum. Yıllarca birlikte çalıştıktan sonra arkadaş olduğumuz için çok mutluyum. Gülümsüyorum ve Berlin'de muhallebi bulabileceğimi bilmediğimi söylüyorum. Cevap veriyor: "Normalde yok ama burada yapıyorlar."

Bu söz bana aslında Berlin'de değil, asla gerçekleşmeyecek olan bir sonraki buluşmamız için rüyamda yarattığım kurgusal bir yerde olduğumuzu fark ettiriyor. Buranın gerçek olmadığını güneş ışıklarının açısından anlıyorum. Çok alttan geliyor. Kaldırım bulutlardan yapılmış ve güneş kaldırımları delip geçiyor. Sonra Nihat: "Kahretsin, bir sonraki toplantıya geç kaldım! Seni seviyorum canım!" diyor. Henüz sardığı sigarası elinde telefonunu kontrol ederken aceleyle caddenin karşısına geçiyor. Ancak o zaman, Nihat'ın bu garip rüyaya giden uçağı kaçırmaya çalıştığını fark ettim, ama o yine de buraya geldi.

Günlük taahhüt ve sürekli bakım

— *Christian Sleiman*

Kısa zaman önce Yunanca bir alıntıyla karşılaştım ve şimdi düşünüp duruyorum: "Bir toplum ancak yaşlı adamlar hiçbir zaman gölgesinde oturamayacakları ağaçlar diktiğinde gelişir."

Bir avokado çekirdeğinin ağaç olabilmesi için pratik bir bakıma ihtiyacı vardır: Çekirdeği suya bağlamak, tohumu güneşe yönlendirmek, suyu düzenli olarak değiştirmek... Bir de sabır ve tohumun eninde sonunda olacağına dair bir inanç gerektirir. Tohum gölge vereceği toprağa uyum sağlar.

Nihat ile ilk karantina dalgası sırasında avokado tohumlarını toplama ve bunlarla ilgilenmeye başladık. Ne bekleyeceğimizden emin değildik ama tohumların ilerlemesini izlemeye açtık. Nihat, bu süreçlerin geçiciliğine daha çok dikkat ettikçe bu uygulamaya daha çok bağlandı. Nihat'ın da hayatının bu yeni evresiyle başa çıkması için güneşe ve suya ihtiyacı vardı.

Deniz kenarında yaşadığımız için hemen hemen her gün yürüyüşe çıkıyorduk. Nihat, soğuk suya dalma fırsatını hiç kaçırmazdı. Cildini kıpkırmızı yapacak ve kaşınacak kadar uzun saatler güneşlenmekten zevk alırdı. Bu esnada bazı tohumlar filizlenmeye başladı ve Nihat, pratiğini bir ev yapma ve bunun beraberinde getirdiklerinin merceğinden bakaran yeniden keşfetti: Günlük ritüeller, saplantılar ve sıradan faaliyetler.

Avokado ritüeli, Nihat'ın uyandığı, tüm tohumları kontrol ettiği, hep-sini güneşe döndürdüğü, eğer kirlilyse sularını değiştirdiği günlük bir bakıma dönüştü. Nihat tohumlara şarkı söylardı, onları seyredirdi ve resmedirdi. Bu bitkilerin hayatlarına o kadar düşkünlü ki, onu ziyaret eden arkadaşlarına bitkilerini anlatma fırsatını hiçbir zaman kaçırmazdı.

Kökler büyüyünce Trablus'taki pazar pazarını ziyaret etmeyi alışkanlık haline getirdik. Abou Ali nehrinin yanında güneşe ve tüm objelere uzun uzun bakarak avokadolar için alacağımız yeni kaplar üzerine tartışırdık. Nihat günün geri kalanını her bir avokado bitkisinin benzersizliğini sergilemek için onları özenle temizleyerek ve organize ederek geçirirdi. Aynı şekilde ev de Nihat'ın kabı olmuştu. Sorunlu ruhunu ve ilişkimizi içeriyordu ayrıca ona pratiğinin yeni biçimlerini bulabileceği bir mekân sunuyordu. Keşfettiğçe kendine güveni artmıştı, artık küçük nesnelere satın almaktan şifonyerlere, kanepelere, geçmişti.

Avokado bitkilerinden bir tanesini boyu yeteri kadar uzayınca onu toprağa taşımaya karar verdik. Hem Nihat hem de yeni ekilen avokado artık topraklanmış hissetmiyor olsa da toprak onlara yeni bir keşif alanı sağladı. Nihat'ın pratiği yeni biçimler aldı ve çalışmalarında "ev duygusunun" eksikliği ortaya çıkmaya başladı. İçinde bulunduğumuz tüm dairelerde, onları bir ev haline getirmenin bir öncelik olduğunu hissetti: günlük taahhüt ve sürekli bakım gerektiren, heyecan yaratan bir öncelik.

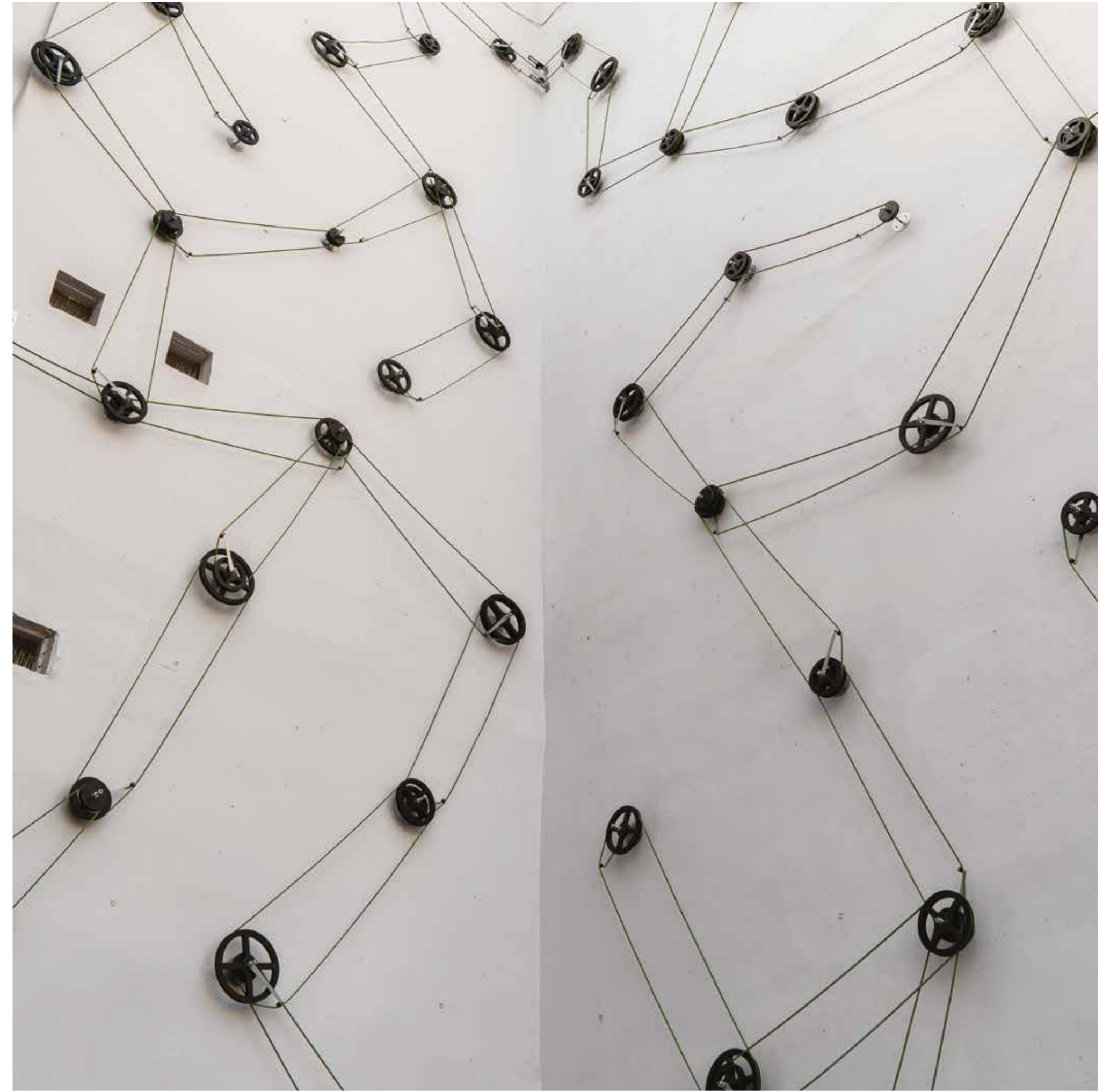
DAHA
ÜNLÜ & Co

YATIRIM SANATI

ÜNLÜ & Co'nun finans dünyasındaki 25 yıllık deneyimi, çok özel bir hizmet anlayışı ile yanınızda. DAHA Yatırım Danışmanlığı olarak bir sanatçı titizliği ve özgünlüğü ile ürettiğimiz size özel varlık yönetimi çözümleri ile hizmetinizdeyiz.

Nihat Karataşlı, Fotoğraf: Christian Sleiman

“Seri Zanaat”

BİLAL YILMAZ

Kahve Dünyası'nın güncel sanat projesi

Yanköşe'nin ağırladığı altıncı çalışma, seri üretimin temellerinin dayandığı kasnak ve kayışlardan oluşan kinetik bir yerleştirme ile; endüstriyel üretim ve sosyo-ekonomik politikalar yüzünden kaybolmakta olan zanaat kültürüne dikkat çekiyor.

4 Haziran - 31 Aralık 2021
Meclis-i Mebusan Caddesi No: 85 Kabataş
Eser kamusal alanda yer aldığı için
24 saat ziyaret edilebilir.

YANKÖŞE
GENÇEL SANAT PROJESİ

yankose.org

instagram.com/yankoseprojesi

#yankoseprojesi

Şifonyer sunar —Alper Turan

Nihat'la 2013'te -o zamanlar henüz yasaklanmamış olan Grindr'da tanıştık. Bir akşam mahallemizde buluştuk. O gün ne hissettiğimi bilmiyorum, gözümün korktuğunu, Nihat'ın güzel koktuğunu, havanın bahar olduğunu ve hâlâ Gezi'ye yakın olduğumuzu hatırlıyorum. O ilk işini hazırlıyordu, sanatçı oluyordu. Benim işe henüz dünyadan haberim yoktu. İlk kez Moda'da, *Redbull ArtAround* kapsamında bir havuzun ortasına yerleştirdiği beyaz, ışıklı, yüzen palmiyeler işini (*Home*, 2015) görmüş, sonra bu işi ve mecazi evini parçalayıp yok ettiğini ve bu yok ediliş kaydedip yeni bir işe (*A Home to Dream of*) dönüştürüşüne hayran olmuşum. Şimdi *web* sitesine bakarken, *Home*'u portfolyosuna koymadığını, ama *A Home to Dream of*'u eklediğini fark ediyorum. Evden bir iş çıkmadığını, hayalleri süsleyen asıl evin evi yıkmak olduğunu düşünüyorum. Yerleştirmesini hareketli imgeye dönüştürdü ve kendi de hareket etti, Chicago'ya gitti. Ben İstanbul'da kaldım. O ne yapmak istediğine -daha çok karar- verdi; ben ne yapmak istediğimi buldum. Farklı yerlerde, farklı şekillerde debelendik ve sonunda ikimiz de kendi pratiklerimizde kendimize bakmaya başladık. O kuir yakınlık, ben HIV&AIDS araştırırken tekrar buluştuk. 2018'de kendisinin ve çevresindekilerin anonim seks yazışmalarını toparlayıp bir anlatı içine koyduğu ve gündelik homoseksüel dildeki politik şiddeti vurguladığı, *HeyM'n!* yerleştirmesinin video kısmında kullanması adına ona kendi Grindr mesajlaşmalarını gönderdim. Şimdi asla hangi komik ve yaratıcı, amiyane ve kırıcı, arzulu ve yalvaran, rastgele mesajlarını ona verdiğimi, videonun içindeki mesajların hangilerinin benim olduğumu ayırt edemiyorum. O bu mesajları -başkalarının sözde mahremiyetlerini- toplayıp karıştırarak herkesin mahremi yaptı. Aynı yıl, ilk defa gerçekten birlikte çalışmaya başladık, bu sefer ben onun mahremiyet alanına bir davet gönderdim ve Operation Room'da bir araya getirdiğim *Pozitif Alan* sergisine davet ettim. Gey hamamlardan, saunalardan, kamusal arzular, kapattığımız hastalıklardan, hastalık almaktan ve hastalık vermekten konuştuk. O gitmekte olduğu bu homoseksüel yeraltı alanlarından hâlâ hazırda bilinmeyen bir dürtüyle kullanılmış havlular topluyordu. Kullanılmış havlular arzusunun, bedeninin, birleşmenin, yabancıların ve kendinin kirinin depolandığı bir yer olarak iyi bir çıkış noktasıydı. Bir süre İstanbul'daki gey hamamlara gitti, başta oradan gizlice peştamallar arakladı, sonra hamam patronlarına poşet poşet yeni, kullanılmamış peştamallar alıp, kullanılmış olanlarla değiş tokuş etti. Hamam suyu buharından numuneler aldı. Bir mikroskop laboratuvarı peştamal ve su buharındaki bakterileri tespit etti ve Nihat her bir bakteri grubunu ayrı petri dişlerine ekti. Bu bakteriler sergi boyunca medikal bir tablanın üstünde, altında bir yığın hamamlardan toplanmış, kullanılmış peştamalla birlikte sergilendi. Bakteriler iki ay boyunca hareket etti, petriler içinde kendi haritalarını çizdiler, bazıları anüs kokusu yaydı, bazıları kurudu ve öldü, bazıları yaşamaya devam etti, yayıldı ve göze görünmeden sergiye, hastaneye ve ötesine bulaştı. Ne Nihat ne ben ne de serginin içinde yapıldığı Amerikan Hastanesi, bu bakterilerin ne olduğunu bilmedik; bakterileri teşhis etmeden, onları adlandırmadan açığa çıkarmak ve onları tüm olası kuir tehlikeleriyle salıvermek işin en güçlü kısmıydı. Bu sergi saniyorum ikimiz için de bir dönemeç oldu ve *Arzunun Mikrobiyatası* (İstanbul hamamlarının bakteri haritası) işi sonrasında peştamallar, hamamlar, buharlar, kirler, mahremiyet alanları ve bu alanların kamasallaşması, Nihat'ın kuir mahremiyet ve yakınlık araştırmasında ilgilenmeyi sürdürdüğü konular/nesnelere olmaya devam etti. Sonrasında farklı yerlerde benzer tecrübelerden geçtik, en son üzerinde çalıştığı *Release dresseoir* işinin PDF'ini Ağustos'ta *mail* atmıştı. Ancak bugün dosyayı açabildim. Bu işiyle karşılaşma anının belki de en doğru zamanda gerçekleşmesine şaşırdım. 2019'dan beri Beyrut ve Tripoli'den topladığı, travma ve bağımlılıkla baş ederken işlevsel olarak kullandığı objeleri, şifonyerlere yerleştirmiş ve izleyiciyi bu erotik, fetiş, *chem-seks* çağrışımli objelerle etkileşime girmeye çağırıyor. Bu performansın gerçekleşmesi için ilk kural bu şifonyer sunağa yardım bulmak yavaşmalı ve kendisini "yalnız, anksiyeteli, travmatize, bağımlı ve bir tekrar içinde hissetmeli." Nihat, tam ihtiyacı olduğu anda, bir baş etme reçetesi sunuyor, ben de şimdi bir umut kendi şifonyerime bakıyorum.

Fotoğraf: Christian Sleiman

Kendi ideallerinin peşine düşenler —Elif Bereketli

Nihat'ı bir sanatçı olarak gözlemlemeyi çok severdim. Çağın dinamiklerine; "çevre" yapmaya, moda olan konularda üretmeye, kendini pazarlamaya tenezzül etmeyen ama yetenekli, zeki ve belli konularda yoğun hassasiyet taşıyan bir sanatçı neler başarabilir bu dünyada diye merakla izliyordum onu. Tanıdığım nadir idealistlerdendi. Onun için konuşulması gereken konular ve önemli bulduğu kavramlar vardı. Sayılarla ölçülebilir başarılarla pek ilgilendiğini sanmıyorum. Bu beni; mesleğim olan gazeteciliğe yaklaşımımı derinden etkiledi.

Eğer onu heyecanlandıran bir konu varsa, başka sanatçıların işlerine de kendi üretimlerine de çocuksu bir coşku ve merakla yaklaşırdı. Trans-aktivist, yazar ve seks işçisi Ganimet ile röportajının ertesi gününü dün gibi hatırlıyorum. Öyle bir heyecanla anlatıyordu ki röportajı, neyden bahsettiğini anlamakta zorlanmıştım. Sonra oturup izledim *Hüzün Diye Travesti İsmi Var*'ın kurgusuz halini. Onun heyecanı, Türkiye'deki kuir direnişi belgelemeye katkıda bulunmuş olma; "Şu festivalde gösteririm," veya "Benim kariyerime şöyle bir katkıda bulunur," diye bir düşüncesi olmadığına eminim. Bugün işlerin böyle yürümediğini, sanat alanında bu tip insanların çok kalmadığını bu yazıyı okuyan herkes zaten bilecektir. Bu yüzden Nihat'ı farklı ve değerli buluyorum. Bu tavır, onu zaman zaman keskin çizgileri olan biri de yapıyordu. Ama ben bunu da severek gözlemliyordum. Aksi takdirde, düzeni bıkmadan sorgulayabilir ve sonuç odaklı olmadan üretilebilir miydi?

Nihat'ın yolculuğu "Acaba sanat dünyası, çağın değerlerinden çok, kendi ideallerinin peşine düşenlere de kucak açar mı?" sorusunu sorduruyordu bana içten içe. Başarılarını gördükçe hem yakın bir arkadaşı olarak onun adına hem de bu sorunun cevabını pozitif yönde inşa etmede bir adım daha yol alabildiğim için kendi adıma seviniyordum. Şimdi, Nihat'ın sanat yolculuğu bir anlamda bitmiş gibi görünüyor. Ama onun anısı, çevresinde bıraktığı izler ve geriye kalan eserleri nasıl bir yol alacak, bundan sonra da bunu merakla gözlemleyeceğim.

YENİ BİR ÇAĞIN ÖNCÜSÜ. TAMAMEN ELEKTRİKLİ YENİ BMW iX.

Elektromobilité için tasarlanan yepyeni bir vizyon.
Yeni BMW iX olağanüstü tasarım çizgileri ve
geleceğin teknolojileriyle yeni bir çağa hazır.

#joyelectrified

Borusan Otomotiv

KIVRIM

İlker Cihan Biner

İsmet Köroğlu, Fotoğraf: Cihan Bacak

Sanatçının bir portresi

"Bilirsin işte, örüntüye, onu görene, sana bir anlam ifade edene kadar bakman, sonra da onu eline alman gerekir."

- Ursula K. Le Guin

0. Hazırlık çalışmaları: yazının öncesindeki yazı

Yazarken sayfa hiçbir zaman gördüğü gibi boş olmaz. Her zaman doluluk içerir. Bu durum dilin altında yuvalanan duygu durumlarını aktarma arzusuyla ilişkilidir.

Yalnız içerikleri, derinlikleri, kapsamı kaleme alırken kelimeleri dikkatle seçmenin yaşaşığında gündeme gelir. Çünkü dilin saf bir kullanım alanı olmamakla beraber kuralları da vardır.

Her ne kadar tıkanıklıklar belirse de kelimeler seslerle birlikte iç içe şekilde fiziksel nesnelere olarak su yüzüne çıkar. Düşünmek diyebileceğim süreçlerde etkiler yaratılır.

Kelimeler teker teker gelmez; örüntüler halinde deyimler, cümleler oluşturur.

Yazma eylemi böylelikle bir performanstır. Kelime seçimleri hususunda özen, çaba gerektirir. Yazıyı biçimlendirmek ilk başta kolay gibi görünür ama anında sayfada tekrar veya tıkanıklıklarla karşılaşmak kaçınılmaz hale gelir.

İşte bu yazıyı kaleme alırken yaşadığım krizlere gönderme yapmanın bir sebebi var. İsmet Köroğlu için dansçı dersem onu indirgemiş olurum.

Bu yazıda sevdiğim bir sanatçı olan İsmet Köroğlu'nun resmini çizmeye gayret edeceğim. Onu yüceltmenin veya hayran olmanın ötesine geçerek "bu o" diyebileceğim miyim? Bilmiyorum. Sanatçının özgünlüğünü kaleme alırken oluşturduğum çizgilere nokta koymamaya özen göstereceğim. Onun oluşturduğu estetik çizgiyi kıvrımları ele alma arzumu altını çizdiğime göre İsmet Köroğlu'nun portresine başlayabilirim.

1. Varoluş estetiği

Leibniz düşünce için tüm ihtiyacıyla: "Bu şeyleri oturtuktan sonra limana vardığıma sanıyordum ki, ruhla beden birliği hakkında yeniden düşünmeye koyduğumda kendimi yeniden denizin ortasına fırlatılmış buldum." der.

Filozofun söylediklerinden yola çıktığımda İsmet Köroğlu'nun performansları esnasında oluşturduğu eylem sahasında sürekli sapan, yön değiştiren çizgileri görebiliyorum. İsmet, onunla olan diyaloglarından birinde şöyle söylemişti: "Yazısız bir bellek toplumunda doğmam yazılı olmayan hatta oluverirken kaybolan sanat formu dansa yatkınlığının, yakınlığının ilk tohumları olabilir. Bu organik yapının bir parçasıysen belki de 90'lar Türkiye'sinin en şaşalı dönemini yaşayan ve kitleleri etkileyen televizyondan da etkilendim. Evin içinde bi yandan yasaklı Şiwan Perver, Ciwan Haco kasetleri çalarken, ben bi yandan da Mtv'de saat başı dönen Madonna'nın *Frozen* kliline deli oluyordum.

Formu ve hitap ettiği kitle çok farklı olsa da bende bir noktada buluşuyordu bir şekilde ve hoşuma gidiende bu farklılıkların bir araya gelmesiydi sanırım."

Sanatçının deneyim sahasındaki çizgiler dediğim göstergelerin önemine girmem onun düşünsel dünyasını kavramakla bağlantılı. Düşünmek aynı zamanda deneyimlemektir.

Keşfetme, icat etme ya da mevcut olandan kopuş bir fikrin özgünlüğünü oluşturur.

Düşüncelerle beraber oluşan çizgiler mümkün olduğunca yaşama sanatını mümkün kılar.

İsmet Köroğlu'nun parlıtısı böyle bir konumdan yükselir. Fikir dünyasında yaşanabilir bölgeler kurmasının ayrıca çok yönlü olmasıyla doğrudan bağlantısı var. Nitekim Şiwan Perver, Ciwan Haco ve Madonna'yı bir arada tutmak imkânsız ya da birbirine zıt gibi görülebilir ama sanatçının çok katmanlı, göçebe bakış açısı

sını akılda tutmak gerek. Saydığı her bir ismin yer yer yasaklandığını ve kendi sularında direnişi işaret ettiğini hatırlatayım. Diğer ayrıntı ise; sanatçı bedeninde Kürtlerin yoğun olduğu coğrafyalara yönelik baskının, susturmanın izlerini taşıyan kuir arzularla parıldar. Böyle bir estetik perspektif meydan okumanın da içinde olduğu farklar yaratır. Sonuçta tüm bu bakış açısı sanatçının eylem alanındaki çizgilerinin özgünlüğüne ve otonom görünümüne dair onun portresini çıkarmamda bana yardımcı olabiliyor.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Çağdaş Dans Anasanat Dalı bölümünde okuyan İsmet Köroğlu okul dışında da koreografilerde çalışarak sahne deneyimleri sürdürmeye devam eder. Her ne kadar başlangıçta oyuncu olma hayallerine sahip olsa da Serhat Kural'ın onu dansçı olması için ikna etmesi sanatçının yaşamında bir dönemeç teşkil ediyor. Aynı zamanda sanatçının Cihan Bacak'la birlikte oluşturdukları *beraber co.* (1) adında bir oluşumları var. Burası çağdaş dans ve fotoğrafın da ötesine geçerek *video art*, moda ve özel çekimler de gerçekleştirilen bir platform. Gelecek adına parlaklık vaat eden oluşumda şimdilik neler olacağı sır.

Ama çizgilerden bahsetmişken bunların nasıl oluştuğuna daha derinden bakmak şart. İsmet Köroğlu'nun dans performanslarında üç kavramı bir arada görmek mümkün: Beden-kurgu-mekân.

Sanatçı bedeniyle bulunduğu mekânların görünümünü başkalaştırır. Bu durum yarattığı kurguyla gerçekleşir. *Normal Ne Ayol?* adlı çevrimiçi sergideki (2) performansında Galata Köprüsü'nde gündelik yaşamın tam ortasında uyumsuz hareketlerle görülür. Oluşan estetik fikir heteronormatif düzene dair uyumsuzlukla bedenini enstrümana dönüştüren bir dansçının gücüdür. Sanatçının Mezopotamya Dans Topluluğu bünyesinde gerçekleştirdiği *HÊK* performansında da (3) kapatılma, işkence gibi bıçak sırtı mevzulara işaret eder. Bedenin yayılımı bu sefer başka türlü görünümler yaratmanın izlerini arar. Hissedilebilir bir direnç ortamını üretmek özgür fikrin gücünü vurgular. İsmet Köroğlu'nun yarattığı çizgilerin ritimlerindeki meydan okuma görüldüğü üzere hep vardır.

O halde İsmet Köroğlu'na şair-dansçı demek de sakınca görmüyorum. Çünkü düşünen ve bedeninin yayılma halleriyle kendi şiirini yazan bir sanatçı ile karşı karşıyayım. Şair-dansçının estetik perspektifine bakarken elbette özgürlük meselesi gündeme geliyor.

3. Sahneleme ve özgürlük

Özgürlük kolayca efendi-köle diyalektiğine indirgenemez. Dolayısıyla yalnızca karşı çıkışlardan, itirazlardan güç alan bir algıdan ibaret değil.

Özgürlük başı sonu olmayan sürece yayılır. Coşkunluk, taşma ya da sınır aşındırırken nefes alma pratikleri yaşam arzusunun yerleşebileceği ilişkiler ağını gerektirir.

İsmet Köroğlu'nu yazarken ona şair-dansçı dememin diğer sebebi de bedenindeki özgürlük parlıtları. Diğer bir deyişle kendi kırılma noktalarını dahi sahneleme gücüne sahip olması. Sanatçı dil olmadan da görsel şiirler yaratıyor. Tekipleşmeyi kırarak kendi bedenini takımı yıldızları misali çok boyutlu tutabiliyor.

İsmet Köroğlu'nun kendi yolculuğuna dair onun en sevdiği şarkılardan biri olan *Frozen*'dan bir sözle bitireyim: "Love is a bird/She needs to fly."* ❄️

*Aşk bir kuştur/Uçmaya gerekir (*Frozen* Madonna'nın *Ray Of Light* albümünde 9. şarkı)

1) beraber co. adlı kolektif oluşuma dair: <https://www.beraber.co/>

2) *Normal Ne Ayol* çevrimiçi sergisinden İsmet Köroğlu performansı: <https://www.youtube.com/watch?v=zHfgzQNOkQ&t=65s>

3) İsmet Köroğlu'nun HÊK performansından ve Mezopotamya topluluğunun gelecek projelerini anlattığı röportajı: <https://t24.com.tr/haber/mezopotamya-dans-13uncu-yasini-kutluyor,548720>

www.soy.com.tr

Cookware
Pastryware
Copperware

İş Sanat'ta 22. sezon

Cenk Erdoğan ve Mehmet İkiz'in ortak projesi *Labza*, Kenan Doğulu ile İş Sanat'ta bir araya gelecek. Anadolu rock müziğinin duayeni Cahit Berkay, Türk Halk Müziğinin değerli isimlerinden bağlama ustası Cengiz Özkan ile İş Sanat sahnesinde buluşacak. İkili sürpriz konuklarıyla Anadolu ozanlarının izini sürecek.

YouTube kanalında yeni sezon 17 Kasım'da başlıyor

İş Sanat, 22. sezonunu biletli konserlerin yanı sıra konser ve diğer etkinlik kayıtlarını YouTube kanalından ücretsiz olarak yayınlacağı hibrit bir yaklaşımla hazırladı. İş Sanat'ın YouTube kanalından sunacağı çevrimiçi sezonu 17 Kasım'da başlayacak.

İş Sanat'ın yoğun ilgi gören *Provanan İzle* serisi 22. sezonda yine çevrimiçi olarak devam edecek. İzleyicisine alışılmışın dışında bir deneyim sunan proje, klasikleşmiş tiyatro eserlerini bir okuma provası düzeninde seyircilerle buluşturuyor. William Shakespeare'in *Hırçın Kız* adlı eseri 30 Kasım Salı saat 20.30'da İş Sanat'ın YouTube kanalında ilk gösterimini yapacak.

İş Sanat'ta 22. Sezon Çellist István Várdai ve İstanbul Ensemble ile başlıyor

Klasik müzikten caza, Türk Halk Müziğinden şiir ve hikâye dinletilerine geniş yelpazede hazırladığı programını seyircisine sunmaya hazırlanan İş Sanat, hibrit olarak planladığı 22. sezonuna 12 Kasım Cuma akşamı Maximum Uniq Hall'da orkestra şefi Rengim Gökmen yönetimindeki İstanbul Ensemble ve çellist István Várdai ile gerçekleştireceği açılış konseriyle başlayacak. Franz Liszt Oda Orkestrası'nın sanat yönetmenliğini de üstlenen, *Mümin ARD* (2014), *Uluslararası Tchaikovsky* (2007) gibi dünya çapında pek çok yarışmada ödül alan Várdai konserde İngiliz besteci Edward Elgar'ın çello konçertosunu yorumlayacak. Ayrıca Gioacchino Rossini'nin *Hırsız Saksak Uvertürü* ve Ludwig van Beethoven'in *Pastoral Senfonisi*'ni seslendirilecek.

Usta isimlerden İş Sanat'a özel projeler

Türk rock müziğinin mihenk taşlarından Bulutsuzluk Özlemi, Symphonista Oda Orkestrası'yla 10 Aralık Cuma akşamı *Sözlerimi Geri Alamam* adlı özel konseriyle Maximum Uniq Hall'da sahne alacak. İş Sanat'ın gelenekselleşen *Yeni Yıl Konseri*'nde yıldız isimler yılın son haftası seyirciyle buluşacak. Zubin Mehta, Valery Gergiev gibi ünlü orkestra şefleriyle Metropolitan Opera, Berlin Staatsoper gibi prestijli opera salonlarında sahne alan soprano Olga Peretyatko ve ülkemizi yurtdışında parlak kariyeriyle temsil eden tenor Mert Süngü'ye konserde şef Murat Cem Orhan yönetimindeki Gedik Filarmoni Orkestrası eşlik edecek.

Caz ve pop müziğinin sevilen ismi Fatih Erkoç, Aycan Teznel yönetimindeki İstanbul Superband ile, 6 Ocak Perşembe saat 20.30'da Maximum Uniq Hall'da sahne alacak. Sahnede Fatih Erkoç'a başarılı caz vokallerinden Selen Beytekin'in eşlik edeceği konserde Amerikan caz müziğinin en sevilen şarkıları seslendirilecek.

Edebiyatla müziğin buluştuğu dinletiler

Edebiyatımızın usta şair ve hikâyecilerinin unutulmaz eserlerinin müzikle buluştuğu dinletiler yeni isimlerle devam edecek. Mehmet Birkiye ve Atilla Birkiye'nin sahneye hazırladığı dinletiler ücretsiz olarak İş Sanat'ın YouTube kanalından yayınlanacak. 22 Kasım'da *Denize Dönmek İstiyorum* başlıklı Nâzım Hikmet şiirleriyle başlayacak dinletilerde Aşık Veysel, Yaşar Kemal, Turgut Uyar, Orhan Veli, Orhan Kemal ve Nezihe Meriç yer alacak.

İş Sanat Kibele Galerisi'nde Beril Anılanmert sergisi

İş Sanat Kibele Sanat Galerisi yeni sezonuna formları yapılandırması ve farklı tekniklerle yeniden tanımlamasıyla bilinen seramik sanatçısı Beril Anılanmert'in *Seyir Defteri* başlıklı sergisiyle merhaba dedi. Anılanmert'in yarım asrı aşan sanat yolculuğuna dair izler taşıyan sergi 8 Ocak tarihine dek izlenebilecek.

İş Kuleleri salonu tadilatla

İş Sanat'ın konser ve etkinliklerinin 21 yıldır merkezi olan İş Kuleleri Salonu'nda tadilat devam ettiği için fiziki konserler Şubat ayına kadar Maximum Uniq Hall'da devam edecek. Pandemi koşulları nedeniyle yüzde 50 kapasiteyle satış sunulan konserlere katılmak için seyircilerin aşı kartlarını veya 48 saat içinde yapılmış PCR testlerini görevlilere ibraz etmeleri gerekmektedir. İş Sanat'ın fiziki ve çevrimiçi tüm etkinlikleri 20.30'da başlayacak. Biletler, İş Kuleleri Salonu ve Maximum Uniq Hall ana girişlerinin yanı sıra tüm Biletix satış noktalarında temin edilebilir. Maximum Kart sahiplerine bilet satışında yüzde 10 indirim ayrıcalığı sunuluyor. Öğrenci biletleri ise 20 TL'den satılmakta olup İş Kuleleri Salonu ve Maximum Uniq Hall ana girişlerinden temin edilebilir.

www.issanat.com.tr

İş Sanat Genel Müdürü Zuhale Üreten

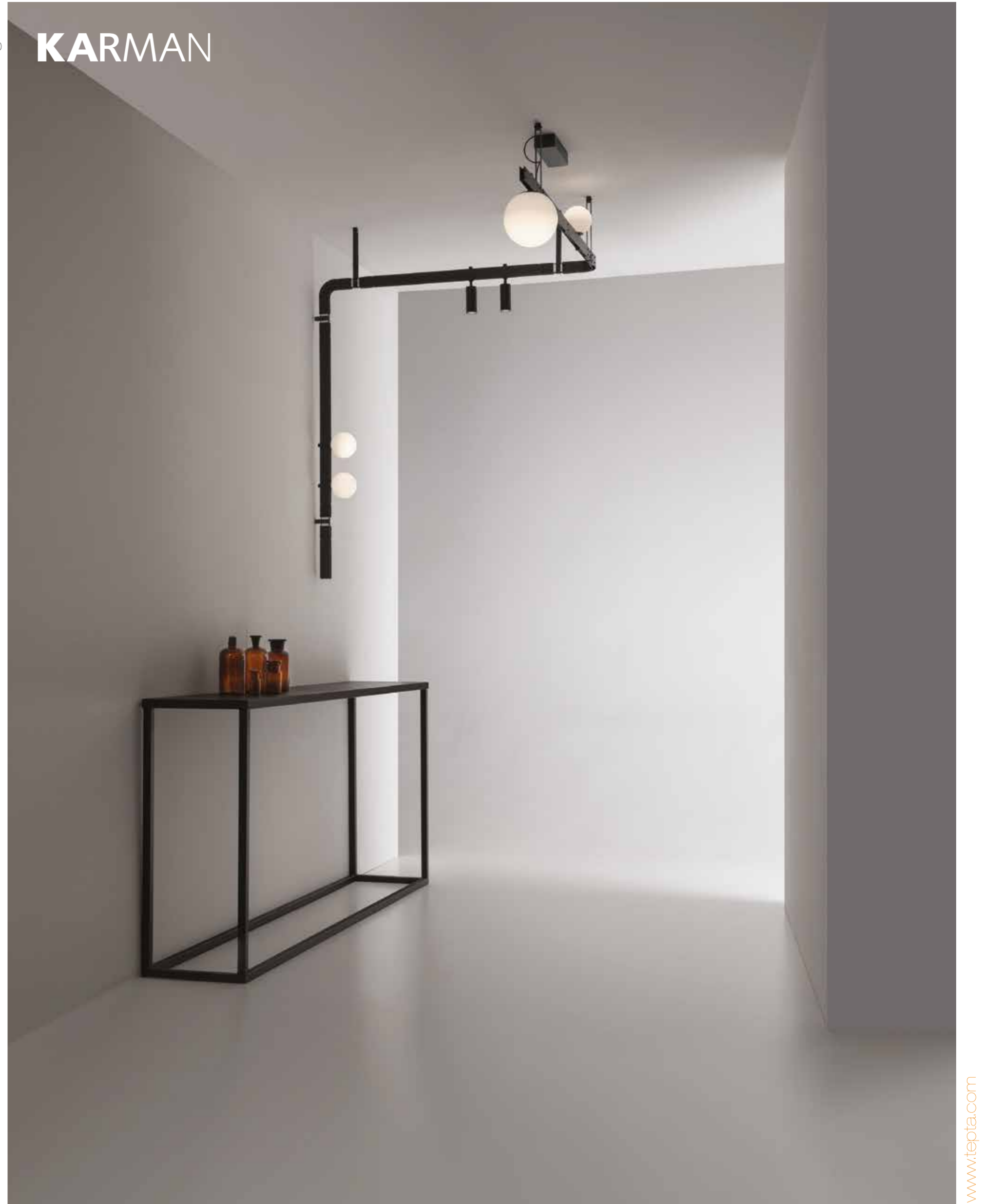
"Konser salonumuzda, galerilerimizde, müzelerimizde fiziksel buluşmaya elverecek bir program yapmanın imkânsızlığı nedeniyle buruk başlasak da geçen zorlu dönem hiç beklemediğimiz yepyeni ufuklar keşfetmemize vesile oldu. Birlikte olduğumuz konserleri, beraber şarkı söylemeyi, alkış seslerini çok özledik ama çevrim içi hazırladığımız programlarla da hayallerimizin ötesinde bir katılıma eriştik. Ülkemizin, hatta dünyanın dört bir yanında kavuşma imkânı bulduğumuz yeni izleyicilerimizle bağımızı sürdürmeyi arzu ediyoruz. Bu nedenle, yeni sezonumuzda bir yandan fiziki etkinliklerimizle İş Sanat müzik faaliyetlerini sürdürürken, diğer yandan Youtube kanalımızda yayınlarımızı sürdüreceğiz. Fiziki konserlerin bazıları Youtube kanalımızda da yer alırken, bazı konserlerimiz sadece çevrimiçiye özel olacak."

İş Sanat Sanat Yönetmeni Defne Turuç

"Hibrit sezonumuzla bir yandan salonlarımızda diğer yandan dijital etkinliklerimizle sosyal medya hesaplarımızda izleyicilerimizle buluşacağız. İş Kuleleri Salonumuz bir süre tadilatla olacak. Bu süre zarfında konserlerimizi Maximum Uniq Hall'da düzenleyeceğiz. Müzik dünyasının yakından takip ettiği orkestra ve solistler, ülkemizin değerli sanatçılarının İş Sanat için hazırladığı özel projeler, hikâye ve şiir dinletileri, tiyatro okumaları ile yine her zevke hitap eden bir sezona ev sahipliği yapacağız."

Stant / Edmondo Testaguzza

Stant'ı incelemek için
QR kodu okutunuz.

TEPTA 30.yıl
AYDINLATMA

Seri Zanaat

Kahve Dünyası'nın hayata geçirdiği güncel sanat projesi Yanköşe, Meclis-i Mebusan Caddesi, 85 numarada konumlanan boş duvarda deneysel üretimler yapan sanatçılara ifade alanı açmaya devam ediyor. Altıncı proje Bilal Yılmaz'ın *Seri Zanaat* yerleştirmesi

Bilal Yılmaz, Fotoğraf: FLUFOTO

Röportaj:
Tuna Ortaylı Kazıcı

Kahve Dünyası'nın güncel sanat projesi Yanköşe'de sergilenecek altıncı eser sana ait; projeyi anlatır mısın, bu büyük duvar için projeni tasarlamaya nereden başladın, fikir nasıl gelişti?

Mekâna özgü deneysel yerleştirmelerin üretilmesini ve kamusal bir alanda paylaşılmasını sağlayan Yanköşe projesi başladığından beri takip ettiğim ve oldukça değerli bulduğum bir güncel sanat alanıydı. Her ne kadar öncesinde mekâna dair birkaç fikrim olsa da proje için davet edildikten sonra bu fikirleri detaylı bir şekilde ele aldığım da bu duvar için uygulanması pek mümkün olmayan fikirler olduğunu fark ettim.

Yanköşe için önerdiğim iki yerleştirme fikrinden biri olan *Seri Zanaat* üzerine çalışmaya başladığımda ise iki çıkış noktam vardı. Bunlardan birisi uzun zamandır İstanbul'da zanaatkarlık üzerine yaptığım saha araştırması, diğeri ise yıllar önce Aslı Odman'dan özetle dinlediğim Ford'un Tophane Otomobil Montaj Fabrikası üzerine yaptığı akademik çalışmaydı. Bu fabrika ile endüstriyel üretimin temellerinin dayandığı seri üretim bandı Türkiye'ye geliyor. Seri üretimi mümkün kılan mekanik aksamları araştırırken, bazı zanaat atölyelerinde de karşılaştığım, tavana yerleştirilmiş eski kayış ve kasnak sistemleri dikkatimi çekti ve araştırma bu doğrultuda derinleşti. Yerleştirme fikrinin kavramsal çerçevesi tamamlandıktan sonra ise bilgisayar ortamında form üzerine denemeler yapmaya, çizimler üzerinden de teknik araştırmalara başladım. Böylece kavramsal çerçeve, referanslar, form denemeleri, teknik çizimler ve araştırmadan oluşan detaylı bir yerleştirme fikri ortaya çıktı.

Proje zanaat üzerine odaklanıyor, özellikle de Yanköşe projesinin yer aldığı Kahve Dünyası şubasının bulunduğu bölgenin, geçmişte bir zanaat ve seri üretim merkezi olmasına referansların olduğunu biliyorum. Bunu biraz detayıyla anlatır mısın?

Seri üretimin temellerinin dayandığı kasnak ve kayışlardan oluşan kinetik yerleştirme; bölgedeki üretimin Cumhuriyet tarihindeki sanayileşmeye olan etkisinden yola çıkarak endüstriyel üretim ve sosyo-ekonomik politikalar yüzünden kaybolmakta olan zanaat kültürüne dikkat çekiyor.

Türkiye'nin ilk seri üretim bandı, 1929 yılında Tophane rıhtımında Ford Motor Company tarafından kurulan otomobil fabrikasında kullanılmış. Bu fabrika alanı Cumhuriyetin ilk serbest bölgesini teşkil ediyor ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ford Motor Exports Enkorporeyet Şirketi arasında 2 Şubat 1929'da akdedilen kanun ile "serbest mahal", yani "memleket harici bölge" olarak kabul ediliyor. Fabrikanın buradaki varlığı ve 1929-1934 yılları arasındaki faaliyeti, yalnızca Tophane Rıhtımı bölgesinin dinamiklerini değil; Türkiye'de sanayileşmeyi ve üretimde makineleşmeyi de etkilemiş.

AZADE KÖKER

Bir Katlin Provası
Murder of a Mannequin

7 EYLÜL — 4 ARALIK 2021

Azade Köker, *Violence I*, 2021 (detay)
Kâğıt, epoksi, tel, demir plaka, 35 x 35 x 154 cm, Fotoğraf: Kayhan Kaygusuz

ZILBERMAN | İSTANBUL

SIM CHI YIN

One Day We'll Understand

14 EYLÜL — 27 KASIM 2021

Sim Chi Yin, *Interventions: Interrogation, from One Day We'll Understand*, 2020 (detay)
Pigment baskı, cam üzerine folyo, 59,4 x 42 cm, Ed. 1/3 + 2 AP

ZILBERMAN | BERLIN

Başak Bugay

Zilberman | İstanbul
16 Aralık 2021 - 12 Şubat 2022

Guido Casaretto

Of goats, scapes and appropriations

Zilberman | Berlin
14 Aralık 2021 - 12 Şubat 2022

No:2-4
5-7 Kasım 2021

B14
17-21 Kasım 2021

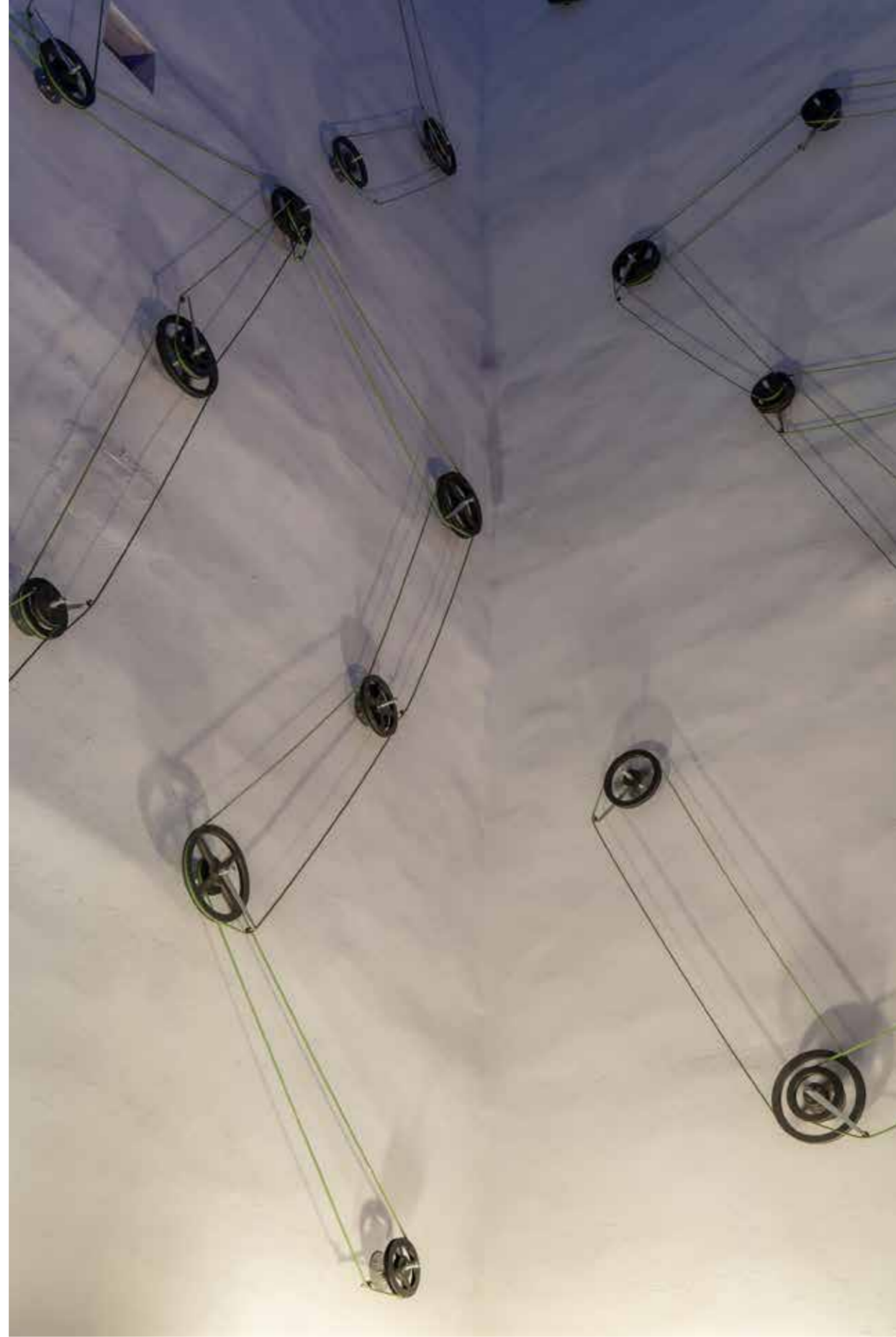
UNTITLED, ART.

Omar Barquet Solo Booth

C43
29 Kasım-4 Aralık 2021

ZILBERMAN
İSTANBUL | BERLIN

İstanbul: İstiklal Cad. Mısır Apt. No:163, K. 2 & 3 D. 5 & 10, 34433 Beyoğlu/İstanbul, Turkey t: +90 212 251 1214
Berlin: Goethestraße 82, 10623 Berlin/Germany t: +49-30-31809900 zilbermangallery.com
zilberman@zilbermangallery.com

Bilal Yılmaz'ın Yanköşe yerleştirmesi Ser Zanaat, Fotoğraf: FLUFOTO

Üretimde birden fazla üretim tezgahının çalışmasını sağlayan dönme kuvvetinin (tork), merkezi bir noktadan kasnak ve kayışlar ile aktarılacak birden çok çalışma tezgahını harekete geçirmesi, seri üretim bandının ve endüstriyel üretimin ilk sistemlerinin oluşturulmasını sağlamış. Merkezi dönme kuvveti, 19. yüzyılda buhar motorlarıyla, 20. yüzyılda elektriğin yayılması sayesinde ise elektrik motorları ile elde edilmiş.

İstanbul'da birçok atölyede zanaatın endüstriyel üretime adaptasyonu ve dönüşümüne dair izlere rastlanır. Bazı atölyelerin tavanlarında hâlâ merkezi hareketi aktaran eski kasnak ve kayış sistemlerinin parçalarını görebilirsin ve ustalardan hikâyeleri dinleyebilirsin.

Sanayileşmenin batı ülkelerine göre oldukça geç başladığı Türkiye'de, 20. yüzyılda zanaat, yarı endüstriyel sistemler geliştirerek üretimdeki ihtiyaca cevap vermiş ve bugünkü endüstrinin temellerini oluşturan deneyimleri yaratmış. Endüstrileşmenin gelişmesi ile birlikte zanaatın geçmişteki rolü, ekonomik ve kültürel potansiyeli görmezden gelinmiş. Bugün kültürel bir değere indirgenerek romantize edilen zanaat; soylulaşma, kentsel dönüşüm, mübadele, sosyo-ekonomik politikalar ve endüstriyel üretimin yarattığı çok katmanlı problemler ve baskılar ile yok oluyor.

Duvarı mekanik bir işin yer almasının önemli olduğunu düşünüyorum, üç boyutlu ve hareketli bir iş başka bir algı yaratıyor; ancak bir yandan da açık havada aylarca yağmura, rüzgâra, güneşe maruz kalan bir işten bahsediyoruz. İşin mekanik kısmındaki hazırlıkta neler yaptın, kimlerle çalıştın, tematik kısmı kadar önemli olan üretim kısmında neler oldu biraz anlatır mısın?

Disiplinlerarası çalışmalarım, atölye deneyimim, zanaatkarlar ile yaptığım iş birlikleri ve çevremdeki donanımlı kişilerden aldığım geri dönüşler bu boyutta kinetik bir yerleştirmeyi hayal etmeyi, tasarlamayı ve üretmeyi mümkün kıldı.

Seri Zanaat fikrinin oluşma sürecinde kavramsal-tarihsel araştırma ile teknik araştırmayı beraber yürüttüm. Teknik araştırmaların ilk etabı tamamlandıktan sonra eskizler ortaya çıkmaya başladı. Sonrasında bu eskizleri 3D çizime aktarıp teknik saha araştırmasına başladım.

ARTAKALAN SÜRPLÜS JURİ LÜS

FELEKŞAN ONAR

fy-shan
GLASSSTUDIO

KÜRATÖR | CURATOR
SERRA YENTÜRK

4.11-31.12.2021

#iyiBak Dünyana

KALE TASARIM VE SANAT MERKEZİ
Azapkapı Mah. Hediye Sok. No: 6 Beyoğlu, İstanbul
www.kaletasarimsanatmerkezi.org
@ktsm_org

Sal-Paz | Tue-Sun 10.00-18.00

Her ne kadar üretim tekniklerine, zanaata ve atölyeye olan ilgim ve deneyimimden dolayı kayış-kasnak sistemlerine aşina olsam da malzeme tercihi, sistemin çalışabilirliği, kasnaklara binen yükler, mevcut kayış ve kasnakların özellikleri, değişen hava koşullarının malzemeye ve sistemin hareketine etkisi hakkında daha fazla bilgi edinmek için teknik bir saha araştırması yaptım.

Bu araştırmada kayış-kasnak üreticileri ve tedarikçileri, atölyesinde kayış-kasnak sistemlerini aktif bir şekilde kullanan ustalar, tasarlanan ara parçaları üretecek zanaatkarlar ve mekanik sistemler üzerine deneyimli makine mühendisi arkadaşlarımız ile görüşmeler gerçekleştirirken sistemdeki sürünmeleri hesaplamamın çok mümkün olmadığını anladık ancak kasnaklar arasında yapılan değişimlerle doğru yük dengesini yakaladığımızda sistemin çalışmasının mümkün olduğunu gördük. Atölyeler ve ustalardan alınan geri dönüşlerle birlikte malzeme tercihleri ve detaylı eskizler yapıldı. Tasarlanan sistem bir simülasyon programına aktararak her bağlantı noktasında oluşacak hız hesaplandı.

Zanaatkarlar ile birlikte çalışmanın, üretim boyunca malzeme ve tekniğe dair sürekli yeni bilgiler edinme ve tasarımı süreç içerisinde geliştirebilecek esnekliği sunma gibi büyük bir avantajı oldu.

Kamusal alanda çalışmak nasıl bir deneyim, mutlaka akılda tutulması, dikkat edilmesi gereken şeyler neler?

Kurulum sırasında müdahaleler gerektiren, detaylı ve mekanik bir yerleştirme olduğu için sistemi tasarlayan kişi olarak kurulum sürecinin tamamında sahada bulunmam gerekiyordu. Bu boyutta mekanik bir yerleştirmeyi daha öncesinde test edebilmek de pek mümkün olmadığı için kurulum sürprizlerle doluydu. Süreçte karşılaştığımız her türlü probleme sahada çözüm bulmamız gerekiyordu ve bunları üretimin güvenli alanı atölyede değil bu kamusal alanda çözmek gerekiyordu. Kurulum ekibinin deneyimi, donanımı ve iletişimi süreci oldukça rahatlatı.

Kamusal alana çıktığınız gibi insanlar ile temas başlıyor, aslında kurulum ile birlikte o köşede bir performans başlıyor. Dışarıdan bakan bir gözün hayal etmesi çok da kolay olmayan zor bir kurulumdu. Kamusal alanda yapılan sanatsal müdahalelere bir performans gözüyle bakarsak belki, yerleştirmenin bu görünmeyen zorluklarına daha kolaylaştırıcı yaklaşımlar geliştirebilir, arkasında yatan emeği daha görünür kılabiliriz.

Zanaat konusu senin önceki işlerinde de üzerine çalıştığın bir mesele, bu anlamda bakınca *Seri Zanaat*'ın bu seri içinde nasıl bir yeri var, etkisi ne olacaktır?

2012'den beri İstanbul'da zanaatkarlık üzerine çok katmanlı bir saha araştırması yürütüyorum. Bu araştırma *action research* formatında yürütülen bir çalışma, yani probleme çözüm üretecek ihtimallerin sahada denemesi ile problemin tanımının derinleşmesi ve çözüm önerilerinin de bu doğrultuda geliştirilmesine dayalı döngüsel bir çalışma.

Bu çalışmanın şimdiye kadar birçok çıktısı oldu. Araştırmanın ilk yıllarında zanaat atölyelerine dair toplanan bilgilerin interaktif bir harita arayüzü ile herkesin paylaşımına sunulduğu *Crafted in Istanbul* projesi, zanaat atölyelerinin görünürlüğüne ve ulaşılabilirliğini sağlayan kolektif bir çalışmaydı. Bu çalışma zanaatın görünürlüğü adına oldukça çok ses getirse de zamanla çok katmanlı bir problemin bir kısmına getirilen bir çözümün problemin genel gidişatında bir değişiklik yaratmaya yetmediğini fark ettim.

Sonrasında zanaat atölyelerinin sanat ve tasarım başta olmak üzere yaratıcı fikirlerin gerçekleştirilmesindeki ekonomik ve kültürel potansiyeli üzerine yoğunlaştım. Zanaat atölyelerinde elde ettiğim deneyimler ufku genişletiyor, ustalar ile yaptığım iş birlikleri hayal ettiğim fikirleri gerçekleştirebilmemi sağlıyordu. Buradaki deneyimlerden yola çıkarak Yaratıcı-Zanaat iş birliği modelini ve bu modelin sistematik bir şekilde uygulanabilme ihtimallerini kurgulamaya başladım. Zanaatkarlar ile yaptığım her üretim bu modeli daha da geliştirebilmemi sağladı. Ustalar ile üretim üzerinden gerçekleşen iletişim formu, dille aşamadığımız nesiller ve kültürlerarası uçurumda bir köprü olmaya başladı. Zamanla emek ve üretim üzerinden daha sınıfsız toplulukların oluşabilme ihtimallerini görmeye başladım.

Zanaatkarlar ile birlikte ürettiğimiz disiplinlerarası çalışmalar, kendi hikâyelerinin ve amaçlarının yanı sıra hem zanaatın potansiyelini görünür kılan hem de zanaat meselesini gündemde tutarak yeni ihtimalleri tetikleyen değerli çıktılara dönüştü.

Seri Zanaat yerleştirmesi de daha önce 15. İstanbul Bienali'nde sergilenen *Kirli Kutu* isimli çalışmam gibi zanaat araştırmasını doğrudan içinde barındıran, kaybolmaya itilmiş zanaat kültürüne dikkat çeken ve aynı zamanda şehirdeki zanaat atölyeleri ile iş birliği sonucu üretilecek zanaatkarlığın yaratıcı üretimdeki ekonomik ve kültürel potansiyelini belgeleyen çalışmalarından birisi oldu.

Zanaatın ve zanaatçının var olan üretim sistemi içinde kendine yenden bir yer bulması ve eskisi gibi olmasa da sistem içinde daha geniş bir yer alması mümkün mü sence?

Zanaat yıllardır geleneksel imgesi içine sıkıştırılmış ve üretimdeki potansiyeli kültürel bir değere indirgenerek romantize edilmiş bir alan. Doğal olarak, geleneksel ürünlere olan ihtiyaç, nesillerin estetik ve fonksiyona olan yaklaşımları değiştikçe azalıyor. Ancak zanaatın "geleneksel" imgesi yeni ürünler tasarlarlarken bu atölyeleri kullanabileceğimiz ihtimalinin önüne geçiyor. Genelde yaratıcı aktörler ancak tasarımda geleneksel bir detay söz konusu olduğu zaman zanaat atölyelerinin kapısını çalıyor, onu da bulabilirse.

Zanaatın potansiyelini anlayabilmemiz için öncelikle üzerine yapılmış bu geleneksel imgesinden kurtarmamız, bunun için de geleneksel çizgisinden

Ford Otomobil Fabrikası, İstanbul

uzak formların zanaatkarlar ile birlikte üretilebildiğini tekrar tekrar göstermemiz gerekiyor. Zanaat atölyelerini el aletleri ve yarı makineleşmiş teknikler ile malzemeyi işleyen, "zamanda yavaş-mekânda ufak" bir üretim formu olarak ele aldığımız zaman, şehirdeki binlerce atölyenin üretim potansiyeline dair yeni yaklaşımlar geliştirebilmemiz ve zanaatın dönüşümünü sağlayabilmemiz mümkün gözüküyor.

İstanbul'da zanaat Batı ülkelerine nazaran hâlâ dinamik bir şekilde var olan özgün bir değer. Özellikle sanayi sonrası toplulukları ve sürdürülebilir üretim biçimlerini konuştuğumuz bir dönemde zanaat atölyeleri yaratıcı aktörlerin fikirlerini gerçekleştirebileceği alternatif zengin bir üretim modeli barındırıyor.

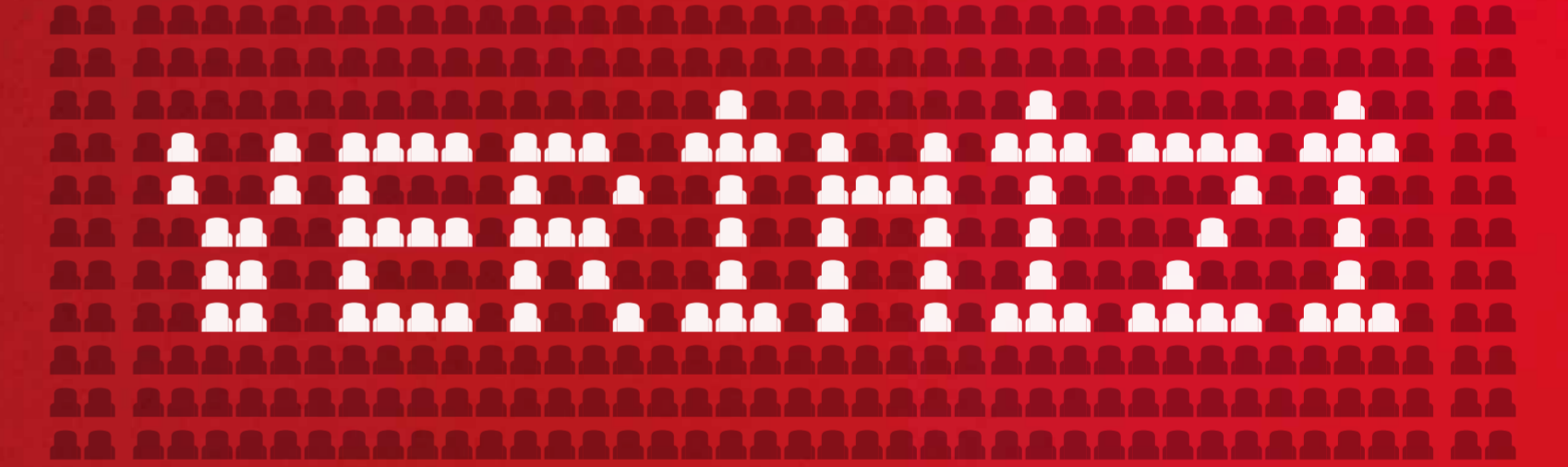
Atölyelerde sadece zengin üretim imkânları, malzeme çeşitliliği ve yapabileceği bilgiyle değil, şehrin toplumsal geçmişi ve gelenekleriyle de karşılaşırız. Zanaat aynı zamanda farklı toplulukları bir araya getirip, topluluklararası üretim üzerinden diyalog kurulmasını sağlayarak; kültürel, sosyal ve ekonomik olarak sürdürülebilir bir üretim modelinin oluşmasında önemli bir rol alabilir. 🌱

"Modernizmin kökleri geleneklerde yatmaktadır. Gelenekleri bir kenara bırakarak modernize olamazsınız."

–Darshan Shankar – Müşterekler için mücadele

İKSV
TİYATRO
İSTANBUL
TİYATRO FESTİVALİ
2021
EŞ SPONSORLAR
AYGAZ-OPET-TÜPRAŞ

S A H N E

17 yıldır İstanbul Tiyatro Festivali'nin destekçisiyiz.

İstanbul Tiyatro Festivali

22 Ekim - 20 Kasım 2021

Koç

AYGAZ

OPET

TÜPRAŞ

30.000 km süren *kültürel diplomasi*

İpek Yolu, günümüzde iklimden enerjiye, gıdadan eczaya, medyadan fırsat eşitliğine hemen her seviye ve aciliyette bir “tedarik” ve sahiplik krizinin yaşandığı bir atmosferde izlenen bir gezgin proje. İtalyan Dışişleri Bakanlığı'nın ve Garuzzo Görsel Sanatlar Enstitüsü'nün başını çektiği, Angela Tecce küratörlüğündeki sergi, Roma'dan yola çıkıp, CerModern'de Eylül-Ekim ayları içinde misafir olduktan sonra, rotasını Ukrayna, Özbekistan, Gürcistan ve Çin'e doğru çevirerek Nisan 2022'ye dek devam ediyor

Yazı: Evrim Altuğ

Michelangelo Pistoletto, *Paçavraların Venüsü*, 1967, Citta del Arte izniyle, Fondazione Pistoletto, Biella-Foto Lorenzo Fiaschi

06.11-04.12'21

the
breeze
the
embodiment
of
water

tom van veen

asmalı meşit, sofyalı sk. no:22, kat:1 d:1 34430 beyoğlu / istanbul
info@martch.art • www.martch.art

MARTCH

15-21.11'21

فن
أبوظبي
abudhabi
art

Booth M10

yuichiro kikuma, bence magyarlaki, inês zenha

Atlaslar, mitolojik hayaletler ve arkeolojik belleklerin en cıvı, bereketli, çelişkili ama çekici coğrafyası *Asia Minor* olarak, kim bilir kaçınıcı kez daha tek dirseğimizi doğu, ötekini batıya koyduk, “sağlı-sollu” bir nihilizm ile, yüzüncü yaşımıza iki kula yine kendi halimize bakıyoruz...

Malûm, ekonomiden ifade özgürlüğüne, hukuktan akademiye, bilimden konu başlığı nezdinde hali pür melâlimizi yine kaygıyla düşündüğümüz, o devir daim, hep (oto)kritik süreçteyiz.

Ancak tam da (büyük)elçilere zeval olmayacak, demokrasi babında hayli kırılan, muasır medeniyet çizgimize binaen hayli vahim bu atmosferde bile, “kültürel diplomasi”nin emsal, aydınlık saçı, nadir ve kıymetli etkinliklerinden biri, üstelik bize pek de tanıdık gelen *İpek Yolu* başlığıyla, Ankara'nın Sıhhiye semtindeki CerModern Sanat Merkezi'nden -tüm vakurluğuyla- geldi, geçti bile.

24 yıllık seyahatiyle, *İpek Yolu*'nun en popüler figürü Venedikli kâşif ve ticaret insanı Marco Polo'nun ruhunu yâd eden 30 bin kilometrelik sergi, Polo'nun misyonunu da tamamlıyor sanki. Kabri de Venedik'te bulunan Marco Polo'nun ölmeden önceki son sözleri, “Kimse bana inanmayacağından, gördüklerimin yarısını dahi anlatmadım,” şeklinde olmuş. İşte bu proje de adeta o yarım kalan hikâyeyi, çağdaş sanatın tercümesiyle tamamlarcasına, 18 Eylül-10 Ekim tarihleri arasında, başkentlilerle buluşturdu. İtalya'dan çağdaş sanat ve sanatçıları üzerinden yola çıkan ve tarihi demiryolu fabrikasından evrilen, Zihni Tümer direktörlüğündeki aktif merkezde, dile kolay 38 küresel imzayla konaklayan *İpek Yolu* projesi, beraberinde İtalyan Dışişleri Bakanlığı özel koleksiyonundan olmak üzere, uluslararası iş birliği ürünü, sekiz sanat eserini de getirdi.

Angela Tecce küratörlüğünde gerçekleşen *İpek Yolu*, gerek Türkiye'nin mevcut mekân ihtiyacından kaynaklı sergile(-yeme)me koşulları, gerekse eleştirel, tarihsel referanslar vermesi adına kültür-sanatta dramatik biçimde artan bir talebe maruz bırakıldığımız son dönemde, öne çıkan “tedarik” mefhumunu, bir de pandemi koşulları altında vurgulamasıyla takdir toplayan bir girişim oldu. Zaten, diplomatik protokolün yanı sıra, Garuzzo Görsel Sanatlar Enstitüsü Başkanı Rosalba Garuzzo'nun da açılışında hazır bulunduğu etkinlikte, Başkan Garuzzo bu unsuru öne çıkaran şu beyanda da bulunuyor: “Birçok etkinliğe ancak sanal olarak erişilebildiği bu günlerde, fizikî olarak ziyaret edilebilecek eserleri getirmemizin mutluluğunun yanı sıra, İtalya'da yaşayan ve İtalya'da sanatlarını icra eden, güzelliğin ve ilhamın koruyucusu olduğunun bilinciyle yaratmaya, hayat vermeye, kültür ve sanat ihraç etmeye devam eden bir ülkeyi anlatmayı başaran sanatçıları tanıtılabilmekten iki kat mutluluk duyuyoruz.”

CerModern'deki sergi, küratöryal bağlamda birkaç ayrı başlık altında izlendi. Hiç abartmadan söyleyelim; katalogundan sergi metin panoları ve künyelerine değin, neredeyse bir Venedik Bienali saygınlığı ve derinliğiyle izlenen etkinlikte yer alan eserler, *Seyahat*, *Karşılaşmalar* ve *Paylaşımlar* ile *Keşif* ara başlıklarıyla deneyimlendi. Bu anlamda, eserlerin izleyicisiyle bol bol karşılıklı olarak “nefes alıp, verebildiği”, bereketli ve seyyah bir mekân tasarımıyla var edilen etkinlik üzerine yazdığı *Gerekli Güzellik* başlıklı metinde de, küratör Tecce, özetle şu cımbızlık ifadeleri kullanıyordu: “Uygarlığımızın temelini oluşturan ilişkilerin, ‘dolaşım sistemi’ olarak işlev görmüş eski rotaları izleyerek, İtalya'nın çağdaş sanat kültürünün genel bir görüntüsünü sunmak; çünkü sanat dilleri, bağlantılar ve empati oluşturmak için gerek-

lidir. (...) Son yıllarda üretilen çok nitelikli eserler sayesinde, İtalyan sanatının artık uluslararası bağlamda hak ettiği takdiri kazandığına dair bir farkındalık da söz konusu. Halka, son trendlerin karmaşıklığını ve çeşitliliğini gösteren bir genel bakış sunmak için hem yerleşik bir üne sahip sanatçıların, hem de gelecek vaat eden gençlerin değerini vurgulamak amacıyla büyük bir enerji harcandı.”

Teknik mânâda fotoğraf, resim, yerleştirme ve heykeli buluşturan ve İtalyan MAECİ- Ülke Sistemi Genel Müdürlüğü'nün de desteklediği bu serginin nesiller arası, sanat tarihsel değeri, İtalyan Kültür Merkezi Direktörü Salvatore Schirmo'nun da altını çizdiği gibi, bünyesindeki, Carla Accardi, Enrico Baj, Gabriello Basilio ve Ettore Spalletti gibi imzalarıyla kendini belli etti.

Sergiyeye, “zamanın ruhu” gözlüğüyle, “acilen” ve olabilecek en kritik zihniyetle baktığımızda karşımıza Arte Povera'nın öncü ustalarından Michelangelo Pistoletto'nun *Paçavraların Venüsü* (1967), sanatçı ikili Masbedo'nun Leonardo da Vinci'nin *Son Akşam Yemeği* başyapıtının restoratörlerinden Madam Pinin'e ithaf ettikleri video yapıtları (2017), Flavio Favelli'nin 2019 tarihli *Bayrak* isimli düzenlemesi, Bianco-Vilente ikilisinin coğrafi ve siyasi sınırlara insanî müdahalede buldukları *Sınırsız* video işleri (2014), 1980 doğumlu kavramsal sanatçı Domenico Antonio Mancini'nin Google Earth çıkışlı bir “manzara”ya kattığı yorumuyla öne çıkan eseri, ya da 1980 doğumlu genç yaratıcı Pamela Diamante'nin fotoğrafla kavramsallığı bi-tişiren, alfabetik ve eleştirel serisi *Kıyametin Estetiği* çıkıyor.

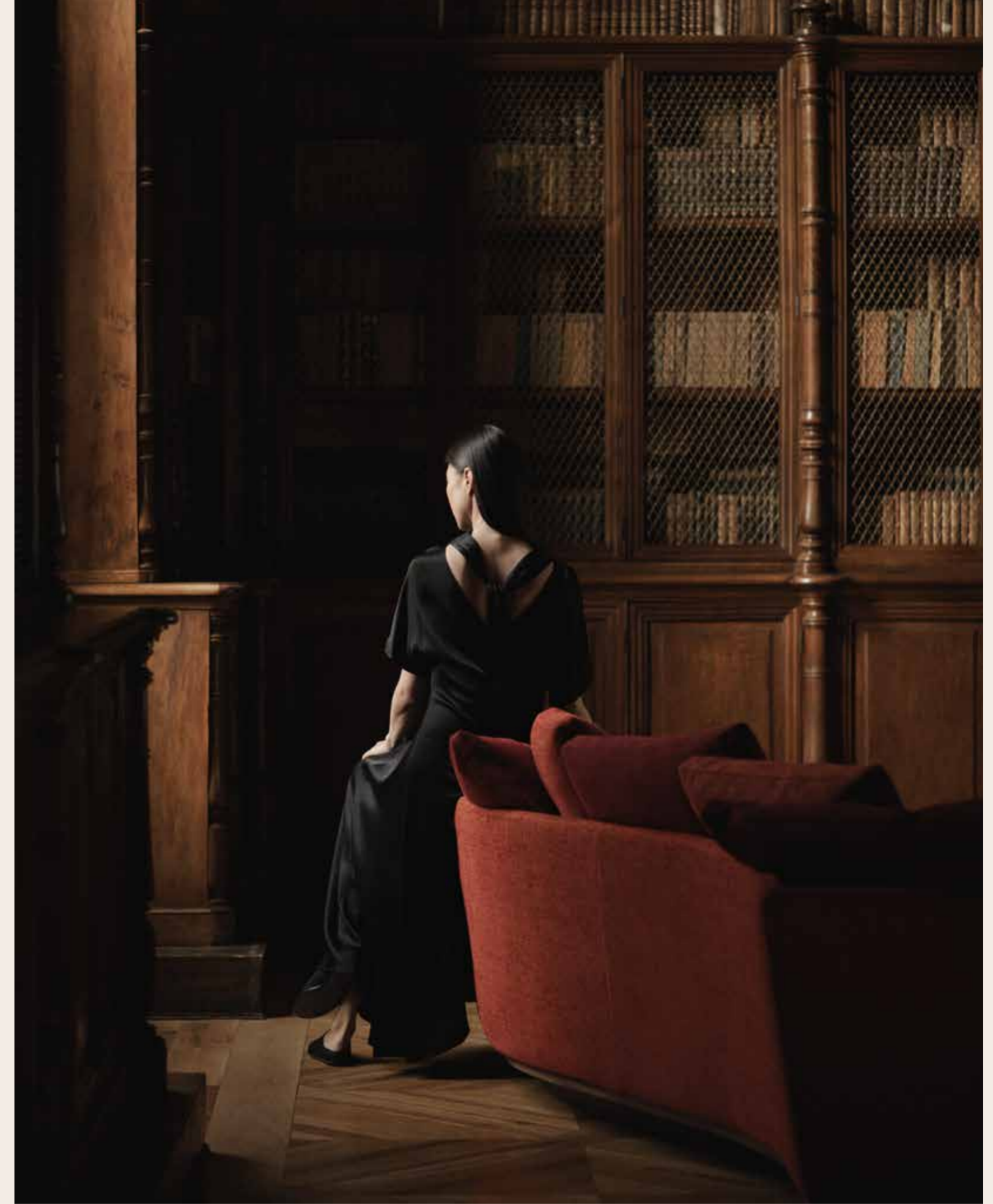
Sergide buna ek olarak ayrıca, Francesco Arena'nın 2019 tarihli *Küplü Dünya* yerleştirilmesi, Fabio Viale'nin geçmiş ve geleceği şimdinin enerjisiyle yorumladığı 2018 tarihli *Senin Olan Bizim Olacak* adlı heykel düzenlemesi ve aynı izleği içine İstanbul'u da katarak yorumladığı çalışmalarıyla tanınan merhum kavramsal fotoğraf ustası Gabriele Basilio'nun *Roma 2000-(2000 A2-47)* isimli eseri de hatırı sayılır bir yoğunluk ve dobralık ihtiva ediyor. Etkinlikte bunun yanı sıra, Kıbrıs Kraliçesi Catherine Cornaro'nun ta 1400'lü yıllardan gelme tarihi kostümünü fotoğraflayarak yorumlayan Francesco Jodice'nin çalışmasıyla, Marzia Migliora'nın *Made in Italy 1* isimli, küresel emek-sermaye ağını üçüncü dünya çerçevesine alıp eleştirdiği 2016 tarihli kolaj-baskı yapıtı ve Ettore Spalletti'nin minimalist ve otobiyografik unsurlar ihtiva eden *Dağ* isimli resmi de hafızalardaki haklı yerine asılıyor.

Son söz yerine, yukarıdaki uzmanların da dillendirdiği gibi, günümüzde iklimden, enerjiye, gıdadan eczaya, medyadan, fırsat eşitliğine hemen her seviye ve aciliyette bir “tedarik” ve sahiplik krizinin yaşandığı bir atmosferde izlenen bir sergi *İpek Yolu*. Sömürgeciliğin sinsi gölgesini anımsatan dürüst tarihselliği ile, fikrin ve eylemin yeniden “yola çıkarılmış” olmasıyla, önemli bir kültürel ve diplomatik misyon üstleniyor. Keşfin, yolun, yolculuğun, fethin, fatihlerin, temsilin, temsiliyetin ve mülkiyetin kıyasıya sorgulandığı günümüzde, özeleştiril nice estetik ve sanat tarihsel delili, alabildiğince demokratik bir tavırla sahiplenen bu İtalyan menşeli kültürel diplomasi kurumları, tümü alenen okunmaz kılınmış kitap sayfalarıyla bize derdini anlatabilmiş Emilio Isgrò'nun da 1974'te ürettiği, *İptal Edilen Kitap* isimli çalışmasının görsel suskunluğu refakatinde, bünyesindeki tüm ifadeleri, topyekün olarak yükümüze tutuyor, insanlığı tüm renk, form ve muhteva zenginliğiyle Akdeniz'den tekrar ithal ediyor, geçmişten gelerek, geleceğe yol açıyor. Sonra kendi mitosuna doğru, post-modern bir vakurlukla, yine geriye doğru, kozasından doğan bir ipekböceği bereketiyle, yine aynı yola koyuluyor. 🦋

Gabriele Basilio, Roma 2000-(2000 A2-47)

B&B ITALIA

design Antonio Citterio - bebitalia.com

mozaik

B&B Italia Stores: Ortaköy Dereboyu Cad. No: 78 34347 İstanbul
T +90 212 327 0595 - F +90 212 327 0597
Çınmah Cad. No: 66/1 Çankaya/Ankara
T +90 312 440 0610 - F +90 312 440 0594
www.mozaikdesign.com - info@mozaikdesign.com

Noonu

Aşk, büyü vs.

Geçtiğimiz Mayıs ayında MUBI’de yayına giren yönetmen Ümit Ünal’ın yazıp yönettiği *Aşk, Büyü vs. 39*. İstanbul Film Festivali Ulusal Yarışma bölümünde Altın Lale’nin yanı sıra *En İyi Senaryo* ödülüne layık görüldü. Filmin başrol oyuncularını Selen Uçer ve Ece Dizdar *En İyi Kadın Oyuncu* ödülünü kazandılar. İki hafta önce de Toronto’daki Inside Out festivalinde *İzleyici Ödülü* alan yapımcı Barcelona’da bu yıl 25. kez düzenlenen Fire!! Barcelona Uluslararası Film Festivali’nde ise *En İyi Film Ödülü*’nü aldı. Gençliklerinde aşk yaşayan iki kadının, yıllar sonra bir araya gelip, aşka ve metafiziğe olan inançlarını sorgulamalarını konu edinen filmin oyuncularından Ayşenil Şamlıoğlu ve Emrah Kolukısa ile sohbet ettik

Röportaj: Merve Akar Akgün
Fotoğraflar: Elif Kahveci

Ayşenil Hanım, “oynadığı rolleri unutulmaz kılan oyuncu” olarak isminizin geçmesine hiç şaşırıyorum zira ilkokul yıllarında izlediğim ve hâlâ her mimiğini hatırlıyorum olduğum *Ferhunde Hanımlar* dizisinin Meftune karakterini de siz canlandırıyorlardınız. Uzun yıllarınızı sahne sanatları ve ana akım televizyon arasında geçiren biri olarak bugün dünyada sinemanın geldiği noktayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ayşenil Şamlıoğlu: Dünya sineması, gişe filmleri, artık yeşil fon önünde görkemli ya da distopik dünyalar oluşturarak oyuncu ve dijital araçlar birlikteliğiyle harekete geçerek hale geldi. Hatta bir süre sonra oyuncuları da devre dışı bırakabilirler diye düşünmeye başladım. Tabii beni hâlâ bağımsız sinema ilgilendiriyor çünkü orada hâlâ gerçek sinemanın tadını alıyorum. Büyük gişe filmleri değil de bağımsız sinemanın üretimi insan öyküleri, bugün hepimize dokunan anlatımlar, beni daha çok kendine çekiyor. Ancak, bağımsız sinemanın alanı kısıtlanacak ve ancak festivallerle kendini var edebilecek -ki ülkemizde bugün bunu maalesef yaşıyoruz. Bağımsız sinema filmleri ancak festivallerde yer bulabiliyor. Çok az sayıda seyirci tarafından izleniyor ve çok az sayıda salonda gösterime giriyor. Bu oldukça üzüntü verici.

Emrah Bey, sizin eleştirmen-yazar-sunucu olarak devam ettiğiniz kariyerinizin yanı sıra Ağır Roman filmiyle başlayan bir sinema kariyeriniz de var. Nasıl başladı sizin için bu yolculuk? Emrah Kolukısa: Aslında benim hayalim hep oyuncu olmaktı ve kısmen bunu gerçekleştirdim. Konservatuar okudum ve onun da öncesinde ilk filmim olan İkili Oyunlar’da 1989 yılında rol aldım. İrfan Tözüm yönetmişti o filmi ve ben Behram E. Kolukısa adıyla görünmeyi tercih ettiğim için bu filmde oynadığım çok bilinmez. *Ağır Roman* muhtemelen oynadığım filmler içinde en bilineni. Film yıllar içinde kültürel ve elbette benim kişisel tarihimde de özel bir yeri var. Oyunculığa ilk adım atışım Galatasaray Lisesi’nde okurken oldu. Tiyatro sahnesinde ilk kez orada, Tefvik Fikret Salonu’nda çıktım. Ferhan Şensoy gibi bir efsaneyle o sahneyi paylaşmak (aynı zamanda olmasa da aynı zamanda birleşmiştik) benim için her zaman gurur vesilesidir. Tabii adlarını anmakla bitiremeyeceğim başka ustalarla da... Özetle işim belki gazetecilik ama mesleğimi her zaman oyunculuk olarak görmüşümdür.

Ne güzel, bunu bilmiyordum... Peki, 2017 yılında yapılan *Sofra Sırları* isimli filmin ardından *Aşk, Büyü vs* ile ikinci defa bir Ümit Ünal filminde yer aldınız. Ümit Ünal ile olan ilişkiniz ve devamının gelmesi organik bir şekilde mi ilerledi? Bu deneyimlerinizi nasıl aktarırsınız?

EK: Organik bir şekilde ilerleyip ilerlemediğini bilmiyorum ama Ümit Ünal benim için hem yönetmen hem de dost olarak çok özel bir insan. *Sofra Sırları* sinemamızda az bulunan bir kara komedi bence. Ümit’in filmografisinde de ayrık duruyor diye düşünüyorum. Aynı hikâyeyi, örneğin, çok acı yüklü bir açıdan da ele alabilirdi ama o zaman film tüm etkisini yitirip sıradan bir filme dönüşebilirdi. Komedi penceresinden ele alındığında zaten otomatik olarak kara komediye dönüşüyor *Sofra Sırları* ve absürt bir kanala girmediği için de alabildiğine zeki bir iş çıktı ortaya. Görsel dünyasıyla da çok özgün, senaryosu, diyalogları çok güçlü bir film. Aslına bakarsanız, Ümit’in benim çalıştığım iki filmi de her ne kadar birbirinden çok farklı olsalar da bir önceki cümlede kullandığım nitelermeler anlamında ortaklıklara sahip. *Aşk, Büyü vs.* bir aşk filmi olmakla beraber yer yer çok güçlü bir mizah da içeriyor ama son tahlilde *Sofra Sırları*’ndan bambaşka bir yere konumlanıyor. İki kadın arasında yaşanan (ya da yaşanmamış) bir aşkı anlatması sebebiyle bizim sinemamızda çok yeni sayılabilecek bir yeri var, en azından biricik bir yere sahip. Son zamanlardaki muhafazakârlaşmayı da göz önüne alırsanız *Aşk, Büyü vs.* neredeyse tabu sayılabilecek bir içeriğe sahip. Daha önce de iki kadının aşkını anlatan az sayıda film çekilmişti Türkiye’de ama o zamanlar konu bu kadar tabu değildi. “Bu kadar” kısmının altını

“Tiyatrolar toplumsal ve sanatsal üretimin olduğu yerler. Bu üretimin de devletçe desteklenmesi gerektiği fikrinden yola çıkarak büyük şirketlerin vergilerinin sıfırlandığı gibi tiyatro ve sinemaların vergilerinin -özellikle şu pandemi sürecinde- sıfırlanması gerekirdi; yapılandırılması değil. Kaldı ki vergileri sıfırlanan birtakım büyük şirketlerin vergileriyle oranlandığında oldukça küçük rakamlardan bahsettiğimizi görebiliriz.”

-Ayşenil Şamlıoğlu

çizmek isterim zira tabii ki o zaman da tabii ki o zaman da tabii ki o zaman da böyle devam edecek. Ümit Ünal'ın her iki filminde de yer aldığım için çok mutluyum, her iki filmin de sinemamız adına kalıcılığının daim olacağını düşünüyorum.

AŞ: *Büyük vs.*'de ikinizi de küçük ama önemli rollerde izledik. Ayşenil Hanım, sizin yolunuz nasıl kesişti Ümit Ünal ile? Bir filmde olup olmama kararını nasıl alırsınız? Sizin için olmazsa olmaz diyebileceğiniz detaylar var mıdır?

AŞ: Ümit her zaman sevgiyle izlediğim bir yönetmen olmuştur. Kendisiyle yıllar önce Serra Yılmaz'ın evindeki bir yemek davetiye tanışmıştım. Sonra çeşitli festival ya da ortak katılımın olduğu mekânlarda karşılaştık. Birbirimize gönül verdiğimiz doğrudur. En azından ben kendi adıma söyleyebilirim ki ben ona her zaman gönül vermişimdir. Her zaman da bir oyuncu olarak onun bir filminde olmayı dilemişimdir. Bu filmde bu dileğim gerçekleştiği için çok mutluyum. Çok lezzetli yazılmış, keyifle oynadığım bir roldü. Birlikte çalışabilmenin sevincini yaşadım sonunda. Bir filme adımımı atmadan önce hiç şüphesiz o filmin yönetmeni ve senaristi kim diye bakıyorum. Mutlaka senaryoya okuyorum. Rolün büyük ya da küçük olması önemli değil, dişi bir rol olmasıdır değerli. Sağlam bir senaryo ve doğru bir kadroyla iyi bir sinema filminin çıkacağını bilmek benim o filmin içerisinde yer almamın nedeni olur.

Emrah Bey, sizin canlandırdığınız karakter de filme ortasında girip neredeyse filmle ilgili tüm önemli sözleri edip yok oluyor. Üstelik günümüz dünyasına dair de önemli tespitlerde bulunuyor. Peki, sizin dünya görüşünüz bu karamsar çerçeveye bağdaşır mı?

EK: Bağdaşmaması mümkün mü? Elbette filmde canlandırdığım Süha karakteri bana oranla daha çok kafayı kırmış biri. Neredeyse yarı meczup. Ama bugün düz dünyacı ya da Ay'a çıkıldığına bile inanmayan bazı akli evvel meczuplardan çok daha doğru bir noktadan görüyor dünyayı. Süha'nın günümüz dünyasına dair tespitlerinin pandemiyle eş zamanlı olarak izlenmesi onu biraz da kâhin konumuna getirdi belki ama pandemi olmasaydı da onun öngörülerinin yanlış olduğunu düşünebilir miydik sizce? Bu arada film çekildiğinde pandemi diye bir şey yoktu hayatımızda, onu da hatırlatayım. Buradaki asıl mesele Ümit'in Süha aracılığıyla dillendirdiği cümlelerde zamanın ruhunu nasıl da doğru yakaladığı meselesi. Tüm dünyada yükselen otoriteryanizm, kapitalizmin artık gitgide arası sıklaşan krizleri, iklim krizi sonucu artan türlü yokluklar, en başta da su yokluğu... Yaşadığımız bu yarı distopik dünyada Süha belki de en akli başında kişi.

İkinize birden bir sorum var. Dijital yayın platformlarının oluşması/Türkiye'ye gelmesi, örneğin *Aşk, Büyük vs.*'nin MUBI'de gösteriliyor olması, sinemanın tanımını değiştiriyor mu? Sizin aktif olarak kullanıcı olduğunuz dijital platformlar neler?

AŞ: Tabii ki dijital platformları kullanıyorum. Elbette bir noktada dijital platformların sinemayı ayağımıza kadar taşıyabilmesi, pek çok insanın sinema salonlarından uzak durması sonucunu getirebilir. Ama özellikle pandemi sürecinde iyi ki bu dijital platformlar vardı. Yani pek çok platformda, birçok film var. Sırf kendi platformları için yapılanlar var. HBO aynı şekilde sektörde bir kazanımdır. Yine de sinemanın sinema salonunda seyredilmesinin değeri ve lezzeti hiç tartışılmaz.

EK: Öncelikle hemen her dijital platformu takip etmeye çalışıyorum, biraz da işim gereği. Öte yandan sinemanın tanımını bence dijital platformlar değil yine sinemacıların kendisi değiştirecektir, zaman zaman değiştiriyorlar da... İzleme alışkanlıklarımız ise elbette değişti, hayatımızla birlikte. Yani teknoloji bu denli uçuk noktalara varmışken, cebimizde artık sayısız film ulaşma imkânını taşıırken ve İnternet ağıyla tüm dünya sanal bir ortamda birleşmişken başka türlü pek mümkün değildi zaten.

Ayşenil Hanım, siz bir dönem İBB Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmenliği görevini üstlenmişsiniz. O dönemden bugüne sektörünüzün çıkılmazları olarak neleri tanımlayabilirsiniz?

AŞ: Tiyatro pandemiyle birlikte korkunç bir süreç yaşadı, özellikle ülkemizde. Gerek sinema gerek tiyatro şüphesiz dünyada da çok büyük bir sarsıntıya girdi. Ancak Batı'da hiç olmazsa devletlerce desteklendiler. Biz de o destek gelmediği için süreç pek çok tiyatronun perdelerini kapatması ve “bir daha nasıl açılır, nasıl normale dönebilir” gibi sorularla yanıtlanamadan tamamladı. Şu anda yeni açılımlar var ama sektördeki en temel sorun -özellikle tiyatro açısından- vergilendirme olabilir. Tiyatrolar toplumsal ve sanatsal üretimin olduğu yerler. Bu üretimin de devletçe desteklenmesi gerektiği fikrinden yola çıkarak büyük şirketlerin vergilerinin sıfırlandığı gibi tiyatro ve sinemaların vergilerinin -özellikle şu pandemi sürecinde- sıfırlanması gerekirdi; yapılandırılması değil. Kaldı ki vergileri sıfırlanan birtakım büyük şirketlerin vergileriyle oranlandığında oldukça küçük rakamlardan bahsettiğimizi görebiliriz. Ben bu oluşumların daha düşük bir vergi diliminden vergilendirilmesi ve gerekirse Kültür ve Turizm Bakanlığı'nun tiyatrolara belli bir kira yardımıyla bulunması gerektiğini düşünüyorum. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın tiyatroya olan desteği, kendi seçtikleri belirli tiyatro topluluklarına ve belirli miktarlarda dağıtım aktarımından ibaret oldu bugüne kadar. Bunu yapmaya devam etseler de vergide büyük oranda indirim yapılması, özellikle de şu pandemiden çıkış döneminde kendi ayakları üzerinde duruncaya kadar en azından vergi affı veya vergiden muaf tutulmaları tiyatroların geleceği için çok önemli.

Emrah Bey size göre Türkiye'de sinemanın en büyük çıkmazları neler?

EK: Hâlâ tam anlamıyla sektörleşmemek ciddi bir dert. Yılda 250 filmin üretildiği Yeşilçam da sektörleşmemiştii zamanında, hâlâ da sektörleşebilmiş değil... Sinemamızla ilgili hemen her sorunun buna bağlı bir yanı var bence. Sektörleşmemek yapım ölçütlerinin standartlaşmamasından tutun da sendikalaşamamaya (ya da etkin bir sendikalaşamamaya) dek her şeyin altında yatan olgu. Güçlü bir sinema sektörü bunlara izin vermez. Örneğin, uzun ve kötü çalışma koşullarına, emek sömürüsüne, devlet yardımının adaletsiz dağılımına, dağıtımda tekelleşmeye, her türlü sansür uygulamasına izin vermez. Öte yandan bunların da daha büyük resimde bir demokratikleşme, sivil toplumun daha özgür ve etkin hareket edebilmesi gibi meselelere eklenmediğini görmek lazım. Türkiye'nin toplumsal, siyasal çıkmazları nelerse, sinemamızın da onlar arasında...

Tüketim alışkanlıklarının geldiği son noktada siz sinemayı nasıl tüketir oldunuz? Pandemi süresince sinemaların kapalı kalması ve şu aralar festivallerde kısıtlı oturma yeri dolayısıyla herkesin filmleri salonla izlememesi bugün çokça tartışılıyor. Kapanan sinema salonlarını da düşünerek siz bu süreci nasıl değerlendiriyorsunuz. Sıklıkla hafızamızın talan edildiği bu topraklarda sinemamıza nasıl sahip çıkabiliriz?

AŞ: Evet, pandemi süreci hiç şüphesiz sinema hayatımızı alt üst etti. Şu anda yapmamız gereken salonlar açıldığı andan itibaren sinema salonlarına koşmak ancak hepimizde kapalı bir salona girmenin korkusu var. Ülkede hâlâ daha geri çekilemeyen vaka ve ölüm sayıları var. Bütün bunlara bakarsak ve pandemiye kırmızı listedeki ülkeler arasında yer aldığımızı düşünürsek bugün bile sinemaya gitmek zor. Ama bizleri bu korkumuzu yenerek elimizden geldiğince sinema salonlarında film seyretmeye ve dijital platformlarda da temsili sinemamızın daha fazla olması için talep oluşturmamız gerektiğini düşünüyorum. Böylece sektör canlılığını koruyabilir. Seyirci olarak bizlerin de bu konudaki talebimizi yoğunlaştırmamız gerektiği düşüncesindeyim.

“İzle(t)menin” kitle iletişiminde en güçlü arayüz olduğu bir zamanda yaşıyoruz. Filmler her yerde... Artık moda sektörü bile pandemi sonrasında defileler yerine “moda filmleri” çekmeyi yaygınlaştırdı. Bu bağlamda farklı pozisyonlarda bulunan bir isim olarak “auteur sineması” olarak adlandırılan kategorinin günümüzün tüketim alışkanlıklarıyla nasıl dönüştüğünü gözlemliyorsunuz?

AŞ: Günümüzde yalnızca modanın değil, aynı zamanda tiyatronun, operanın, balenin de bu tür bir eğilime girdiğini görüyoruz. Çünkü eğer salonları kullanamıyorsanız kendinizi film yoluyla anlatmak zorundasınız kendinizi. Bu filmlerin de yine dijital platformlarda yer alarak seyircisine ulaşması gerekiyor çünkü izleyiciyi herhangi bir salonda toplayabilme şansına sahip değilsiniz. Dolayısıyla zaten son yıllara baktığımız zaman sinema dilinin, yer yer tiyatronun, dijital dünyada bir anlatım aracı olarak yer aldığını görüyoruz. Pandemi süreci bu anlatım aracının çok daha yoğun olarak kullanılmasına neden oldu. Örneğin, ben sinemada da tiyatro da da *auteur* olmayan bir anlayışı zaten kabullenemiyordum. Yani benim sanat anlayışına ters düşüyor. Bu kolektif bir iştir, bu kolektif işin dengeli ve kaosa uğramadan sağlıklı bir dönüşümle estetik değer kazanması, yönetmenin koyacağı bir çizgide tüm unsurların bir araya gelmesiyle var olabilir düşüncesindeyim. Kendi dilini kuran kendi imzasını atan yönetmenler eşliğinde seyircisine ulaşan yapıtların seyircide derin iz bıraktığına şahit oldum. Sabun köpüğü gibi ya da buza yazılmış bir yazı olmadığını kendisinden sonraki dönemlere de önermesini veren, çok daha geniş alanda insanlığı, bireyin var oluş sorunlarını kapsayan ve bunu da kendi özgün anlatım diliyle anlatan üretimlerin varlığının önemli olduğunu düşünüyorum. Bu yönelim seyircinin de kendi varoluş düşüncesi üzerinde, evrensel değerler bütününde daha doğru ve daha sağlıklı düşünmesini sağlıyor diye düşünüyorum. Çünkü iz bırakmayan hiçbir üretim sanatsal gelmiyor bana.

EK: Şurası bir gerçek, sinema ekonomiyeye çok bağlı bir sanat dalı. Bunu hem iyi hem kötü anlamda söylüyorum. *Auteur* sinemasını da tabii bu bağlamda düşünmek gerekiyor, en azından geleceğe dönük olarak. Örneğin hem

“*Auteur* dediğin her şeyden ödün verir belki, ama işinden vermez; engellerden yeni bir “şey” yaratır. Biz Orson Welles'ten öyle gördük.”

-Emrah Kolukısa

auteur hem bağımsız bir sinemacı olarak Ümit Ünal'ın çektiği *Aşk, Büyü vs* filmi ele alalım. Film ekonomik yokluklar sebebiyle bazı temel unsurlardan yoksun olarak çekildi, bunların en başında zaman geliyor. İki haftadan kısa bir süre içinde çekti Ümit filmi ve bazı tercihleri onun tam da *auteur* kimliğiyle bağdaşan tercihlerdi. Işık kullanmamak gibi. Kendine güveni olmayan bir yönetmen bu şartlar altında filmin çekimlerini rafa kaldırdı muhtemelen ama Ümit anlatmak istediği hikâyeden ve özgün vizyonundan ödün vermeden -örneğin bazı gece sahnelerini adadaki sokak lambalarının ışığıyla çekerek- kendine özgü bir tercihte bulundu. Film bütünlüğünden bir şey kaybetmediği gibi o sahnelerin yarı karanlık atmosferi hikâyeye çok özel bir katkıda bulundu. Sorunuza daha net bir yanıt vermek gerekirse, evet izle(t)mek çok ciddi bir iletişim yönetimi ama bu yüzden hızlı tüketilecek işler üreten kişilerden *auteur* falan çıkacağına inanmıyorum. *Auteur* dediğin her şeyden ödün verir belki, ama işinden vermez; engellerden yeni bir "şey" yaratır. Biz Orson Welles'ten öyle gördük.

Türkiye'de sinema dediğimiz zaman sizin aklınıza ilk neler geliyor?

EK: Tabii ki Yeşilçam. Hâlâ Yeşilçam... Amerikan sinemasının Hollywood'undan devşirilmiş bir kavram belki ama bunca yıl sonra artık gerçek bir Yeşilçam kalmadığı halde akla ilk gelen sözcüğün hâlâ Yeşilçam olması nasıl bir şey bilemiyorum. Yeşilçam elbette bir üretim biçiminin de sembolü sinemamızda. Artık o üretim biçimi bir süredir sinemayı terk etti ve televizyon dizilerine konsantre oldu ama yine de bir şekilde sürüyor. Elbette başka şeyler de geliyor aklıma, başka isimler en azından: Metin Erksan mesela, sinemamızın ilk oyun bozanı ya da Yılmaz Güney, sinemamızın ilk isyankarı ya da Türkan Şoray, sinemamızın ilk büyük starı.

Aşk, Büyü vs. filminden bir kare, Yönetmen: Ümit Ünal

Tüm zamanların size göre en etkileyici filmleri nelerdir?

AŞ: Tüm zamanların en etkileyici filmleri *auteur* sineması örnekleridir. Filmler üzerinden değil yönetmenler üzerinden cevaplayayım bu soruyu. Ingmar Bergman, Federico Fellini, Lars von Trier, Stanley Kubrick, Michael Haneke, Alfred Hitchcock, Andrey Tarkovski, Krzysztof Kieślowski, Quentin Tarantino, Akira Kurosava sevdiğim, görmeyi dilediğim dünyaları yaratan yönetmenler. Türk sinemasında ise Metin Erksan, Emin Alper, Onur Ünlü, Ümit Ünal, Pelin Esmer, Ömer Kavur gibi yönetmenlerle beni mutlu ediyor.

EK: Bu soruya son 30 yıldır hep aynı yanıtı veriyorum olmam üzücü belki ama bence sinema tarihinin en etkileyici filmi, ya da benim favori filmim diyelim, Peter Greenaway imzalı *Aşçı, Hırsız, Karısı ve Aşığı* adlı film. Onun dışında gerçek bir *film noir* tutkunu olarak *Out of the Past*, *retro noir* şaheseri *L.A. Confidential*, gelmiş geçmiş en büyük sinema vizyonerlerinden Federico Fellini imzalı *8,5* ve *La Dolce Vita*... Bunlara bir de her izlediğimde her sahnesine ayrı güldüğüm ve artık neredeyse replik replik ezberlediğim *The Big Lebowski*'yi katmazsam çok ayıp olur. Ayrıca kişisel tarihimde önemli yerleri olan *Don't Look Now*, *Easy Rider*, *Leon*, *The Shining*, *Boogie Nights*, *Lenny*, *Zabriskie Point*, *Code Unknown* gibi filmleri de saymam gerek. Yönetmenlerini özellikle belirtmedim, meraklısı araştırsın diye. Bizim sinemamızdan ise NBC'nin *Bir Zamanlar Anadolu'da* ve Metin Erksan'ın *Sensiz Yaşamam* filmlerinin kalbimde ayrı bir yeri vardır. 📺

MEHMET DERE

GÖNÜL YAKINLIKLARI

ELECTIVE AFFINITIES

05.11—12.12.2021

SANATORIUM

KEMANKEŞ MAH. MUMHANE CAD. NO: 67/A — 34425 — KARAKÖY / İSTANBUL SANATORIUM.COM.TR | INFO@SANATORIUM.COM.TR | T: +90 212 293 6717

Ayvalık'ta ay

Tom van Veen Martch Studio'da, Ayvalık, Balıkesir

Röportaj: Bihter Sabanoğlu
Fotoğraflar: Erkan Atay

Martch Art Project, yerli ve yabancı sanatçılara çalışma ve araştırma imkânı sunan Ayvalık'taki mekânı Martch Studio'da eylül-kasım arası ikinci misafir sanatçısı Tom van Veen'i ağırlıyor. Seçtiği sanatçıya üç ay boyunca konaklama, atölye ve maddi destek sağlayan galeri, bu sürecin sonunda sanatçının Martch Studio programı kapsamında ürettiği eserlerden oluşan bir sergi düzenliyor. Martch Studio'yu Tom van Veen ve Martch Art Project kurucu yöneticisi Bahar Kızıgüt ile konuştuk

Tom, eylül'den beri Martch Art Project'in Ayvalık'taki mekânında konaklıyor, çalışıyor ve üretiyorsun. Bu süre boyunca yaptığın işler *The Breeze*, *The Embodiment of Water* adı altında 6 Kasım ile 4 Aralık tarihleri arasında Martch Art Project'in İstanbul'daki mekânında sergilenecek. Bir ilham kaynağı ve rehber olarak Bruno Latour'a ve özellikle onun *Facing Gaia* kitabına gönderme yapıyorsun. Antroposen Çağı'nın süregiden etkilerini gösterdiğin işlerinde antropolog-filozof Latour'un "Yeni İklim Rejimi" kavramından nasıl esinlendin?

Tom van Veen: Bruno Latour'un işlerimdeki etkisini tetikleyen, onun doğanın durağan peyzajını tarihi bir öge olarak tasvir etmesi oldu. Devamlı dönüşüm içinde olan günümüz dünyasında bildiğimiz, alışık olduğumuz durağan peyzaj artık mevcut değil, o da değişiyor. Peyzaj, insanın son yıllarda iyiden iyiye hissedilen oransız etkisi sonucu akışkan hale geliyor. Biz artık muazzam bir güce sahip haşmetli doğanın ortasında yaşam savaşı veren küçük varlıklar değil, aksine onu ezen devleriz. Bu

değişimin sanat ve bağlamını idrak etmede de büyük etkileri görülüyor. Uzun süre boyunca sanat tarihinde değişen tek şey resmedilen özneydi. Acaba peyzajın kendisi değiştiğinde ne olacak?

Su kaynaklı problemler insanlar için yıkıcı olmaya başladı; su mültecileri ortaya çıkıyor, su kaynakları azalıyor, su sıkıntısı tüm dünyayı tehdit ediyor. Coleridge'in *Yaşlı Gemici*'de dile getirdiği duruma yakında erişeceğiz gibi görünüyor: "Su, nereye baksan yalnızca su/Ama hiçbir yerde yok içecek bir damla." Ayvalık'ın su ile şekillenen coğrafyası senin su ile ilişkini değiştirdi mi? Suyun daimi varlığı konakladığın süre boyunca hayal gücü ve yaratım şekillerine nasıl bir etki yaptı?

TvV: Söylediğin gibi durum oldukça kritik ve çözümü bulunacak gibi görünmüyor. Fakat ben yine de her insanın kendini entelektüel, ahlaki ve sosyal açılardan geliştirebileceğini savunan hümanist bir yaklaşımı benimsiyorum. O yüzden işlerin bu uç noktalara varmayacağına dair umut beslemeye devam ediyorum. Sanırım burada

SANATA DESTEK VAR, GENÇ SANATÇILARA SINIR YOK!

Türk Eğitim Vakfı'nda oluşturduğumuz Yapı Kredi Özel Bankacılık Sanat Bursu Fonu ile sanat alanında eğitim alan ve hayalleri sınır tanımayan yetenekli genç sanatçılarımıza destek oluyoruz. Gençlerin hayallerinin önündeki sınırları kaldırmak için var gücümüzle çalışıyoruz.

TÜRK EĞİTİM VAKFI
1967

YapıKredi
ÖZEL
BANKACILIK

bulduğumdan beri su ile ilişkim gelişti ve derinleşti. Simone van Saarloos, *Waterig Denken* kitabında Astrida Neimanis'e ve onun *Hidrofeminizm. Ya da bir Su Külesine Dönüşmek Üzerine* adlı çalışmasına ithafen şöyle der: "Her şey sudur ve biz insanlar da her şeye bağlı sudan vücutlarız." Ege Denizi sularında tüm bu bilgiyi tutuyor, sayısız hikâye ve varlık barındırıyor. Onun mitolojik ve teatral yönü çalışmalarımı derinden etkiledi. Özellikle *Curtain/Water* (2021) işimde tesiri oldukça açık. *Curtain/Water* (2021) suyun mitolojik niteliğini vurguluyor. Tabloyu sola doğru bir kez döndürerek yeniden astığınızda su, içinde biriken hikâyelere göndermeyle, bir tiyatro perdesi halini alıyor.

Suyun akışkan niteliğine boyanın dokusu ve onu kullanma şeklimde de tanık olunabilir. Bunun için geniş fırça darbeleri tercih ediyorum ve yumuşak dokunuşlar yardımıyla renklerin birbiriyle çarpışmasını sağlıyorum.

Resimlerinde kullandığın ışık oldukça suni, adeta bir hastanenininki andırıyor. *Neon Shadows* adında bir seri de yarattın. Işığı kullanım biçimin hakkında birkaç söz söylemek ister misin? Bu, dünyanın doğal niteliklerini kaybetmekte olduğuna dair bir önerme mi?

TvV: Bu nitelikler asla tamamen kaybolmayacak ama ışığı kullanma şeklim bizim doğaya veya çevremize bakış biçimimiz hakkında bir şeyler söylüyor. Aslına bakılırsa, kadim bir temayı ele alıyor: doğaya karşı kültür. Ve bizi Latour'un verdiği mesajın kaçınılmazlığına geri götürüyor. Mekân ve ışık arasında kurulan bir ilişkiyi açığa çıkarıyor. Konaklamam sırasında yaptığım ilk resimler gece vakti ve suni bir ışıkta çizildi. Bir gece kulübünün kırmızı yapay ışığı, karşıdaki restoranın yeşil neon ışığı ve beyaz floresanı. *Neon Shadows I, II&III* (2021) isimli triptik, kendisine yaklaşıldıkça tekinsiz bir parlut yayan estetik bir imgeyi gösteriyor. Yüzün göz bölgesinde ya da bir melek pozu veren gölgenin konturlarında yukarıya doğru atılan sert fırça darbeleri vurguyu boyanın doku ve derisine taşıyor. Bu her şeyin gerçek ve tertemiz görüldüğü bir yolculuk esnasında işlerin birkaç saniye içinde darmadağın olmasına benziyor.

Suni ışık içeren resimler ile diğerleri arasında bir tezat oluşturmak için diğer resimleri güçlü doğal ışıklarda, mesela ay ışığında çizdim. Ayvalık'ta ay denizin tamamını aydınlatabiliyor. Örneğin *Love=Love* (2021) bahsettiğin doğal niteliklere bir dönüş. Kumaşın içerisinde bir tür güzellik ifade buluyor. Çağdaş işaretler arasındaki sosyal etkileşim, başka bir yöne, daha geniş bir topluluğun varlığına dikkat çekiyor; hepimizin sevildiği, sevmeye devam ettiği bir yere. Ben bununla sadece tekinsiz olanı değil, bir topluluğun etkileşim olanaklarını da ifade etmek istedim.

(Üstte) Tom van Veen, *The Show Down*, 2021, 50x35 cm, Tuval üzerine yağlı boya

(Altta) Tom van Veen, *The Suit III*, 2021, 140x105 cm, Çerçevesiz pamuk kumaş, 3D plastik baskı

Bahar, Martch Art Project'in Ayvalık'taki projesini biraz anlatabilir misin? Projeye hedefledikleriniz neler? Sanatçı seçimlerinde kriterlerinizi nasıl belirliyorsunuz, öncelikle bir disiplin var mı? Süreç sanatçıların Ayvalık'taki *art residency*'de konakladıkları süre boyunca oluşturdıkları eserlerin sergiye dönüşmesi şeklinde mi ilerliyor?

Bahar Kızgıt: Hem Türkiye'deki sanat alanlarının sadece İstanbul ile sınırlı olmaması hem de genç sanatçılara sergi ve üretim mekânı sağlamak adına uzun zamandır böyle bir hedefimiz vardı. Ayvalık'ta iki *residency* mekânı daha var. Zamanla Ayvalık'ın bu yönde gelişebileceğine dair bir inancımız olması da Ayvalık'ı seçmemizde etkili oldu.

Sanatçı seçimimizdeki kriter sanatçıların kırk yaşını geçmemiş olması. Şu anda yeni getirdiğimiz bir kriter daha var, o da sanatçıların galeri temsilinin olmaması. Bu kriterleri sağlayan bütün sanatçılar şubat ayında yaptığımız açık çağrıya başvurabiliyorlar. Seçimi biz yapmıyoruz. Sürecin başından beri, proje her ne kadar galerinin adını taşısa da burayı bağımsız bir alan olarak tasarlamak istedik. Bu sebeple üyeleri her sene değişen bağımsız bir kurul oylama sistemiyle sanatçıyı seçiyor. Öncelikle bir disiplin yok. Sadece bazı üretim biçimlerinin gerektirdiği özel aletlerin tamamına sahip değiliz. Bu sene seramik fırını gibi ekleme yapacağımız üretim alanına. Böylelikle seramikle üretim yapmak isteyen sanatçıları da ağırlayabileceğiz. Üç ay süren üretim ve konaklama sürecinin sonunda, yaz sonuna kadar devam eden bir sergi kurguluyoruz.

İlk sanatçınız İrem Günaydın, ikincisi Tom van Veen. İrem ve Tom ile süreç nasıl gelişti? Uluslararasılık öncelikli hedefleriniz arasında mı?

BK: Tom yaptığımız ilk açık çağrıya başvurmuştu. Biz galeri olarak da onun üretimi ile ilgilidik. Daha sonra Ayvalık'a gelip üretim yapmak istediğinden bahsetti. Biz de İrem Günaydın'ın sergisinden sonra kendisini davet ettik. Açık çağrımız uluslararası sanatçıları da hedefliyor. Hem Türkiye'den hem de yurtdışından gelen sanatçıları ağırlamayı hedefliyoruz. Şu an sanatçıların konakladığı, *residency* olarak kullandığımız binanın bir arkasındaki binayı yeniliyoruz. Bir sene sonra orası da Martch Studio'nun bir eklentisi olarak hayata geçecek ve 2023'te yapacağımız açık çağrıda bize 4 sanatçıyı birden ağırlama imkânı verecek.

Mekân seçiminin özel bir nedeni var mı? Martch Art Project'in bu inisiyatifi Ayvalık'taki sanat ortamını hareketlendirdi mi? Bu projenin hem Martch Art Project için hem Ayvalık için ileride nasıl şekilleneceğini düşünüyorsunuz?

BK: Mekân seçimimizin özel bir nedeni yok. Daha önce sabunhane olarak kullanılan bu bina atölye olmaya çok uygundu. Bina kolonsuz, tek parça 150 metrekare bir alandan oluşuyor. Ayvalık konumu, tarihi, lezzetleri ve orada yaşayan sanatçılar, sanat profesyonelleriyle halihazırda sanat ortamı için büyüleyici bir yer. Bu sebeple ziyaretçisinin de artacağını, bunun sanatçıları, galerimiz ve Ayvalık için önemli bir noktada durduğunu düşünüyoruz. 🌿

MUĞLAK

...belirsizliğin bilinemez olanı tümüyle istila etmeyi başardığı an...lar

04.11 — 24.12.2021

Küratör *Curator*
DERYA YÜCEL

AYŞEGÜL ALTUNOK · SENA BAŞÖZ · SELİM BİRSEL
ÇİSİL DENİZ DELİBALTA · AYÇESU DURAN
ALİ KANAL · GÜLŞAH MURSALOĞLU
SERKAN ÖZKAYA · EZGİ TOK · DENİZ ÜSTER
NİL YALTER/NICOLE CROISET · DİLEK WINCHESTER
DREAM NEWS (MURAT YILDIZ/DEFNE TESAL)

Süleyman Seba Cd.
No:35 Akaretler
Beşiktaş, İstanbul

visionartplatform.co
info@visionartplatform.co
IG: @visionartplatform

VISION
ART PLATFORM

Cankulağıyla dinlemek

Röportaj: Selin Çiftçi
Fotoğraf: Berk Kır

Vuslat Doğan Sabancı tarafından kurulan Vuslat Vakfı sivil toplumdaki, iş dünyasından ve akademisyenlerden oluşan bir danışma kurulunun desteğiyle, cankulağıyla dinleme konusunda dünyada farkındalık yaratmak ve yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalarına devam ediyor. Yakın zamanda Venedik Bienali Uluslararası Mimarlık Sergisi kapsamında Venedik'te Giuseppe Penone'nin *Dinleyici* adlı eseri vesilesiyle *Generous Listening*'e dair merak ettiklerimizi vakfın direktörü Merve Çağlar'a sorduk

Vuslat Vakfı'nın, dinleme kültürünü yaygınlaştırmak üzerine kurulmuş bir misyonu var; bu bağlamda hayata geçirdiğiniz *generous listening* (cankulağıyla dinlemek) oluşumunun hikâyesini bizimle paylaşır mısınız?

Kurucumuz Vuslat Doğan Sabancı'nın çok uzun bir medya kariyeri oldu. Hürriyet Gazetesi'nde farklı görevlerde çalıştıktan sonra uzun bir süre Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yürüttü. Hayatını, bu süreçte hep ifade alanları yaratmanın önemine inanarak, farklı hikâyeleri anlatabilmek üzere çalışarak geçirdi. Kadına karşı şiddetin önlenmesi, kız çocuklarının eğitim olanaklarının genişletilmesi gibi konularda çok yoğun çalışmalar yaptı ve yapmaya da devam ediyor. Dünyada kutuplaşmanın hissedildiği ilk ülkelerden biriyiz ve günlük bir gazeteden sorumlu olarak her iki tarafın da birbirini dinlemediğini en yakından hissedenlerden oldu. İş hayatına bir sene ara verip, kendi konfor alanından çıkarak günlük hayatta karşısına çıkmayan pek çok kişiyi dinledi. Hapishanelerde kadına karşı şiddet uygulayanlardan, şiddet görmüş kadınlara; sığınmacılardan, ırkçı gruplarına... Bu yolculuğun neticesinde ve tüm bu tecrübelerle dinlemenin dönüştürücü gücünü öncelikle kendisi deneyimledi, fark etti ve gönülden inandı. Ardından bu konuda farklı konularda birlikte çalıştığı Türkiye ve uluslararası üniversitelerle, akademisyenlerle ve fikir önderleriyle çalışma grupları düzenledi. Sonuç olarak hakiki bağları kurabilmenin özünde cankulağıyla dinlemenin olduğuna kanaat getirildi ve vakıf kurulana kadar yaklaşık iki sene bu konuda çalışmalar yürütüldü. Ben ekibe dahil olduğumda sivil toplumdaki, iş dünyasından ve akademisyenlerden oluşan bir danışma kurulunun desteğiyle, cankulağıyla dinleme konusunda dünyada farkındalık yaratmak ve yaygınlaştırmak amacıyla Vuslat Vakfı resmi olarak kurulmuştu.

Dinlemek bir araç mı amaç mı? Vakıf bu noktada nerede konumlanıyor?

Bize göre cankulağıyla dinlemenin ilişkiler üzerinde dönüştürücü bir gücü var. Biz, Vakıf olarak dinlemenin olmazsa olmazı olarak üç boyuttan söz ediyoruz. Bunlar kendini, ötekini ve doğayı dinlemek. Öncelikle kendimizi dinleyebilmemizin en önemli olduğunu savunuyoruz çünkü kendini dinlemeyen bir insan ötekini de dinleyemiyor. Ardından karşıımızdaki; çocuğunu, arkadaşını, iş arkadaşını, kendinden farklı olanı, çalışanını, kardeşini, hiç tanımadığını cankulağıyla dinleyebilmek. Ve tabii ki doğayı dinleyebilmek. Doğadaki kuş seslerini dinlemekten söz etmiyoruz yalnızca. Doğanın bir parçası olduğumuzu kabullenmek, etrafımızla uyumlu bir şekilde yaşayabilmek, buna uygun şekilde beslenmek, daha az tüketmek, hissedebilmek, anlayabilmek ve uyumlu yaşamak. Bu bağlamda dinlemek tüm ilişkilerimizin ve hakiki bağlar kurmamızın olmazsa olmazı. Dinlemek, farklı fikirde olabileceğimizi kabullenmek ve aynı anda var olabilmek. Kendimizi dinlerken duyabileceklerimize açık olmak, cesaretli olmak ve kabullenebilmek.

Araç olarak kullanılabileceği alanlar da elbette var. Sivil toplum ile yapacağımız iş birliklerinde, özellikle toplumsal çalışmalarda uzun vadeli ve sürdürülebilir çözümler üretilebilir ve kaynakların yerinde ve verimli kullanılabilmesi için dinleme pratiklerinin araç olarak kullanılması gerektiğine inanıyoruz. Bugünün dünyasında Birleşmiş Milletler dahil pek çok kuruluş ve filantropi alanında olan oluşumlar kendi bünyesinde ürettiği ve inandığı çözümlerle dünya meselelerine çözüm bulmaya gayret ediyor. Fakat çoğu zaman tanımadığımız kültürlerde, bilmediğimiz yerlerde, sorunu tespit edip çözüm önerileri getiriyoruz. Bizim bulduğumuz çözüm her zaman en doğrusu olmayabilir ya da o kültür ve toplulukta ön göremeyeceğimiz bambaşka sorunlara yol açabilir. Böyle de olduğuna dair pek çok örnek duyuyor ve araştırmalardan öğreniyoruz. Geliştirilebilecek dinleme pratikleriyle bu topluları dinleyerek, hakiki bağlar kurarak, birlikte çözümler yaratılabilir ve oradaki kültürü, ihtiyaçları, hassasiyetleri de dikkate alarak sürdürülebilir çözümler üretilebilir.

Giuseppe Penone'nin *Dinleyici* isimli yerleştirmesi, bu seneki Venedik Mimarlık Bienali'nde vakfın açılış projesi olarak sergilenmeye başladı. *Dinleyici*, "Birlikte nasıl yaşarız?" sorusuna nasıl bir karşılık veriyor?

Mimarlık Bienali'nin küratörü ve MIT Mimarlık Fakültesi Dekanı Hashim Sarkis aynı zamanda Vuslat Vakfı'nın kurucu Danışma Kurulu üyelerinden biri. *Birlikte Nasıl Yaşarız* temasını ele alırken Hashim Sarkis'in serginin kavramsal çerçevesinde mimarların ve tasarımcıların genelde görsel olarak düşündüğünü ve tasarladığını fakat birlikte yaşamak için dinleme alanları da yaratılması gerektiğini söylüyor. Bunun içinde Vakfı "cankulağıyla dinleme"ye dair bir sergi yapmak üzere ana sergiye davet etti.

Cankulağıyla dinleme konusunda bir diyalog başlatılabilmek ve bu konuda farkındalık yaratmak için nasıl bir sergi yapacağımızı çok düşündük ve serginin küratörü Chus Martinez ile değerlendirdik. Öncelikle cankulağıyla dinlemeyi duymaktan çok net bir şekilde ayırmak üzere sesli bir eserle başlamak istemedik. Pandeminin ortasında bulunduğumuz bir dönemde doğayla olan bağlarımızın yeniden sorguladığı ve yaşama yöntemlerimizi yeniden değerlendirmemiz gerektiği bir zamanda Giuseppe Penone'den başka bir sanatçı vermek istediğimiz mesajı veremezdi. Kendisi, 1960'lardan itibaren bir ağaç veya bir taş nasıl olunur; doğanın bir parçası, hatta bir uzantısı olarak "nasıl düşünebiliriz ve var olabiliriz?" sorularına dair iş üretiyor, yazı yazıyor.

Fotoğraf: Enrico Fiorese

Venedik kanalına, dalları arasında bir kaya taşıyan bir ağaç yerleştirmek bu diyalogu başlatmak için sembolik bir hareket oldu. Kökleriyle tüm dünyanın bilgisine hâkim olan ağaç, doğayı temsil etmesinin yanında yüzyıllardır insanların beslendiği, tükettiği ve bir araya geldiği yer oldu. İnsanlara rağmen varlığını sürdüren ağaç bizim için bir umut sembolü.

Mimarlık ile dinlemek arasında nasıl bir bağ kuruyorsunuz?

Mimarlar tüm insanlığın yaşadığı alanları tasarlıyor. Ben tabii ki bu konunun uzmanı değilim ama gelecekte birlikte yaşayabileceğimiz alanları tasarlayabilmek için mimarların dinliyor olmalarının çok önemli olduğuna inanıyorum. Mimarlar öncelikle doğayı dinleyerek, doğayla uyumlu alanlar tasarlayabilir. Malzeme seçerken yapının sürdürülebilir olabilmesi için konunun ne kadar rüzgâra maruz kaldığını, hangi zemin yapısının uygun olduğunu, malzemenin yıpranma payı gibi faktörleri dikkate alabilir. Ayrıca konumlandığı mahalleye göre öncelikle kullanıcılarının ihtiyaçlarını ama aynı zamanda etrafındaki topluluğu, komşuları, önden her gün geçen insanları dinleyebilir. Tabii yalnızca binaların değil, meydanlar, kamu alanları, parklar, konser salonlarının dinlemeyi pratiğinin merkezine alan mimar ve tasarımcılar tarafından tasarlanmasından söz edebiliriz.

Venedik Mimarlık Bienali'nde dinlemeyi, pratiğinin bir parçası haline getirmiş olan ve bu bağlamda okunabilecek pek çok mimari proje ve iş örneği var. Bienal ekibi ile özel bir *Generous Listening Tour* geliştirdik. Genel izleyiciye açık olan ve üniversite öğrencilerine özel olarak da ayrı bir modülü geliştirilen rehberli turda sergide yer alan proje ve eserler "cankulağıyla dinleme" üzerinden anlatılıyor. Böylelikle özellikle ziyaret eden üniversite grupları mimariye bu bakış açısıyla bakabilecek.

30 Ekim'de bienal iş birliğiyle, bienalin kamusal programı *Meetings on Architecture*'in bir parçası olarak *Generous Listening Symposium* gerçekleştirdik. Serginin küratörü Hashim Sarkis mimari ve dinlemenin önemi konusunda zihin açıcı bir konuşma yaptı. Giuseppe Penone'nin yanı sıra ve sergide yer alan mimarlar ve aralarında İnci Eviner'in de dahil olduğu sanatçı ve akademisyenlerin de yer aldığı bu sempozyumda, dinlemeye farklı yaklaşımlar sunuldu. Çok ilginç tartışmalar oluştu ve fikirler ortaya çıktı. Onun kaydına da bienalin sitesinden veya bizim sosyal medya hesabımızdan ulaşılabilir.

Aynı zamanda, Vakıf olarak özellikle ziyaret eden gençlerin dinleme konusundaki farkındalığını artırmak ve yeteneklerini geliştirmek amacıyla kısa bir dinleme egzersizi geliştirdik. Bienal ziyaretçilerinin yaklaşık %65'i 25 yaş altı mimarlık, tasarım ve sanat öğrencilerinden oluşuyor. Eğitimleri kapsamında dinleme yetilerini geliştirebilirsek gelecekte birlikte yaşayabileceğimiz alanlar, mekânlar yaratabiliriz. Sergide yer alan QR kodu kullanarak, dinleme kaslarını geliştirebilecekleri kısa bir egzersize erişim sağlayabiliyorlar. Hatta ilgilenirlerse sisteme kaydolabiliyor ve bu konuda geliştirdiğimiz küçük egzersizlerine devamına erişebilirler.

Hesse'nin *Ağaçlar*'ından, Ahmed Arif'in *Suskun*'una kadar ağaçla, doğayla kurduğumuz bağ arketipimizden gelen ortak bir bilincin yansımaları gibi, aynı coşkuya, paylaşıma sahip. Giuseppe'nin *Dinleyici*'si bu bilince dair bize ne söylüyor?

Ağaçların, rizomların ve pek çok farklı canlı türünün birbiriyle farklı bir şekilde iletişim kurduğuna dair fazlasıyla yazılmış kitap ve yapılmış araştırma var. İnsan merkezli bir bakış açısıyla iletişim yetisine sahip bir tek biz olduğumuza inanmamız bugünkü sorunlara bizi sürükleyen sebeplerden biri bence. Giuseppe Penone *becoming* kavramından söz ediyor. Ağaçlar bir bütün olmaktan söz ediyor. İşlerinden birinde, Penone hem bir derenin derinliklerinden hem de yatağından bir taş alıyor. Rüzgârın, suyun, akıntının şekillendirdiği taşın şeklini kazıyarak yakalamaya çalışıyor. Dereyi taklit etmek değil, o akıntıya, zamana, rüzgâra, güneşe maruz kalmış bir taş olabilmekten ve onun hafızasını canlandırabilmek ve yaşayabilmekten söz ediyor. Bir röportajında beni çok etkileyen bir şey söylemişti. Son dönemde herkesin doğaya iyi bakmamız gerektiğinden bahsettiğini ve bu bakış açısını yanlış bulduğunu söylüyordu. İnsan merkezli ve bencilce bir ifade olduğunu düşündüğünü, insanlar olarak doğanın ancak küçük bir parçası olabileceğimizi dile getiriyordu. Doğayla bir bütün olduğumuzu fark ettiğimizde belki bu şekilde tüketmekten vazgeçip doğayla uyumlu bireyler haline gelebileceğiz. Doğayı dinlemeyi başlamak bu yüzden çok önemli ve *Dinleyici* ile bu diyalogları başlatmak istedik.

Cankulağıyla dinleme pratiği sizin için ne ifade ediyor? Hangi dinleme araçlarını, ne tür metodolojileri taşıyor?

Dünyada hem akademik çalışmalar sonucunda geliştirilen hem de belirli toplulukların inisiyatifleriyle oluşan pek çok dinleme metodolojisi ve pratiği var. Doğu felsefesinin, dinlerin içinde olmasının yanı sıra derin dinleme, şiddetsiz iletişim, aktif dinleme gibi popüler pratikler de bulunuyor. Öncelikle bu pratikleri ekip olarak kendimiz deneyimliyoruz. Dinleme; psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, nörobilim gibi pek çok disiplinin yanında arabuluculuk, örgütsel davranış bilimleri, diyalog gibi pek çok konunun parçası. Hepsine amaca ve konuya yönelik dinleme yöntemleri geliştirilmiş. Tufts Üniversitesi ile iş birliği içinde kurduğumuz GLAD (*Generous Listening and Dialogue Center*) merkezi, bu metodoloji ve pratikleri araştırmak, yenilerini geliştirmek ve bu konuda çalışanların bir araya gelebileceği bir alan olarak tasarlandı. Akademik bilgi ve tecrübeyi, uygulanabilir araştırma ve dinleme alanlarını geliştirebilmek ve yaygınlaştırabilmek için çok önemsiyoruz. Uzun vadede, Tufts Üniversitesi ile olan iş birliğimiz sayesinde cankulağıyla dinlemenin ölçülebileceği, IQ ve EQ gibi bir metrik yaratmayı istiyoruz. Böylelikle farkındalık geliştirmenin ve özellikle de iş dünyasında ve sivil toplumda pratikleri yaygınlaştırmanın çok daha kolay olacağını düşünüyoruz.

Dinlemek; sınıfların, çatışmaların, öğrenilmiş, ezberlenmiş olanın üzerinde, aradaki sınırı bulanıklaştıran, düğümleri açan, köşeleri yumuşatan bir eylem ve bireysel bir çabayı gerektiriyor. Bu çabayı kolektif hale getirmek, topluma yaymak için nasıl yöntemler geliştirdiniz? Pratikte nasıl karşılıklı buluyor?

Vakıfta pratik geliştirmek üzere kurduğumuz ekibi yönlendiren danışmanımız Michael Parsons, Birleşik Krallık'ta Psikanaliz Enstitüsünde Eğitim Komitesi başkanlığını yürütmüş olan, özellikle dinleme üzerine makaleler yazmış çok tecrübeli biri. Ayrıca Vakıf içinde psikoloji ve örgütsel davranış

bilimleri uzmanın da yer aldığı bir ekip kurduk. Özellikle hedef kitemiz olan gençlerin dinleme yetilerini geliştirmek üzere pratikler geliştirmeyi, çalışmalarımızı uluslararası okul ve kurumlarla iş birliği yaparak yaygınlaştırmayı, iyi örnekler ve vaka çalışmaları yaparak yaygınlaşma alanlarını genişletmeyi ve bu yönde bir araya gelen bir topluluk oluşturmayı hedefliyoruz.

Sizce en çok neden dinlemiyoruz? İyi bir dinleme becerisi kazanmak için önce neyi fark etmemiz lazım?

Tabii ki konunun uzmanı değilim ama kısa zamanda öğrendiklerime göre, öncelikle dinlemek çok efor gerektiriyor. Dinlemek için niyet etmek gerekiyor. O anda kalabilmek, zihnimizin bizi farklı yerlere çekmesini engelleylebilmek kolay değil. Ayrıca fazlasıyla teknolojik bir dünyada dikkatimizi dağıtabilecek çok şey var. Her gün onlarca insanla iletişim halindeyiz fakat günümüzün çoğunu dinlemeden geçiriyoruz. Harvard Üniversitesi'nin yaptığı bir araştırmaya göre telefonun sesi kapalı bir şekilde masanın üzerinde durması bile konuşmacının anlatacaklarını etkiliyor. Bunun yanında dinlemediğimiz için çoğu zaman söz kesiyoruz, sonuca varmaya veya kendi fikirlerimizi dayatmaya odaklanıyoruz. Oysaki, iyi bir dinleyici olmak çözüm bulmaya çalışmadan, boşlukları doldurmadan var olabilmeyi gerektiriyor. Biz ise çoğunlukla çözüm bularak daha iyi bir şey yaptığımızı sanıyoruz, fakat aslında güç dengesini değiştiriyoruz ve dinlemiyoruz. Ben senden daha bilgiliyim, daha iyi düşünüyorum, benim çözümlerim senin için de geçerli gibi cümleler dinlememizin önünde olan engeller. Ötekileştirme, ırkçılık gibi toplumsal problemlerin önünde de dinlememek var. Dinlediğimizde duyduklarımızdan rahatsız olacağımız için dinlemiyoruz. Kendimizden bir parça bulmak, benzerliklerimizi fark etmek ve bağ kurmak istemiyoruz; dolayısıyla dinlemeyi tercih ediyoruz. Bir de tabii kendini dinlemeyen insan karşısındaki dinlemeye de tahammül edemiyor. Karşısındakinin anlattıklarında kendinde duymak istemediklerini duyma riskine karşı yeterince cesaretili olamıyoruz. Dolayısıyla hayatının çoğunu ne kendini ne başkasını dinlemeyerek geçirebiliyoruz.

İş yerinde dinlemiyoruz çünkü kendi fikirlerimiz ve yapmamız gerekenlerin en önemlisi ve en öncelikli olduğuna inanıyoruz. Halbuki belki ekibe en yeni katılan genç bir çalışanın söyleyecekleri işimiz için çok ilginç bir fikir veya fırsatlar barındırıyor olabilir. İş yerinde dinleme kültürü yaratmadığımız için insanlar fikirlerini veya sorunları ifade etmekte kendini rahat hissetmiyor. Dinlenmeyeceğine inandığından iş yerlerinde sorunlar krize dönüşene kadar üst yönetime yansımıyor. Halbuki kendi fikir ve tecrübelerimizin her zaman en doğrusu olamayacağını kabul etmemiz ve farklı fikirlerle, karşımıza çıkabilecek yeni düşüncelere açık olabilmemiz ve buna cesaretili olmamız hem yeni fırsatlar yaratabilir hem de çok daha huzurlu ve aynı zamanda verimli bir iş hayatı yaratabilir. Tabii bunların hepsi geçmişten bugüne aktarılan liderlik öğretileri, otorite figürlerinin vasıfları içinde iyi dinleyici değil iyi konuşmacı olunmasının yer alması gibi kemikleşmiş bir kültür yer alıyor.

Generous Listening Türkiye'de sanat alanında var olan bir açığı kapatma misyonuyla mı yola çıktı? Temel ilkeleriniz nelerdir?

Generous Listening ve Vuslat Vakfı uluslararası bir misyonu olan bir vakıf ve oluşum. Türkiye tabii ki hem ana ekibin konumlandığı hem de merkezimiz olduğundan bizim için çok önemli bir çıkış noktası. Ayrıca bu tür gayretlerin genelde Batı'dan çıktığında kabul gördüğünü ve yaygınlaştığını görüyoruz. Oysaki cankulağıyla dinleme konusunda Doğu'da çok daha derin, geniş bir bilgi ve kültür var. Dolayısıyla bu merkezimizi korumak bizim için öncelikli. Sanatın bu fikirleri yaygınlaştırmak, farkındalık yaratmak için en iyi yol olduğuna inanıyoruz. Akademik çalışmalar, makaleler bir yere kadar yaygınlaşıyor ya da anlaşılması ve aktarılması çok uzun seneler alıyor. Fakat sanat veya hikâye anlatıcılığı aracılığıyla yani bir eserle, bir şiirle, bir filmle çok daha anlamlı, çok daha derin bir etki yaratmak mümkün. Bu yüzden sanat alanında bir açığı kapatmak gibi bir niyetimiz yok fakat her zaman sanatçılarla iş birliği içinde, farklı bakış açılarını kapsayan şekillerde yöntemler geliştirerek dinleme kültürü yaratmak misyonumuz.

Ajandanızda neler var? Pandemi dönemini nasıl geçirdiniz ve önümüzdeki dönemlerde neler yapmayı hedefliyorsunuz?

Önümüzdeki altı ayda dinleme pratikleri ve egzersizleri geliştirmek, bu pratikleri yaygınlaştırmak üzere özellikle gençlik grupları ve okullarla iş birliği yapmak ve bu doğrultuda bir topluluk yaratmak istiyoruz. Aynı zamanda iş birliği yaptığımız kurumlarla, sivil toplumda kullanılabilecek dinleme araçları ve pratikleri geliştiriyoruz. Saha çalışması önceliğimiz olacak. Sanat alanında Chus Martinez ile çalışmaya devam edeceğiz. Özellikle sanat eğitimine dinlemenin nasıl entegre edilebileceğine, farklı disiplinlere dinlemeyi en etkili biçimde nasıl aktarabileceğimize dair çalışmalar ve denemeler yapacağız. Üzerinde çalıştığımız bir *podcast* serisi var, farklı pratiklere dinlemenin nasıl dahil olduğuna dair çok iyi konuklar var, onu yayınlayacağız. Tufts Üniversitesi'ndeki GLAD Merkezi'nde dinleme pratiklerini ve bu yönde yapılan araştırmaları haritalandıracakız ve önümüzdeki sene bu konuda çalışan insanların bilgi paylaşabileceği, birlikte çalışabileceği büyük bir buluşma düzenlemeyi hedefliyoruz. 🌱

Pandeminin ortasında bulunduğumuz bir dönemde doğayla olan bağlarımızın yeniden sorguladığı ve yaşama yöntemlerimizi yeniden değerlendirmemiz gerektiği bir zamanda Giuseppe Penone'den başka bir sanatçı vermek istediğimiz mesajı veremezdi. Kendisi, 1960'lardan itibaren bir ağaç veya bir taş nasıl olunur; doğanın bir parçası, hatta bir uzantısı olarak "nasıl düşünebiliriz ve var olabiliriz?" sorularına dair iş üretiyor, yazı yazıyor. Venedik kanalına, dalları arasında bir kaya taşıyan bir ağaç yerleştirmek bu diyalogu başlatmak için sembolik bir hareket oldu. Kökleriyle tüm dünyanın bilgisine hâkim olan ağaç, doğayı temsil etmesinin yanında yüzyıllardır insanların beslendiği, tükettiği ve bir araya geldiği yer oldu. İnsanlara rağmen varlığını sürdüren ağaç bizim için bir umut sembolü.

Meetings on Architecture, Generous Listening Symposium, Fotoğraf: Enrico Fiorese

Dünyanın Ağırılığı'na dair

Misal Adnan Yıldız küratörlüğünde Kasa Galeri'de açılan *Dünyanın Ağırılığı* isimli sergi 5 Kasım'da sona eriyor. Nevin Aladağ, Mahmut Celayir, Cansu Çakar, İpek Duben, Dennis (Mehmet Refik) Gün, Neşe Karasipahi, Berk Kır, Murat Morova, Agnieszka Polska, Peter Robinson, Furkan Öztekin, Ayfer Tutkan ve Billy Apple®'ın üretimlerini bir araya getiren sergiye dair küratörüyle konuştuk

Misal Adnan Yıldız

Röportaj: Murat Alat
Fotoğraf: Berk Kır

Dünyanın Ağırılığı sergi görüntüleri, Kasa Galeri'nin izniyle

Adnan, Kasa Galeri'deki sergi fikri nasıl ortaya çıktı?

2019 yılında Assaf [Kimmel] ile birlikte yazdığımız Billy Apple'ı odağında alan bir sergi önerimiz vardı: *Shelter of Each Other*. Kasa Galeri'de yapacağımız sergi süreciyle ilgili konuşurken Derya'nın [Yücel] esnek ve destekleyici tavı bana hep bu sergiyi düşündürdü. Diğer projelerin daha çok fazla zamana ihtiyacı olacaktı gibi hissederken bu serginin kendiliğinden bir an önce olmak, açılmak ve Fluxus gibi bir araya gelmek için tuhaf bir kimyası olduğunu fark ettim.

Örneğin, sergi üreten ve özlediğim bir mekân olan Riverrun sergisinden beri izlediğim Furkan'ı [Öztekin] başka bir yere götürüp değil, ısrarla ilk İstanbul'da sunmak istedim. Zamanın figüratif, hikâyeci, çevrimiçi aktivist, aşırı öznel ve dijitallikte kaybolmuş akranları arasında Furkan'ın soyuta, malzemeye ve mekâna çok iyi bakan gözleri uzun süredir şu soruya göz kırpyordu: Evet, gezdiğimiz, dolaştığımız, yaşadığımız, kaçtığımız ve geri döndüğümüz yerler arasında en dramatik boyutta en çok değişen İstanbul oldu. Peki, bunun bizdeki psikolojik, sembolik ve düşünsel anlamlarını nasıl kodluyoruz? Hüzün, melankoli ve nostaljinin ötesinde, formun ve malzemenin soyutlanması, bize feminist-kuir-çoğulcu-politik bir ufuk çizgisi getiriyor mu?

Serginin beatnik, Allen Ginsberg ve aşka referansı hakkında neler söylemek istersin?

Aşk hâlâ mümkün mü, o ayrı bir konu ama benim çıkış noktam, sanat fikri, objesi ve deneyimiyle aynı mekânı paylaşmayı, sanatın fizikselliğini çok özlemiş olmak ve sanata ekrandan bakamamaktı! Pandemi sonrası en çok bir araya gelmeyi, samimiyeti, yakınlığı, fizikselliği özlemedik mi? İnsana ve bir arada olmaya susmuş bireyler haline gelmedik mi? Pandemi zamanı, en çok alışık olduğumuz yeni insanlarla tanışma deneyimini özlemedik mi? Yakında göreceğiz, Ramazan aylarının en büyük sponsoru, ailemizin markası Coca-Cola'nın bile gelecek sezon reklamlarında cinsellik ve tensel yakınlık fıskıracaktı... Rusya'da Assaf [Kimmel] ve Çağla [İlk] ile birlikte hazırladığımız binal sergisi *Düşünen Eller, Birbirine Dokunuyor Olmak*, altı ay sonra açılışta bambaşka bir hisle okunabilirdi, öyle değil mi? Pandemi nedeniyle insanlar birbirinden uzak kaldığı için bol bol yapışık bedenler ve iç içe diller göreceğiz.

Sanki muhabbetimizin yarısı aşk, yarısı sergi üzerine olacak gibi...

Ya da yine bu sergi üzerinden her şeyi anlatabiliriz... Bu konularda bir sergiyi 2018'den beri, başlığını böyle kurmasam da kısıt ateşte demliyordum. Kişisel olarak aşkı, ilişkilene problemini, bağlanmanın estetiğini, zamanın ilişki biçimlerini sorguladığım; çocuk yapmayı, aile kurmayı düşündüğüm; Çağla [İlk], Mehtap [Baydu], Egemen [Demirci] ve başka yakın arkadaşları sayesinde bir topluluk hissini yakaladığım ve tekilliğimden kaçmaya çalıştığım bir dönemdim. Bence bunların hepsi sergiye yansdı. Dulcinea'da 2002'de *İnsan İlişkileri Bağlamında Denge* diye toy ama dürüst duygularla bir sergi yapmıştık. Sonra Borgia [Kantürk] ile ürettiğimiz *Alis Alis'e Karşı*'da vardı. Benim açımdan sergi süreçlerine katkıda bulunmak için kendimi en rahat hissettiğim yer, rol, sandalye duygusal zekânın formuna ve ortak akla merakla bakma durumu. 2010'da Aykan Savaşlı ile gerçekleştirdiğimiz *Ah Oh*, sonra belki 2013'te Künstlerhaus Stuttgart'ta gerçekleşen *Skeptical Thoughts on Love* (Aşk Üstüne Skeptik Düşünceler).

Bu sergiyi neden "bugün" izliyoruz?

Dedim ya, uzun süreden beri böyle bir sergi yapma ihtiyacı duymadım; zaman ve mekânın olmadı. Belki zamana ve her şeyin kendi zamanı olduğuna inanmak iyi bir başlangıç noktası. Ama sen de çok haklısın. Diyorsun ki, memleket yanıyor, dünya yanıyor, ne aşkı?.. Neşe Karasipahi'nin heykellerini üretirken okuduğu bir kitapta: "Ölüm döşeğinde yaşamın bir gününün sana bahşedileceği söyleneceği geçirdiğin ömrün hangi gününü yeniden yaşamak isterdin?" diye soruyor. Bu alıntı, beni çok etkiledi. Estetik olarak, farklı bir araya girdiğim bir yerde buldu beni. Çünkü bugün bir şeyi tekrar yaşamak istemek sanatı da çok ilgilendiren bir istek olmalı. Sonsuz imaj arayışıyla çok ilişkili. Hem kolektif hem bilyeşel bir süreç. Çünkü hem hatırlamayı içeriyor hem formu daha temiz hatırlamak için bir metot öneriyor. Çok tiyatral ve ölüm döşeğinde... Her canlı bir gün ölümü tadacak, yani hepimizi ilgilendiriyor ama sanat ona bir şey katıyor. Neşe buradan yola çıkarak, iki tane minik -her zaman alıştığım heykellerinden epey küçük- heykel yapmış. Cebine atıp götürebileceğin bu heykeller beni çok etkiledi. Sonra büyük hayranı olduğum Mahmut Celayir'in bu yaz yaşadığımız yangınlardan yıllar önce tamamladığı bir resmi ortaya çıktı. Zaten seri halinde üretim ve zincir işler üzerine düşündüğüm bir dönemdim. İşleri birbirine (ya da bizi birbirimize) bağlayan nedir? Bu soru Furkan'ın işleri ve tarihsel olarak başka işler üzerinden uzun süredir düşündüğüm, seri, rezonans ve zincirlemeyle ilgili cümleleri aklıma getirdi. Bir işin formunu çözümlerken işin kendini bitirmeye çalışma eylemi, devamlılık... Acaba kavramsal olarak, sürdürülebilirlik, yaşam formuna daha uzun süreli bakan, kendiyi tükenmeyen, bitmeyen formları nasıl tarifler ve koruruz? Bu soru! Son yıllarda hiç bu kadar biyografik bir sergi yapmamıştım. Kurumsal çerçeveye ve toplumsal sorunlar derken hiç bu kadar kişisel bir perspektiften sergi kuracak bir lüksüm olmamıştı. Ama bu lüks bellekle sınırlı değil, aksine benlikte ihtiyaç olarak doğmasıyla, herkesi ilgilendirecek ortak bir mekâna dönüşebilme potansiyeliyle bizi harekete geçirdi. Tuhaf bir şekilde, son yıllarda savaştığım yalnızlık, özellikle ekran karşısındaki yalnızlık, ölüm gerçeği ve korkusu, toplumsal kırılma ve izolasyon gibi konuları tetikledi.

Benim sergiye dair bildiklerim senin yolladığın kısa metinden ve Allen Ginsberg'in şiirinden ibaret. Şiirin ağırlık noktası da aşk. Senin de ima ettiğin gibi aşk, fazla tüketilmiş bir kavram. Allen Ginsberg, Beat Kuşağı ise dünyanın en kötü hallerinde olduğu bir dönemde, aşka fazla yatırım yapıyor ancak oradan çıkan sonucu da biliyoruz... Diğer taraftan da yine az önce dediğin gibi büyük reklam kampanyaları, büyük şirketler

Gezdiğimiz, dolaştığımız, yaşadığımız, kaçtığımız ve geri döndüğümüz yerler arasında en dramatik boyutta en çok değişen İstanbul oldu. Peki, bunun bizdeki psikolojik, sembolik ve düşünsel anlamlarını nasıl kodluyoruz? Hüzün, melankoli ve nostaljinin ötesinde, formun ve malzemenin soyutlanması, bize feminist-kuir-çoğulcu-politik bir ufuk çizgisi getiriyor mu?

aşka fazlasıyla yükleniyor. Bazen kelimeleri garantiye alıyoruz kullanırken. Anlamının üzerineyse pek düşünmüyoruz. Bunların üzerine biraz düşünmemiz gerekiyor. Bu yüzden senin aşk konusunda tam olarak ne düşündüğünü, aşkın senin için ne olduğunu merak ediyorum. Çünkü aşk belki binlerce yıldır hayatımızda olan bir kavram ama çeşitli teoriler tarafından sürekli bir köşesinden yense de asla tüketilemiyor. Acaba bu durum bir yerden sonra onu bizim zor zamanlarda sığdırdığımız, muğlak bir şeye olmaya mı itiyor? O yüzden netleştirmek istiyorum: Buradaki aşk tam olarak ne?

Sergiler genellikle başlıklarını açıyor. O yüzden bence bu sorunun cevabını hiçbir zaman veremeyeceğiz. Baştan anlaşalım. (Gülüyor) Ee, *Dünyanın Ağırlığı*. Şiirin o kadar sert bir ifadesi var ki... Ginsberg'in. Beni çeken aşkın hâlâ bulunduğu toplumsal yapıya direnmek için nasıl bir protagonist olarak şiire, sanat ve müziğe konu olması. Bütün o Beatnikler'de de Hippi Kuşağı'nda da hâlâ beğendiğim bir şey var: Asla hiyerarşik, rekabet düzeyinde, piyasa odaklı bir savaşa girmiyorlar. Hakikaten dayanışmaya dayalı kolektif bir duruşları var. Bu çok hoşuma gidiyor çünkü bu duruş sanatın içindeki mücadeleyi, kariyer planlarını, fiyat listelerini ve stresi hafifletiyor. Kumsalda barış işareti formu oluşturarak şiir okumak o kadar da kötü olmayabilir. Yeni Zelanda'da Artspace'de bunun üzerine bir sergi yapmıştım. İnsanların bir araya gelme cesaretleri, nedenleri ve bu geçici örgütlenmelerin sonuçları ilgimi çekiyor. Tamam, aşkla dünya kurtulmuyor ama bazı perspektifler ya da direnç noktaları kırılabilir. Bu şiirin içinde önemli öğeler var. Soruna gelirsem, Yeni Zelanda'da yaşadığıktan sonra benim aşkla ilgili fikirlerim çok değişti. Belki eskiden olduğu gibi bir *kuir inanır* olarak bakmıyorum hayata. İnsanın bedeniyle kurduğu ilişki hem toprağıyla hem dünyayla kurduğu ilişkiye çok benziyor. Bedeninizi nasıl kullanıyorsanız dünyayı da toprağı da öyle kullanıyorsunuz. 1960'larda, Allen Ginsberg bu şiirleri yazarken gerçekleştiren bir şey daha var hatırlayalım: Uzaya gidiyoruz. İlk defa Dünya'nın uzaydan fotoğrafları çekilmeye başlıyor. Dünya'ya uzaydan bakmak... Bir dünya var, içindeyiz ve ilk defa ona dışarıdan bakabiliyoruz.

Belki hikâye şu: Aşk için mesafe gerekiyor ve ilk defa dünyayı mesafeye alıyorsun.

Oruç Aruoba, *Uzak/Yakın*.

İlk defa dünyaya mesafe alıyorsun... Şiirin sonuna gideceğim. *I always wanted to return to the body where I was born*. Şimdi bahsettiğiniz şey az çok böyle bir şey ama günümüz Türkiye'sinde aşkı netleştirmek istememin sebeplerinden bir tanesi de kadın cinayetlerinin çoğunun aşk yüzünden gerçekleşmesi. Aşk adı verilen şey kıskırtıldığında şiddete evrilebiliyor.

Helal olsun, çok güzel bir soru sordun. Sözüne balla keseceğim. İlk aklıma gelen işlerden biri İpek Duben, sanırım 1983-2000 arası yaptığı *Lovebook*. Namus cinayetlerini, üçüncü sayfa haberlerini incelleme ve dikkatle kişisel bir açıdan belgeleme. Türkiye'deki aşkı namustan, namusu cinayetten bağımsız konuşabilir misin?

Dünyanın somut dertleri var karşımızda. Somut dertler nedir? Şu anda bakalım: Afganistan, orman yangınları, seller... Şu anda bu coğrafyadan bakıp bunları söyleyebiliyorum. Savaş ve felaket. Bunlar da artacak, bu aşkâr -ki dünyanın bundan azade olduğu bir dönem de olmadı herhalde. Aşk dediğin şey, bu naif şey... Gerçekten bir etkisi var mı sence hayatımıza?

İsrarına bayılıyorum. Derine doğru kazıyoruz. Sergi belki provakatif olarak başlığıyla İstanbul'a bir ah etmiş olabilir ama bence aşk kavramının kendisine direk bakmıyor. Allen Ginsberg'in şiiri "Dünyanın ağırlığı aşktır," diyor. Bir arkadaşımın alıntılırsan, galiba ben kalbim kırık olunca daha iyi sergi yapıyorum. Senin sorun kuşakla ilgili. Bu kuşak ve söylem çoğulluğu; yanyanalığı ilgimi çeken... Mahmut Celayir ya da Murat Morova ya da Peter Robinson ya da İpek Duben ya da Billy Apple'in ait oldukları kuşaklar üzerinden okunabilir mi? Hepsini Ginsberg'i iyi bilir. Onların okuduğu, onların bildiği daha önemlisi yaşadığı bir edebiyat. Sergi aşka değil, *Dünyanın ağırlığı*'na bakıyor. O ağırlık biraz elinle, zihninle; kavramsal bir çerçevede diyelim pandülümle hata yaparak, risk alarak, deneyerek tabiri caizse sallayarak bulunduğu bir zemin. *Zeitgeist*, momentum gibi. Bugün zamanı yakalamak için, zamana tepki vermek için lokasyonu baz olarak pandülüm sallamak gibi...

Sergiye geçelim o zaman. Sen konuşurken benim de aklımda direk bu yankılandı. Ahmet Kaya diyor ya "Şehirlere bombalar yağardı her gece, biz durmadan sevişirdik."

Pandemi, ilk karantina, geride her zaman Ahmet Kaya... Alman radyoları "Pandemide sifilis yükseldi, pandemide bel soğukluğu arttı." Diyor. Demek ki bayağı bir aksiyon olmuş! Ölüm korkusu libidoyu tetiklemez mi? O şarkıyı böyle dinle! Diyarbakır'da da çok hissettim bunu ben. Bunu seninle de konuştuk oradayken hatırlarsan niye burası bu kadar libidosu yüksek bir şehir dedik. Çünkü hakikaten ölümle burun buruna yaşıyorsun.

Şimdi sergiye ilgili şuraya geleceğim. Metinde şeyden bahsetmişsiniz, Kasa Galerisi'nin dehlizvari yapısından, aşağı doğru inen...

Herkesi buna davet etmek istedim ve herkes kendile baş başa kalsın istedim. Çünkü elimizde telefon çırt çırt... Sürekli birbirimize bir şeyler söyleme derdindeyiz. Burası yerin altına inen bir galeri ve telefon da çekmiyor. Kapsama alanının dışına çıkmanın huzuru! Ama şehrin göbeğinde. Sergideki her iş benim için elli kere düşünülmüş, *living document* diye tarif edebileceğim yaşayan belgeler. Hiçbirini sanat eseri, resim, ses işi, video olarak görmüyorum. Hakikaten belge ve bazılarının aldıkları değer zaman içinde değişmiş.

Dünyanın Ağırlığı sergi görüntüleri, Kasa Galerisi'nin izniyle

Dünyanın Ağırığı sergi görüntüleri, Kasa Galerî'nin izniyle

Benim de bulduğum şey tam buydu sergide. Tekil-çoğul... İçine döndüğünde karşılaştığın bir kalabalık olarak gördüm. Bu kalabalıkla bağlantıyı da aşkla kurmak... Burada benim uzun zamandır üzerine düşündüğüm bir şey. Sanat eserine nasıl yaklaşırsın? Düşmanlık mı, sevgiyle mi? Belki bu içe dönüş ya da yerin altına giriş hikâyesi orada bir kalabalığı bulma, tekillikte çoğulluğu yakalama ve bu çoğulluğun imkânlarını araştırma hikâyesi...

Mükemmel bir şekilde bağladın, ne diyeceğimi bilemiyorum.

Bir süredir şunu düşünüyorum. Her şeyden önce sanatı anlamak istiyorsan sevgi göstermen gerekiyor. Ben pek çok sanat profesyonelinin -ya da amatörünün bir eserine karşısına hesaplaşmak için geçtiklerini düşünüyorum. Anladım/anlamadım. İyi/kötü. Sergi salonundan çıktığımda bir öğretmen edasıyla sergiye not verenler var. Ne ben anlamak zorundayım mükemmel bir şekilde, ne sen bana anlatmakla mükellefsin. Sadece beraber birkaç dakika yürüelim, bakalım ne çıkacak. Yoldaş olalım her şeyden önce.

Çünkü yapıt seninle devam ediyor, yaşıyor. Eve götürüyorsun.

Tabii. İyi bir iş gördüğünde hemen anlamıyorsun zaten.

Hemen anlamıyorsun, biraz zaman istiyor. Senle kaldıkça işin içindeki kimya, perspektif ve alan açığa açıyor.

Seni bu kadar rahatsız eden bir şeyle yan yana yürümek için onu sevmen gerekiyor. Ve işte bu yüzden de bir sanat eseriyle ilişki kurmak için onu gerçekten sevmen gerekiyor. Yoksa bir iptal ilişkisini tekrar üretiyorsun orada. Anlamlandırdım, kategorize ettim, bana tabii ettim.

Sergide Agnieszka Polska'nın bir videosu var *The Longing Gaze*. Kamusal alanda bizi gözetleyen kameraların *open access* datalarına ulaşmış. Pandeminin tavan yaptığı dönemde, artarda ölüm haberleri gelirken yazdığı bir şiirden ve o şiirin boş, boşalmış, tamamem kriz, felaket ve afet akışındaki kamusal alan görüntülerine yansımaları... Hareketli bir resim, bir tablo gibi. Bir tsunami ya da bir tayfun olduğunda bütün yer sarsılır, deprem olduğunda çatlar ya her şey değişir. O an gibi. Bu iş Agnieszka'nın diğer işlerine hiç benzemiyor! Bu iş bana, bize çok iyi geldi. Kunsthal'de de gösteriyorsun. İstanbul'a bu işi getirmek için uğraştım çünkü önemli bir iş. Her şeyiyle, sesiyle düzgün bir şekilde göstermek istedim. İstanbul'dan görüntü yok belki ama sanki İstanbul'da çekilmiş gibi. İstanbul'da sokakta, gece yalnız yürürken, korktuğum anda, tekinsiz kaldığım anda hissettiğim hisse yakın bir hissi var.

Tekinsiz...

Aynen. Sevgi, aşk, bağlılık güven duygusundan bağımsız düşünülebilecek duygular değil. Sanat eserine de sanatçıya güvenmek gerekiyor. Derya'nın bana sağladığı özgürlük var, Kunsthal'de Çağla'yla el ele bir mücadele için-deyiz, daha ne kadar zengin olabiliriz? Senin de söylediğine "dehiz" lafı çok önemli çünkü içebakış psikolojisinden bir kavram. Bazen toplumu ya da dışarıyı anlamak için içine dönmek gerekir ki bütün o dışarıdaki sesleri içerde duyduğunda sana çarpsın. Ses öyle bir şey, mimariyle öyle bir ilişkisi var. Agnieszka'ya dönersek bir cümlesi beni çok çarpıyor. *Love is a token of the*

data market, says the demon. (Aşk, veri pazarının bir simgesidir, diyor iblis.) Aşk, bugün bir dataya dönüşmüş. Berlin'de bir tren istasyonunda elli tane poster "11 dakikada hayalinizdeki partnerinizi bulabilirsiniz," diye yazıyor. Kullandıkları bütün insanlar siyah. Çok komik oluyor. Almanya 80 milyon; kaç tane siyah var? Yine Agnieszka'nın videosundan, "We are currently confined together in one space." (Şu anda tek bir alana hapsolmuş durumdayız) Hepimiz mekâna sıkıştırıldık. Bence bu dijital mi, fiziksel mi belli de değil. Ama geçen bir buçuk seneyi düşününce ikisine de acayip uyan bir dize. Sevgiyi nasıl güven olmadan düşünmezsen sıkışma duygusunu da özgürleşme olmadan düşünemezsin.

Başlıklar önemli.

İtiraf etmeliyim, Murat Morova'yla konuşurken "acaba başlık *Tevâfuk ve Tesadüf* mü olsun?" diye çok düşündüm. Murat'ın işlerine nihayet ruhen ve kavramsal olarak katkıda bulunmaya hazır hissediyordum. Mükemmel bir sanatçı. Çok ilham veren işler üretiyor. Bu sergi için telefonlaştığımızda, bana benim kurmaya çalıştığım sergiyi bana, "o tesadüfi adımlarla, buradaki karşılaşmanın biricikliğini" hemen açıkladı. İsrarla Ginsberg'de kaldım. Onun içinde bazı çekirdekler var, attığın yerde yeşeriyor. Bu kuşağa baktığım zaman ben kendim dahil deforme oluyordum. Fizikselden uzaklaştık, dokunmuyoruz; dokunduğumuz şey ekran. Ekranda gözümüzü, parmağımızı, parmağımızla gözümüzü birlikte oynatırken bunların arasındaki ilişkiler üzerine düşünmüyoruz. Yakınlığa yer yok. Yasak, ayıp ve tukaka. Bildiğin bir sergi yapmazsın zaten, henüz bilmediğin ama bilmek, öğrenmek istediğin bir işi yaparsın. Bir ağaç gibi düşün, ona sarılmaya çalışıyorum ama daha ellerim kavuşmadı tam.

Sergi neden İstanbul'da?

Kasa Galerî'nin beni hep çeken çok acayip bir mimarisi var. Aşağı iniyorsun!

Ama işte her sergide aşağı indiğinde karşılaştığın şey başka bir şey oluyor.

Merve Akar Akgün: (İlk kez burada kendini tutamayıp) Ama girişte *coffres-fort* yazıyor, gerçekten bir kasaya giriyorsun. O anlamda eşi benzeri yok.

Kasa'daki her sergide aşağı iniyorsun.

Peki sence herkes Kasa'daki her sergide aşağı indiğini düşünerek sergi yapıyor mu?

Yapmıyor. O yüzden karşılaştığın şeylerin bazıları hiç uygun şeyler olmuyor. Mekânın farkında olarak sergi yapmak gerekiyor. Orayı standart bir sergi mekânı olarak kullandığında basıyor zaten. Bu sergi hakikaten İstanbul'daki yerel sanat izleyicisine, İstanbul'daki arkadaşlarımıza, dostlarımıza, İstanbul'a gelenlere gidenlere ve İstanbul'a özel dikilmiş bir elbise.

Sergide çokça doğa üzerine düşünen, aktivizm içeren, bireysel şiir sesi mekân ve malzeme ilgisi var. Hepimiz için bir çıkış noktası arayan bir sergi.

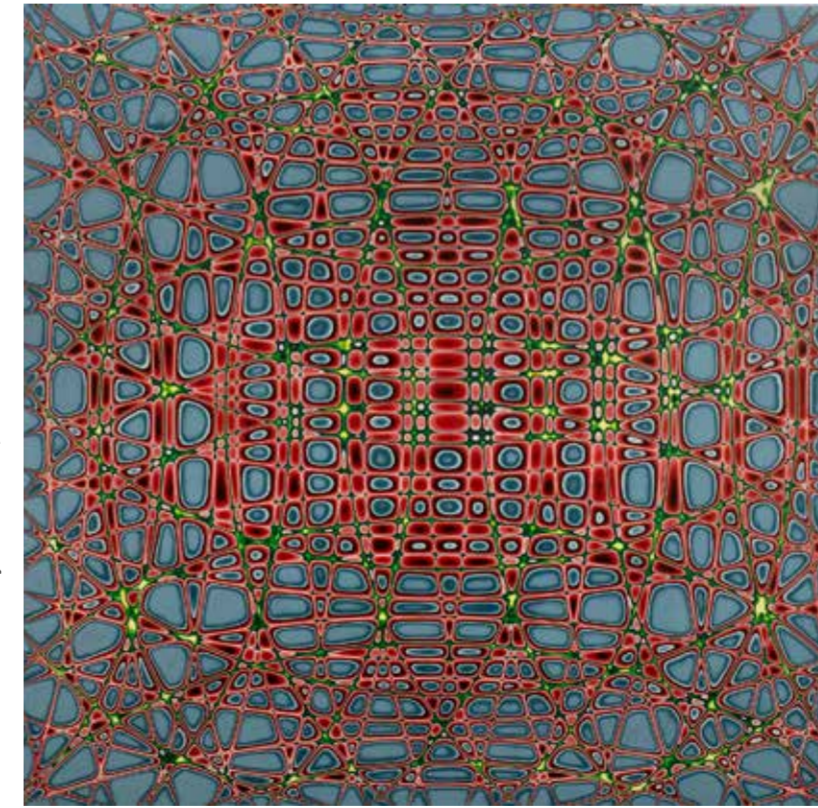
Çok güzel okudun. En azından dürüstlük çabasını yadsıyamazsın. Form arıyor. Bu dirençlerine ve sabırlarına aşık olduğum sanatçılarla birlikte ne yapabiliriz? Küçük de olsa böyle bir tartışmanın, sorunun ve serginin İstanbul'a da imi geleceğini düşündüm. Bu sanatçıların İstanbul'da kurumlarda büyük boyutta göstermiş sanatçılar değil. İkinci olarak yan yana göstermiş sanatçılar değil. Bazıları İstanbul'da hiç sergilemedi. Furkan'ın işlerine Murat Morova'yla birlikte bakmak istedim. Cansu'nun işinde kendini nasıl konumladığı ve İpek'in kendi-algısı ilişkili. Üç tane farklı tonda geriyeye boyattığımız mekânda sergiyi sadece tek bir istikametten görmek fakirlik ya da tembellik olur. Serginin farklı açıları var. Neşe'yle Mahmut'un diyalogu, birinin Karaman'daki Rum ve Ermeni hafızasına dönük değerinin Dersim dağlarındaki yangını konu etmesi... Gün'ün -etrafındaki dünyayla ilgileniyor, dediği yerdeyim. Aşk sergisi diyeceğiz şimdi, gelecekle sonra; hesaplı, ölçülü, gridli bir sergi görecekler. İçli bir sergi değil, duygusal bir sergi değil ama formuna çok çalışılmış, sert bir sergi. 🌿

Karen Arakel

ARAQEL

11 Kasım - 12 Aralık 2021
November 11 - December 12, 2021

Karen Arakel, "Anela", 2019
Ağaç panel üzerine zamlıklı boya / Tempera on wood panel, 35,5 x 29,5 cmMesut Karakiş, "İsimsiz / Untitled", 2019
Tuval üzerine akrilik / Acrylic on canvas, 130 x 130 cm

Mesut KARAKIŞ

Katmanlar ve Oluklar
Layers and Grooves

16 Aralık 2021 - 16 Ocak 2022
December 16, 2021 - January 16, 2022

Sergiler için Ziyaret Saatleri

Pazartesi - Cumartesi, 10.00-18.00

GALERİ 77

Hacımimi Mah. Necatibey Cad. Sakızcılar Sok. No: 1/E Karaköy 34425
Beyoğlu, İstanbul, Turkey | Tel: +90 212 251 27 54 | Faks: +90 212 251 90 41
info@galeri77.com | www.galeri77.com

Beklemeye dair: *Terminal*

Yazı: Derya Yücel

Arthan Galeri, Can Akgümüş'ün *Terminal* başlıklı ikinci kişisel sergisine 21 Kasım'a dek ev sahipliği yapıyor. Ana hattını Akgümüş'ün son dört yılda odaklandığı "hafıza" meselesinin oluşturduğu sergi, kişisel hafıza, hafızanın birikimi ve dönüşümü ile kolektif hafıza arasında yeni yollar arıyor. Fotoğraf, heykel ve yerleştirme gibi farklı medyumları kullanarak izleyiciye hafızanın çok katmanlı yapısını yeniden keşfetme fırsatı sunan sergiyi değerlendirdik

Can Akgümüş Terminal sergisi genel görünüm, Arthan Galeri'nin izniyle

Bulmak, kaybetmek, beklemek ve tüm bilinmezliği ile bir belirip bir kaybolan zamanı, ele geçirilemez olanı anlatan *Nadja*, André Breton'un 1926 yılında Paris'te geçen -belki de tarihin en tutkulu- arayışlarından birini anlatır. *Nadja*, bütünselliği içinde bir aşkın anlatısı değil, parçalı ve kesintili hâliyle bir tür bitiş öngörülen dramatik bir süreci anlatan, sonu açık, sıradışı bir metindir. Gerçeküstücü yazını düşünürsek elbette *Nadja* bir yansıtmadır. Çünkü bu kelime Rusçada "umut" kelimesinden türetilmiştir. *Nadja*'da anlatılan olay bir buluşma/karşılaşma gibi görünse de aslında bu birbirinden kopuk epizotlar bir tek şeye açılır: rastlantıların önemi ve zaman kavramının derinliği. Başlangıcından itibaren "nesnel tesadüfe" (*hasard objectif*) açık yapısıyla fotoğrafta da "kaydetme anı" ile durdurulan "zaman"ın geçmiş ve gelecek arasındaki hem sınırı hem de bağlantısı olmuştur. "Kendi hayatının anlamının" ortaya çıkacağı bir şey varsa onu çalışarak, emek harcayarak bulamayacağımızı söyler Breton. Sokaklarda gezerek, bir anlamda kendini "rastlantı"ya açarak yaşamının, hesaplı, ölçülerek yaşanan hayattan daha gerçek olduğuna inanmaktadır; bir arayış olacaksa eğer, "nesnel tesadüfler" onu hazırlayacaktır. Bu noktada "beklemek" ve "zaman" devreye girer. Şimdiki zamanı, beklenen gelecekteki zaman aralığı genişlediğinde "beklemek" bir tutkuya dönüşür. Beklenen veya vaat edilen şeyin oluşması, yani ona nihai olarak sahip olma anı ertelenirse beklemek ıstırap verir.

Can Akgümüş, *Terminal* adını verdiği son kişisel sergisinde uzun bir sürece ve birbirleri arasında zamana yayılan ilişkilerin bir haritasını çıkarıyor. Fotoğraf temelli üretimlerini bir araya getirdiği *Terminal* ile gitmekle kalmak, geçmişle gelecek, beklemekle vazgeçmek arasındaki ikileme biriken imgelerini paylaşıyor. Bekleme istasyonlarını, varış ve kalkış mekânlarını tanımlayan bu kelime aynı zamanda ölümle sonuçlanan hastalıklara yakalanmış kişilerde hayatlarının son kısmına verilen bir tanım. İlk ve son durağın aynı yer olduğu bu terminalde yaşanan bir hayatı, bellek, bilinç, zaman kavramları üzerinden ele alan Akgümüş de biriktirdiklerini, sakladıklarını ve bunların yanında dönüşenleri, bozulanları, elinden kayıp gidenleri aktardığı görsel bir hikâye anlatıyor.

Bellek insanın deneyimlerini görsel olarak kaydetmeye ve yeniden üretmeye hazır bir fotoğraf yüzeyi olarak tarif edilebilir. "Fotoğrafın hiçbir şeyi unutmaması" birçok fotoğraf metaforunun tipik bir dayanağını oluşturur. Görsel temsillerin bir analogisi olarak fotoğraf, anı olarak depolanan şeylerin değişmezliğini özellikle vurgular: Hiçbir şeyi unutmayan, görsel deneyimimizin mükemmel, kalıcı kaydını içeren bir belleği ima eder. *Terminal*'de fotoğraf aracılığıyla dünyanın bu görüntüleri yeniden düzenlenir. Can Akgümüş'ün dünyadaki görüntüler, kimi zaman saf bir imge kimi zaman da karmaşık yapılardan oluşan zamanlar arası bilinç katmanları olarak kendini gösterir.

Sanatçının 2016 tarihli *Evden Uzak I ve II* isimli fotoğrafları "Ev" içinde mi dışında mı olduğumuz ya da "Ev"e aşına mı yoksa birer yabancı mı olduğumuz üzerine izleyiciyi tekinsiz bir belirsizlikle baş başa bırakıyor. Aynı zamanda üretimleri ortaya çıkaran tekniği de içeriği destekleyen bir formda sunan Akgümüş, önce rastlantısal olarak karşılaştığı mekânları kadrajına alıyor, sonrasında yüzeye aktardığı bu fotoğrafları buruşturup deforme ediyor ve tekrar fotoğraflıyor. 2020 tarihli *Dönüşüm* isimli çalışmalarında da benzer bir tekniği kullanan sanatçı, düşünce-imge-nesne-algı ve zaman arasında bir diyalog kuruyor. Bilinç, tıpkı fotoğraf makinesi gibi devam eden hareketten kareler alır. Biçim, öz ve değişimin yasalarını bu donmuş kareler üzerine temellendirir. Ama fotoğraf imal edilebilir, manipüle edilebilir. Özellikle günümüzde fotoğraf müdahale teknikleri ve dijital fotoğrafın olanakları ile manipülasyon yapabileme olanaklılığı yayılmıştır. Bu da belleğin görüntüsü olarak fotoğrafik imgede bir çatlama meydana getirir. Bu çatlakın tam da sınırlarında gezinen ancak o çatlağın diğer tarafından bize seslenen bir seri olarak *Hazinelere*, Can Akgümüş'ün 2016-2020

tarihleri arasında ürettiği fotoğraflarından oluşuyor. Bir tür hayvan silüetinde oyulmuş kayalar, denizi, ormanı ve gökyüzünü birleştiren gölgeler, doğanın içinde gözün netleyemediği bir yansıma... İlk bakışta dijital ya da analog manipülasyonlar varmış gibi görünen bu fotoğraflar tam da gerçekliğin görüntüsüne olan inanca dair bir ikna değil aksine şeylerin bakışla gerçekliğe kavuştukları bir aralıkta bekliyor.

Terminal'de yer alan ve Can Akgümüş'ün 2018 yılından itibaren dönüşerek devam eden Saklayıcı isimli serisi ise gerçeklik ve kurgu arasında aynı anda hem açığa çıkan ama aynı anda da gizlenen bir imge serisi ortaya çıkarıyor. Fotografik kolaj yöntemiyle düzenlenmiş olan bu çok katmanlı imgeler, ilk bakışta doğa-insan bütünleşmesi gibi izlense de doğaya özgü kuralların geçersizliği kendini gösteriyor. Dışarıda ve içeride olanın aynı anda açık edildiği bu imgelerde, ağaç kabukları katmanlara ayrılarak, bölünerek, yırtılarak kasvetli birer portre formuna dönüşüyor. Silüetler, içsel bir imgelemin yansıması olarak mekândan (onu saran çerçeveden) dışarıya fırlama eğilimiyle bize yaklaşmaya, algumuzda tekinsiz birer misafir olmaya hevesli görünüyor. Bu misafir, kimliğini, benliğini, bütünlüğünü korumak için saklandığı varlığın kendisine dönüşen insanın gizlenen/saklı yönü olarak bekleme anında yerini alıyor.

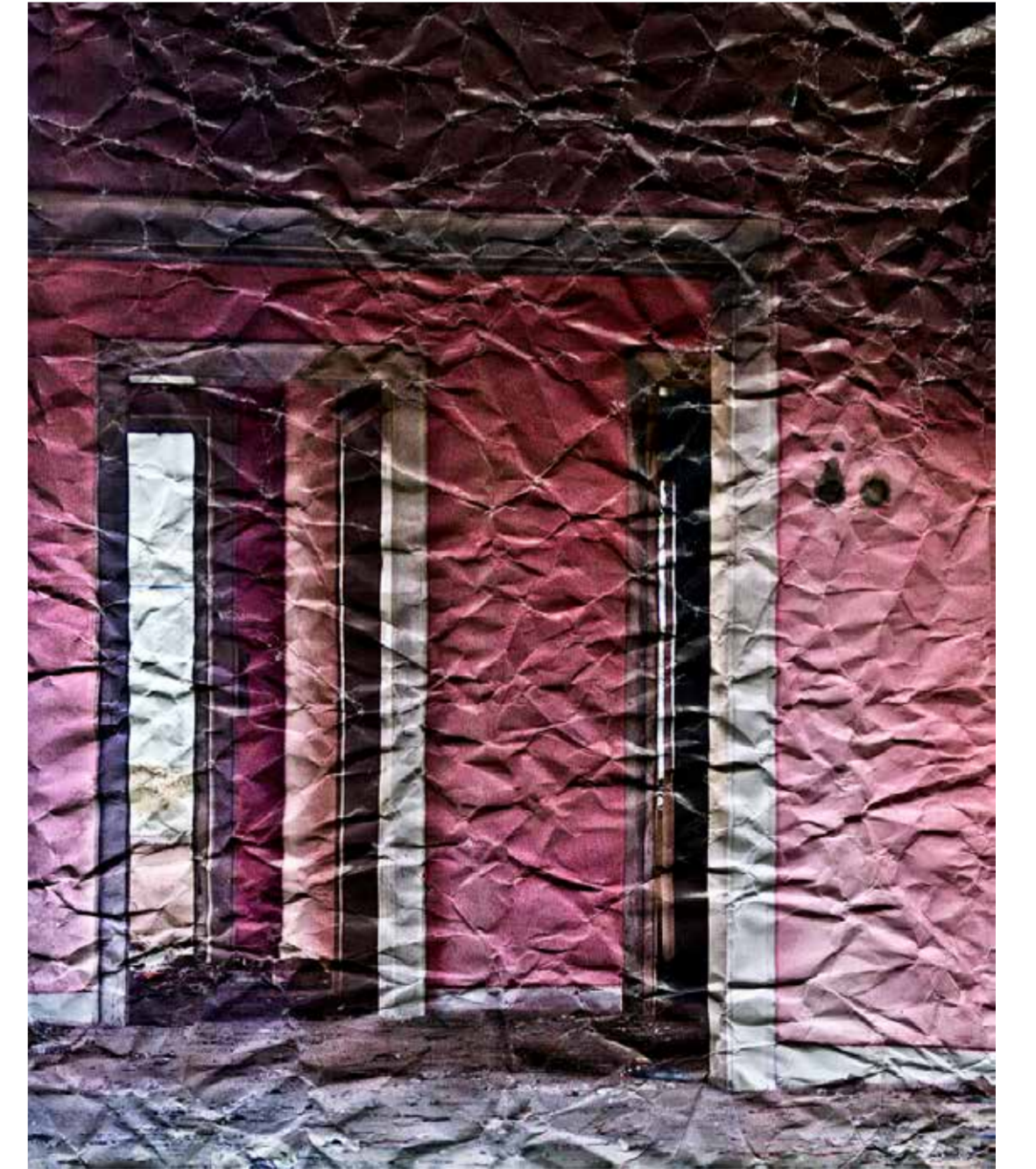
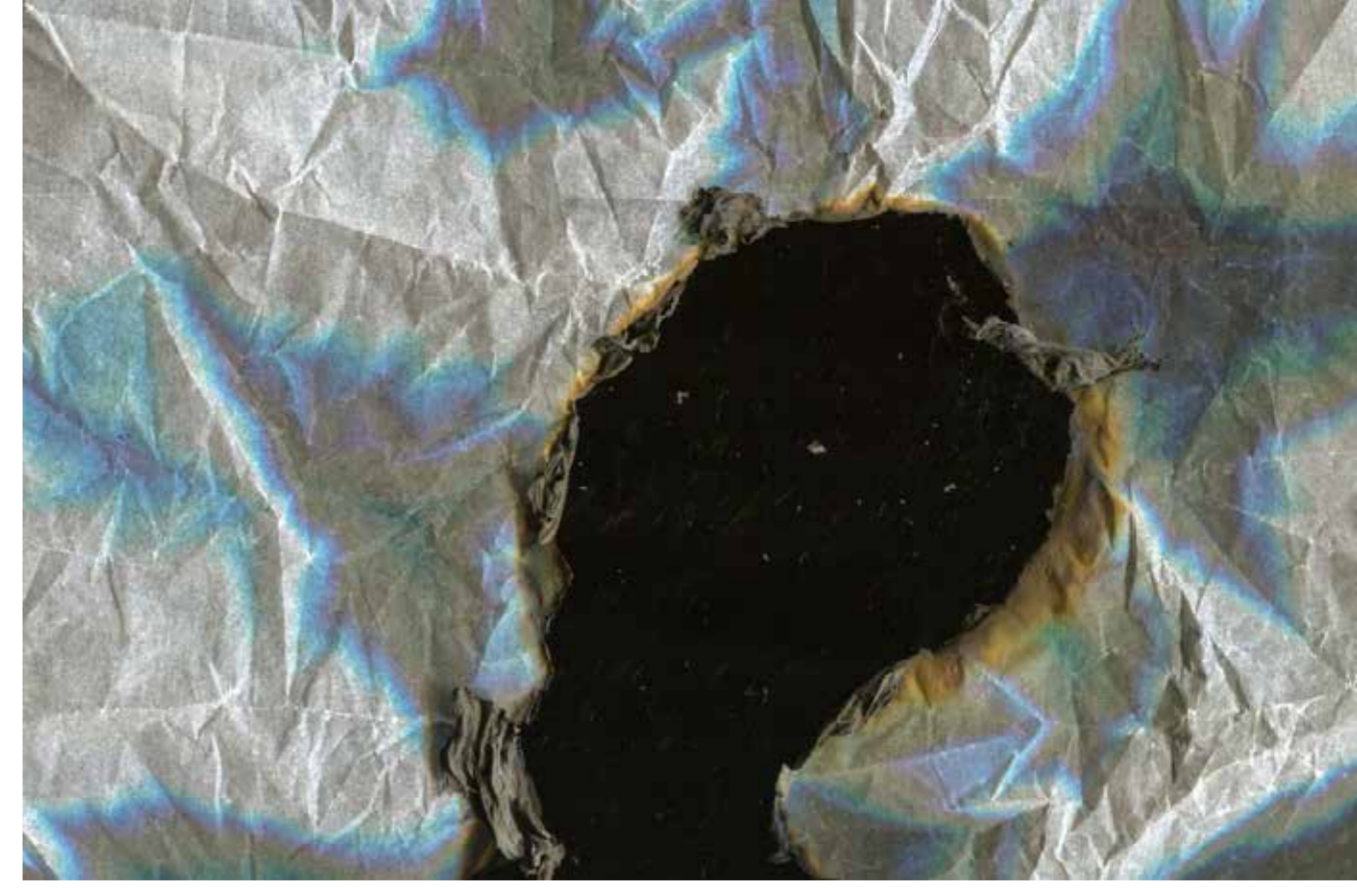
Can Akgümüş'e göre *Terminal* doğumdan itibaren bir insanın öz yaşam öyküsü, onun imgesel hafızasıdır. Bu açıdan Saklayıcı serisinin üç boyuta ve hacime kavuştuğu fotoğraf-yerleştirmeler tam da bu hafızanın form bulmuş hali olarak izlenir. Genel olarak mezar taşlarının yapımında kullanılan Marmara mermerinden işlenerek ortaya çıkmış devasa bir resim çerçevesiyle içindeki aile imgesinin çileci bir iması vardır. Sergi mekânında mermer çerçevenin karşısında konumlanan mermer kaide (ya da lahit) ve üzerinde bir zincirle asılı duran ancak kaideyle kavuşamayan üçgen prizmada izlenen figürler de saklayıcı serisinin parçaları olarak izlenir. Mermer kaidenin adeta kendi başına bir varlığa dönüşerek ağırlaştığı, üzerinde asılı duran fotoğrafların da dokunulduğu anda sarsılan/sallanan bir hafiflikte olduğu bu yerleştirme, aynı anda hem sert hem de kırılğan bir anlam olarak "zamanı" anımsatır. Askıya alınmış ancak geri alınamayan zamanları, belki de terminalin ötesinde bizi bir yerlerde bekleyen yazgının zamanı... Can Akgümüş de bu yazgının, Breton'un *Nadja*'sında olduğu gibi tesadüflerle bulunup yeniden kaybolan bir tilsimin, bir vaadin, bir umudun ya da bilincin arayışına adanmış zamanları ve öz yaşamın anlamını ortaya çıkarmasını bekliyor. 🌿

Can Akgümüş, Saklayıcı II, 2020, 70x100cm, Arşivsel Pigment Baskı, Arthan Galerisi'nin izniyle

Can Akgümüş, Kaybolan, 2020, 70x100cm, Arşivsel Pigment Baskı, Arthan Galerisi'nin izniyle

Can Akgümüş, Evden Uzak II, 2016, 60x70cm, Arşivsel Pigment Baskı, Arthan Galerisi'nin izniyle

Büyük resmi gören gözler: Protocinema 10 yaşında!

Röportaj: Merve Akar Akgün
Fotoğraflar: Berk Kır

2011 yılında Mari Spirito tarafından kurulan Protocinema kuruluşunun onuncu yılı vesilesiyle 4 Eylül-10 Ekim tarihleri arasında Beykoz Kundura'da Abbas Akhavan, Hera Büyüктаşçıyan, Banu Cennetoğlu, Ceal Floyer, Gülşah Mursaloğlu, Zeyno Pekünlü, Paul Pfeiffer, Amie Siegel, Mario García Torres'in yapıtlarını bir araya getiren *Bir Zamanlar Kavranamayan* adlı sergiyi gerçekleştirdi.

Algı ve kavrayış kavramlarının zaman ve mekânla olan ilişkisini çapraz sorgulamaya alan sergi bizi kişisel, yerel ve küresel ilişkilerimizi yeniden düşünmeye davet ediyordu. Protocinema'nın on yılını konuşmak üzere Mari Spritio ile bir araya geldik

Mari, sanat alanına nasıl girdin?

Sanat alanına sanatçı kapısından sanat yaparak girdim. Bir sanat okulunda okuyordum ve öğrenciliğim esnasında sergiler düzenlemeye başladım. Massachusetts College of Art'ın sergiler departmanında Jeffrey Keough adında çok özel bir insan vardı. Keough çok besleyici bir insandı ve çevresindekilere her zaman destekleyici şekilde davranırdı. O dönemde Jamaica Plains *loft*'ta küçük bir galeri açtım. Ortağımın ismi Mark olduğu için galerinin adını M&M koymuştuk. Galerilik bana sanat yapmak çok daha çekici gelince bu yolda yürümeye devam ettim.

Ne tür sanat yapıyordun?

Daha çok resim yapıyordum, figüratif soyutlama. Çok fazla arı ve beden parçaları resmederdim çünkü toplumsal sorunlar ilgimi çekiyordu. Arıların doğada kurdukları sistem de toplumsal sorunları anlatmak için uygundu: Kraliçe arı, işçi arılar ve bütün o ilişkisellik bana eleştiri yapmak için uygun görünürdü.

Okul hemen bittikten sonra New York'a mı taşındın?

Önce Boston'da kalıp *underground* bir sanat galerisi işlettim hem de başka bir sanat galerisinde çalıştım: Mario Diacono Gallery. Mario da Jeffrey gibi çok özel bir insandı, aynı zamanda benim mentorumdum. Mario İtalyan bir yazar ve küratördü. 60'larda Berkeley, California Üniversitesi'nde, İtalyan Edebiyatı dersleri vermişti. Max Mara grubun sahibi Achille Maramotti'nin koleksiyonunun küratörlüğünü yapıyordu. İlk başta kişisel bir koleksiyon olan Maramotti Koleksiyonu zamanla Max Mara'nın kurumsal koleksiyonuna dönüştü ve bugün Reggio Emilia'a yer alan kamusal bir kurum haline geldi. Her yıl *Max Mara Art Prize for Women*'ı düzenliyorlar. Mario ile çalışmak bana çok şey öğretti. O dönem çok fazla New York seyahati yapıyordum. 20'li yaşlarımın sonuna doğru temelli olarak New York'a taşındım.

Protocinema Türkiye'de daha evvel görülmemiş bir iş prensibi ve çalışma sistemiyle işliyor. Bu anlamda alanında tek diyebiliriz... Kurulduğu günden bu yana da başarılarla ilerliyor, öyle değil mi?

Bunu sorduğun için teşekkürler Merve. Protocinema tam olarak Amerikan stiline işleyen ve kâr amacı gütmeyen bir kurum. Netleştirmek adına açıklamak istiyorum. "Kamuya hizmet eden sanat kuruluşu" deyince çok geniş bir spektrumdan bahsediyoruz. Türkiye'de bu tip kurumlar genellikle bir patron ya da kurumsal bir şirket tarafından fonlanıyor. Örneğin, Arter, İKSV, SALT, İstanbul Modern, Sabancı Müzesi. Bu modelde bağışlar ve kararlar tek bir merkezden çıkıyor. Avrupa Birliği'nde büyük ölçekli "kamuya hizmet eden sanat kuruluş"ları devlet hibeleri ve vergilerle fonlanıyor. Bu durum kararları, hukuki hak ve sorumluluk sahibi vatandaşlar tarafından alındığına işaret ediyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise bu tip kuruluşlar hem devlet hem de özel sektör tarafından fonlanıyor. Öte yandan ABD'de 60'lardan bu yana çok farklı kaynaklar tarafından fonlanan (hibeler, kitlesel fonlama, çoklu özel sponsorluk, izleyici ve katılımcı destekleri) kolektif ve sanatçılar tarafından yönetilen bağımsız mekânlar (*artist run space*) var.

Protocinema'nın modeli daha çok *artist-run space* tanımına yaklaşıyor. Bana göre Türkiye'de birçok insan bu farkın ne kadar belirleyici olduğunu bilmiyor. Protocinema'nın bir kurulu var. Kurul üyeleri her yıl hem maddi olarak hem de manevi olarak destek oluyor ve aldığımız kararlar hususunda rehberlik ediyorlar. Bir de katkı bazlı *International Commissioning Committee*'miz var. Kaynak geliştirme ve hibelere başvurma, zamanımızın ve enerjimizin büyük kısmını harcadığımız alanların başında geliyor. 2015 yılında *Emerging Curators* serisine başladığımızda ilk defa kitlesel fonlama yöntemlerine başvurduk. Ayrıca her yıl sonu insanlara ellerinden geldiği kadar Protocinema'ya destek olmaları üzere çağrıda bulunuyoruz. Bu bizim yola devam edebilmemiz için hayati önem taşıyor.

Latifa Echakhch, All those moments will be lost in time, like tears in rain, exhibition shot, 2015 © Latifa Echakhch and Protocinema

Trevor Paglen, Prototype for a Nonfunctional Satellite (Design 4_ Build 3), installation, Protocinema, 2013

Banu Cennetoğlu, IKNOWVERYWELLBUTNEVERTHELESS, 2015-ongoing. Installation. 24 helium inflated mylar balloons. Installation shot by Zeynep Firat © Banu Cennetoğlu. Courtesy the artist and Rodeo Gallery, London Piraeus..jpg adlı dosyanın kopyası

İstanbul'a ilk geldiğinde kimlerle tanıştın?

İstanbul'a ilk defa 2007'de geldim. New Yorklu sanatçı bir arkadaşım bana November Paynter'in telefon numarasını vermişti. November ile Şimdi'de bir kahve içtik ve o buluşmada bana peçeteye bazı sanatçı, küratör, galeri ve yazar isimleri yazdı. Sonra ben o insanlarla tanıştım. O zamanlar Platform'da raflarında sanatçıların materyalleri ve telefon numaraları olan küçük bir oda vardı, herkesi oradan arardım. Çok güzel zamanlar geçirdim. Burada sanat alanında olup bitenleri bu sayede anlamaya başlamıştım.

İlk çalıştığın sanatçılar kimlerdi?

Protocinema'nın ilk sergisi Itinerant/Rose Lord iş birliğinde Mario Garcia Torres'in New York, Lower East Side'da boş bir vitrine gerçekleştirdiği sergisiydi. Hatta Mario'nun *Bir Zamanlar Kavranamayan* sergisinde olma sebebi de bu sergiyle alakalıdır. Sene 2011'di. Amerika'da 2008 yılında yaşanan finansal krizi ardından batmış çok fazla şirket vardı. Biz de Mario'yu bu terk edilmiş dükkânlardan birinde sergi hazırlaması için davet etmiştik. Mario, başka bir sanatçı olan Martin Kippenberger hakkında harika bir yapıt üretti. Yunan adalarından biri olan Syros'ta bulunan çimento binaların kalıntılarından sanal bir müze kurdu. Bu anti-müzeçilik taraftarı, her katmanı yaratıcılıkla dolu *What Doesn't Kill You Makes You Stronger* adlı yapıt bana başlamak için doğru bir yerde olduğumu hissettirmişti.

Protocinema İstanbul'daki ilk sergisini ise Dan Graham ile yaptı. Ana fikir benim -kişisel olarak- hem de İstanbul'daki sanat topluluğunun faydasına kamusal alanla ilişkimizi genişletecek bir sergi yapmaktı. Aynı yıl genç sanatçılarla da bir sergi düzenledik: Özgür Atılğan, Marc Van Yetter, Onur Ceritoğlu, Joseph Redwood-Martinez. Bu sergi bir bakıma *Emerging Curators* serisinin yolunu açmış oldu.

İlk başta kurduğum sistemde yılda dört sergi vardı: iki sergi İstanbul'da iki sergi New York'ta. 2015'te *Emerging Curators* serisiyle gerçek potansiyelleri fark etmeye başladığımı ve daha derin şekilde çalışmak istediğimi anladım.

Sonra yavaş yavaş New York'a daha az gitmeye başladım. Yılda dört sergi yapmaya çalışmak hem çok yorucu hem de çok pahalı oluyordu. Zamanla daha az ama daha iyi sergiler yapma fikrine yaklaştım. 2013'te açtığımız Trevor Paglen sergisi İstanbul ve Amerikalı sanatçılar arasında kurulan söylem açısından bir dönüm noktasıydı. Böylece İstanbul ve New York dışında yerlerde de çalışmaya başladım. 2015'te Hale Tenger ile büyük bir sergi yaptık, benim çok önem verdiğim bir projeydi. Hale gibi saygı duyulan bir sanatçıyla çalışmak heyecan vericiydi. Sergiden yıllar sonra bile New Yorklular'dan inanılmaz geri dönüşler aldığım bir sergi oldu. Çalışma modelimiz yıllar içerisinde değişti. Her zaman bir amaç uğruna koşullar neyi gerektiriyorsa o şekilde ilerleyerek çaba sarf ettik. Hale, *İçeri girmedik çünkü hep içerideydik/Dışarı çıkmadık çünkü hep dışarıydık* yerleştirilmesiyle New York'ta gerçek bir kayma yarattı. Çok psikolojik bir yaklaşımla Türkiye'nin bir dönemime ışık tutuyordu. Bu bakış insanların genel olarak Türkiye'ye dair olan fikirlerinden çok farklıydı ve izleyicide çok büyük etki yaratmıştı.

New York'tan sonra İstanbul sana çok bakir geldi mi?

İstanbul'a taşınmadan önce New York, İstanbul arasında dört yıl boyunca gidip geldim. İstanbul'a taşınma kararı benim için aniden alınmış bir karar değildi, üzerinde dikkatlice düşünüp alınmış bir karardı. O dönem su aktivistleriyle çalışıyordum (Su Platformu) Türkiye'de gezerek insanlarla suyun özelleştirilmesi ve ticarileşmesi üzerine konuşuyordum. O sırada aktivistlerle ve öğretmenlerle tanıştım. Buraya taşınmadan önce nereye geldiğimi biliyordum. Naif ya da yanlış bilgilendirilmiş değildim.

Bir Zamanlar Kavranamayan sergi ekibi sanatçılarla birlikte Beykoz Kundura'da. Fotoğraf: Ayşe İdil İdil

İstanbul'da sergilerin yapıldığı mekânları nasıl keşfettin?

Sanırım benim mekân bulmak için kullandığım en iyi yöntem yürümek, keşfetmek, kapıyı çalmak ve insanlarla konuşmak oldu. Çünkü ben yürürken gözlerim hep içi boş olan mekânları arar, kiralık-satılık ilanlarına gözüm takılır ve metruk bir mekân görsem hemen içine dalarım. Bunu sürekli yapıyorum... New York'ta da aynı şekilde... 2008 finansal krizinin ardından New York'ta çok sayıda boş mekân vardı. Ahmet Öğüt için mekân ararken boşaltılmış emlak ofisleri, seyahat acentaları, hukuk büroları bulduk. Sanırım buradaki en önemli nokta sanat yapımı için anlamlı olabilecek uygun mekânı bulabilmek. Yapıt ve mekân arasındaki ilişkiyi dokumak. Kimi zaman yapıta göre mekân aranır kimi zamanda çok iyi mekân bulunur ve sanatçı mekâna göre üretir.

Çalıştığın mekânlar arasında en ilginç olanı hangisiydi?

Mike Nelson sergisini yaptığımız Gürün Han olabilir. Ghaith Mofeed o sıralar bizimle çalışıyordu ve Mike ile yürürlerken buldular o mekânı.

Bugünün sanat ekosisteminde Protocinema nereyi dolduruyor ve sana göre sorumlulukları neler?

Bu kadar küçük bir oluşum için çok büyük bir soru bu! (Gülüyor.)

Benim Protocinema'yı kurma sebeplerimden biri çoğulcu bakışı destekleyebilmektir. İnsanlara başka opsiyonlar da olduğunu gösterebilmektir. Hiçbir alternatif seçeneğin olmadığı durumlar beni yeni ihtimalleri de barındıran bir sistem düşünmeye itti. 1960'lardan bu yana mekâna özgü işlerin çoğalması ve mekânın yapıta etkisi çok daha belirginleşti. Ben o dönemde yetiştim. Benim sanata olan ilgim de zaman ve mekân algım da o dönemde gelişti. Bana göre Protocinema'nın rolü daha evvelden hayal edilmemiş imkânları dahil ederek yeni bakış açıları yaratmak.

Bazen çok etkileyici bir bütçesiz bile üretilmiş olabilir.

Ben ilk geldiğimde beni en çok çarpan şeylerden biri de birçok sanat yapıtının maddeselliği oldu. Tıpkı Banu Cennetoğlu'nun bize söylediği gibi; "gerçekten özgün ve maksatlı fikirler maddeselliğe gerek duymazlar." Bu noktada maddesizleşme durumu benim her zaman çok ilgimi çekmiştir. Bir şeyin iyi olması için yüksek bütçeli ve süslü olmasına gerek yoktur. Sonra ben burada uzun süre kalmaya başladıkça işler değişmeye başladı. Birçok yeni galeri ve müze açılmaya başladı. Bu muhteşem çok mutluym. Bu noktada şunu düşünüyorum, bu çift taraflı bir durum... Bizim bu kurumlara çok ihtiyacımız var ama onlar olmadan da yolumuzu bulabiliriz. Umarım soruna yanıt verebilmişimdir.

Rolün ve sorumlulukların kapsamında Protocinema'nın da adını aldığı Werner Herzog *Cave of Forgotten Dreams* adlı belgeselindeki bir diyalogdan hareketle neden bu ismi seçtiğin ya da nasıl bir yolda yürümek istediğin son derece açık olarak ifade edilmiş diye düşünüyorum. Bugün burada olman ve tüm yaptıkların seni de "proto" insan yapıyor sanki...

Doğru. (Gülüyor.) Bazı insanlar şeyleri başlatmak konusunda maharetlidir. Bazıları da başlamış bir şeyi devam ettirme konusunda... Bazıları da çok iyi iş bitiricilerdir. Ben genellikle işleri hep farklı şekillerde yürütürüm. Bu konuda yapabileceğim bir şey beynim o şekilde çalışıyor. Bu da işin bir parçası olabilir ama yeni bir şey denerken o kadar zevk alıyorum ki... Bütün yeni fikirlerin ortaya sürüldüğü bir ortamda onları hayata geçiren insan olmak beni ben yapan en önemli özelliklerden biri. Protocinema ismini seçerken de benim beynimizin ve kalbimizin içerisinde olanları fiziksel dünyada temsil etme ve başka insanlara aktarma arzumu hakikaten yansıtabileceğine inandım. Bu yüzden PROTOZINE'deki yazımda da yer verdiğim Olivia Laing alıntısından çok etkileniyorum çünkü belki seni hiç tanımayacağım ama yaptığın dergi hayatıma dokunuyor. Hiçbir zaman hikâyeni bilmeyebilirim ama bu yaptığın şey bana yardımcı oluyor. Çok mu idealist duyuluyor? Evet, ben kasıtlı olarak sürekli her şeyi daha iyi yapmaya çalışıyorum.

Sanatın belki de yapamayacağı pek çok şey var. Ölülerini geri getiremez, bozulan arkadaşların arasını düzeltemez, AIDS'e çare olamaz ya da iklim değişikliğini durduramaz. Ama yine de sanatın birtakım olağanüstü işlevleri var. İnsanlar arasında -hatta birbirini hiç tanımayan ama birbirinin hayatlarına dokunan ve zenginleştiren insanlar arasında- müzakere etme yeteneği var. Samimiyet kurma becerisi var. Yaraları sarabilme, hatta daha da iyisi tüm yaraların iyileştirilmesi gerektiğini ve tüm yara izlerinin de çirkin olmadığını gösterebilme yetisi var.*

Bu söylediğin bana son zamanlarda duyduğum bir öğretiyi olan *Human Design*'i hatırlattı. Bu öğretiyeye göre hepimizin bir tasarımı var ve ancak tasarımı dahiinde bir şeyler yapabiliyor, başarabiliyoruz... Buna inanıp inanmamak bir yana insanların başlarına gelen bir durumu kavrayabilmek adına bazı bilgileri bilmele-ri ve belki de durumu normalleştirmeleri çok rahatlatıcı olabiliyor.

Evet, mesela bizim alanımızda çalışırken de ben bir konuda iyi olmadığımı biliyorsam yapmak için kendimi paralamak yerine o konuda iyi olduğunu düşündüğüm birini işe alabilirim. Bu kişi çok yetenekli bir yazar olabilir, Alper Turan gibi, ve ben yazar olmadığımı göre bunda bir sorun yoktur! Yaptığım diğer işlerde iyi olmam benim için yeterli. Benim zihnim daha çok büyük resmi görmeye meyillidir, detayları değil. Son çalışmalarımızın eş zamanlı şekillerde New York, İstanbul, Puerto Rico, Guatemala City, Seoul ve Bangkok'ta gerçekleşmeleri bana göre o kadar anlamlı o

Bir Zamanlar Kavranamayan sergisi aynı zamanda henüz bilmediğimiz şeylerin üstesinden gelmekle ilgili. Bilmediğin bir şeye karşı nasıl davranabilirsin? Bu belki de bizim her gün yaptığımız bir şey mi?

Mario García Torres, In Head-On...
2004, from Spoiler series. N.d.
9 Silkscreen ink and acrylic paint
on linen, each 40 x 30 cm.
© Mario García Torres.

kadar doğal ki... Bugünlerde evrensel, global, ulusal gibi pek çok tuhaf kelime kullanılır oldu işte burada da insanların beyinlerinin ne kadar farklı düşünme şekillerine sahip olabildiklerinin bir başka izahı. Mesafe koymak, uzaklaşmak benim içim ama detay odaklı bir iş, asla beceremem. İşte önemli olan da insanın kendinin farkına varıp ona göre kararlar verebilmesi. Ve gerektiği yerde yardım alabilmek de çok önemli.

Bu süreçten öğrendiğin en kıymetli şey ne oldu?

Hepimizin bildiği gibi, eğer biri krizdeyse herkes krizdedir. Her şeyi yoluna koymak sizin görevinizmiş gibi hissederseniz bu bir süre sonra içinden çıkılmaz bir hal alır. Kişisel ve profesyonel olarak önemli şeyleri açığa çıkarmaya başlarız. Bunun kendimizle ya da bir başkasıyla olan problemlerden dolayı yapmayız. Daha çok neye ihtiyacınız olduğunu duyabilmek için sessiz olmak gibi... Zaten eğer hepimiz bunu yapabiliydik bugün bambaşka bir dünyada yaşıyor olurduk.

İstanbul nasıl evine dönüştü?

Konuştuklarımızla da ilintili aslında. İlk başta İstanbul bana tanıdık ve konforlu geliyordu. Akdeniz ülkesi olduğu için İtalyan köklerinden beslenebileceğim bir yer olduğunu düşünüyordum. İnsanlara dokunmak, sarılmak, yüksek sesle konuşmak gibi bana ait olan özellikleri çevremdekilerle rahatça paylaşabileceğim bir yerdi. İstanbul'a geldikten yıllar sonra Alt Bomonti'de Gökcan Demirkazık ile çalışırken, Türkiye'ye gelişimle ilgili bir sohbetimiz oldu. Türkiye'de yaşamayı seçmek, kız kardeşimin ve ailemin deneyimleriyle yüzleşmenin bir yolu olabileceğini konuştuk. Kız kardeşim *Moonies* olarak da bilinen The Unification Church tarikatına mensup. Türkiye'deki sosyal durumun totaliter tarafının benim kişisel tarihimle doğrudan bir ilişkisi olduğu anlamına gelebilir. Aile yapımızın temelinde kriz vardı. 20'li yaşlarımın başında zihin kontrolüyle ilgili bilgiler öğrenmek gerçekten korkunçtu. Tanıdığımız bir insanın böylesi bir deneyimden geçiyor olması, kafa yapısının nasıl değiştiğine şahitlik etmek çok belirleyici ve kalp kırıcıydı. Böyle durumlarda mücadele etmek için var olan taktikler genellikle hep birbirine benziyor. Öte yandan, bugün olduğumuz kişi olmamızın sebepleri var. Var olan özümüze katmanlar ekleyerek yaş alıyoruz. *Bir Zamanlar Kavranamayan* sergisi aynı zamanda henüz bilmediğimiz şeylerin üstesinden gelmekle ilgili. Bilmediğin bir şeye karşı nasıl davranabilirsin? Bu belki de bizim her gün yaptığımız bir şey mi?

Gezi, patlayan bombalar, değişen yönetimler ve baskılar... Bunca olumsuzluğa rağmen seni burada tutan nedir?

Ben buraya hayatım için geldim. Nasıl 9/11'den sonra New York'u terk etmediysem İstanbul'u terk etmeyi de hiç aklımdan geçirmedim. Burası benim evim dolayısıyla burada kaldım. Eğer bir yer gerçekten eviniz olmuştaysa orayı terk edemezsiniz. Tıpkı bir ilişkide olması gerektiği gibi zor zamanlarda daha fazla asılırız.

Senin röportajlarını okuyorum, başka insanların röportajlarını okuyorum, makalelere bakıyorum, insanları izliyorum... Geçtiğimiz yılların toplam bir okumasını yapsam şunu anlarım: Gez, gör, git, gel, her yerde ol, daha fazla deneyimle! Bundan neredeyse 15 yıl önce Jérôme Sans ile bir röportaj yapmıştım. O zamanlar ben Türk biri olarak Fransa'da yaşıyor Jérôme ise Fransız biri olarak Çin'de yaşıyordu. O zaman bana "işte bu harika, bu dünyanın geleceği! Türkiye-Fransa-Çin üçgeninde çokuluslu bir iş yapıyoruz" demişti coşkuyla. Sonra yaşana iklim krizi ve pandemi bütün bu dünya görüşünü bitirdi sanıyordum. Az seyahat, çok dikkat, lokal olmak, global düşünmek ve en önemlisi doğaya karşı sorumluluklarımızı unutmamak. Ama şu an pandemi kuralları azaldıkça insanların yine gerekli/gereksiz sürekli seyahat ettiklerine şahit oluyorum. Tam da çevrimiçi toplantılar bu sınırları kaldırabilir derken dünya nereye gidiyor çok anlayamıyorum. Sen bu kafa karışıklığı konusunda neler düşünüyorsunuz? Nasıl lokal kalarak global olabiliriz?

Daha az seyahat etmemiz konusunda kesinlikle sana katılıyorum. Ben kendi adıma seyahatlerimin frekansını düşürüp sürelerini uzatmış olmaktan memnunum. Bağlantılılık kavramı (*interconnectedness*) çok önemli ve bu yüzden 2020'de *A Few in Many Places*'i yaptım. Bu projede ana fikir hem lokal hem global kalarak arada bir denge oluşturmaktı. Fizikseliği muhafaza ederek bağlantıda kalmak ama yeni yollar keşfederek. Sadece çevrimiçi değil ama sadece giderek de değil tam da arasında bir yerde olabilmek. 2020'de pek fiziksel bir şey yaşamadık ne açılış ne yemek ne de sıcak bir sarılma yoktu hayatımızda. Çok uzun zaman böyle kalınca yaptığımız projede hem olduğumuz yerde kalmak hem de söylemimizi global tutmak istedik. Bana neden bu şehirleri seçtiğim hep soruluyor ve yanıt çok basit: İlişkiler beni buralara yönlendirdi.

Hale, İçeri girmedik çünkü hep içerdeydik/Dışarı çıkmadık çünkü hep dışarıydık yerleştirmesiyle New York'ta gerçek bir kayma yarattı. Çok psikolojik bir yaklaşımla Türkiye'nin bir dönemime ışık tutuyordu. Bu bakış insanların genel olarak Türkiye'ye dair olan fikirlerinden çok farklıydı ve izleyicide çok büyük etki yaratmıştı.

Mari with Mario Diacono

AFIMP 2020, İstanbul - Burak Delier, Maya, video, installation shot 2, 2020 © Burak Delier and Protocinema

Hale Tenger, We didn't go outside we were always on the outside
We didn't go inside we were always on the inside, 1995, NYC, 2015

Mari with Hale Tenger

Bazı şeyleri öngörmekte yetenekli olduğunu söyleyebilirim.

İşleri, projeleri hiç sorgulamadan tam da yapılması gerektiği gibi yaptığımız zaman bir şeyler eksik kalıyor. Her zaman sorular sorarak ilerlemeliyiz gibi düşünüyorum. Neden? Bu neden olmadı? Buradan nasıl devam edilebilir? Merak edip kapıyı açmak, duvarın arkasına bakmak ya da arka bahçeye gitmek... Bu şekilde bakmak, bakınmak ve bilmediğimizi bulmaya çalışmak çok önemli diye düşünüyorum. *Bir Zamanlar Kavranamayan*'da olan işler de aynı şekilde: Sürekli değişiyorlar. Bazen de bizim bilmediğimiz şekillerde değişiyorlar. Sıcaklıktan düşen patates, suda yüzen parçalar... Paul Pfeiffer'ın tavukları hâlâ onları yakalamamızı bekliyorlar. (Kahkaha atıyor.)

Koleksiyonerlikle ilgili görüşlerini merak ediyorum. Yıllar içerisinde sanat koleksiyonerliğe yaklaşımında değişiklikler oldu mu?

Benim sanat koleksiyonum yok. Bir koleksiyon beni etkiliyorsa bu bir eserin beni etkileme şekline çok benziyor. Çünkü bu bütünlük bir kişi hakkında özel bilgiler içeriyor. Başka türlü olamayacak bilgiler.

Seni sanatta asıl ilgilendiren nedir?

Sanatta özellikle bilmediğim bir şeyi öğrenmeyi ve bağlanmayı önemsiyorum. Sanatı hissetmek kıymetli. Bir sanat eserinin karşısında durmaya başladıktan bir süre sonra onu hissetmeye başlarsın ve düşünürsün. Ama önce hissetmen gerekir.

Sanatı parasal anlamda değerli kılan şey nedir?

Saniyorum önemli olan insanların sanatı desteklemek için para vermeleri. Çünkü bu bütünlük bu diyalogların oluşabilmesi için alan açıyor. Eğitim çok önemli. Bu nedenle hamilik çok önemli, bu sayede pek çok konuda var olan koşulları geliştirebiliyor ve konular hakkında derinleşebiliyoruz. Günün sonunda bu dahil olan herkesin hayrına bir durum oluyor.

Küratöryel yaklaşımını nasıl tanımlarsın?

Görebildiğin üzere ben kimsenin gücüyle iktidar kurmadığı ve herkesin eşit şekilde işe dahil olduğu ortamları kurmaya gayret ediyorum. Herkesin bir araya gelip oturup konuşabileceği ortamları seviyorum. Karşılıklı bir ilişki ve eşitlenmiş sorumlulukla gerçekleşen işlere inanıyorum. başlanmış oluyor. Ben sanatçılarla olan ilişki-rim hep bu şekilde başlattım.

Adrian Paci, *Interregnum*, 2017, videostill, courtesy kaufmann repetto, Milan, New York, Protocinema, Istanbul, NYC

Diner Noire, Tristan Bera, Dominique Gonzalez-Foerster with the exclusive participation of Catherine Robbe-Grillet and Beverly Charpentier, 2014, Protocinema, Istanbul

(Sağ) Hera Büyüktaşçıyan, *Skin Deep* (research image), 2021. Sculpture, carpet and wood. Installation shot by Zeynep Firat © Hera Büyüktaşçıyan and Protocinema. Courtesy the artist and Green Art Gallery, Dubai.

Sana göre sanatın insanı değiştirme gücü var mı?

Evet.

Bütün iyi sanat yapıtlarının müzelerde gösterilmesi gerektiği fikrine katılıyor musun?

Bu çok karmaşık bir soru. Çünkü bir yapıtın gelecek jenerasyonlar için korunma altına alınması elbette çok önemli. Ama kim için kimin tarafından korunuyor olduğu çok karmaşık sorular. Eserlerin ait oldukları ülkeleri gönderilmesi ve kültürel miras konularında son zamanlarda büyük değişiklikler oluyor. Artık "müze" ve "koleksiyon" kelimelerini yeniden tanımlamamız gerekiyor.

Sanat fuarlarına yaklaşımın nasıldır?

Bence her zaman iyi sanatın hayatını değiştirebilecek iyi bir deneyim olduğunu kötü sanatın ise hakiki bir kötü deneyim olduğunu aklımızda tutarak sanat fuarlarını iyi sanat fuarları ve kötü sanat fuarları olarak ayırabiliriz. En temel seviyede bir sanat fuarı galerileri ve sanatçıları desteklemek için vardır. İyi bir sanat fuar bu temel ihtiyacı giderendir. Bir galericinin sanatçısını desteklemek için var olan tek değil ama önemli bir mecradır fuarlar. İyi yapıldığında gerçekten hayat değiştirici bir yere sahip olabilir. Ben İstanbul'un iyi bir sanat fuarına ihtiyacı olduğunu inanıyorum.

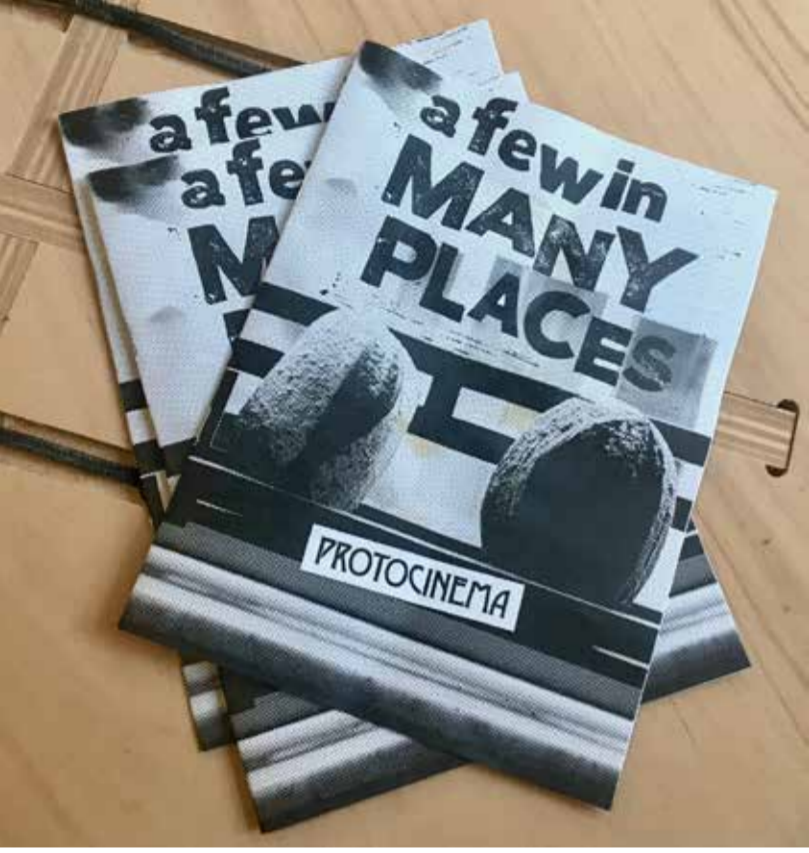
Art Angel London'un Protocinema için bir esin kaynağı olduğunu söylemiştin. Onlar nasıl işliyorlar ve Protocinema ile farkı nedir?

Onlar sıradışı projeleri muhteşem mekânlarda gerçekleştiriyorlar. Sanatçılarla çok özel ilişkiler kuruyorlar. Londra'nın bambaşka lokasyonlarında yaptıkları çalışmalarda çok başarılılar. Protocinema Art Angel'dan çok farklı çünkü benim bambaşka bir düşünme şeklim ve vizyonum var. Art Angel daha çok Londra ve BK'ta çalışıyor, biz dünyanın her yerinde çalışıyoruz. Art Angel devlet tarafından da desteklenen 40 senelik bir oluşum ve büyük miktarlarda kitlesel fonlama yapıyorlar ve ona göre bir ekipleri var. Benim ise minik bir bütçem ve minik bir ekibim var. Son olarak Protocinema bu güzel gelenekten etkilenirken onu hem genişletiyor hem de yanıtıyor. Örneğin, bizim *A Few In Many Places* adlı çok şehirli sergimiz sergilemeye dair tamamen yeni bir ağ yaratıyor, eminim bunun örneklerine yakın zamanda şahit olacağız.

Bugün sanat dünyasında sana esin kaynağı olabilecek beğendiğin yakından takip ettiğin oluşumlar neler?

David Byrne'ün *Reasons To Be Cheerful*'unu çok seviyorum! Çoklukla sanatçıları takip ediyorum. Sanırım bireyleri takip etmeyi kurumları takip etmekten daha anlamlı buluyorum. *A Few In Many Places*'ı yapmadan hemen önce bir *micro summit* düzenledim, pandemi koşullarında. Sanırım olan şey küçük kurum ve inisiyatiflere bakmaktı, ne yaptıklarını öğrenmek adına. Sen bana bu soruyu sorana kadar fark etmediğim bir şeyi fark ettim: Bireyler kurumlardan ayrışıyorlar ve ben daha çok bireylerin yolculuklarıyla ilgileniyorum.

Esin kaynakların neler?

Her zaman aynı yanıt oluyor ama sanatçılar! İnsanlar. Sanatçılar. Yaratıcı iş arkadaşları.

Sana "Protocinema 10 yaşında" dediğim zaman zihninde ilk ne canlanıyor?

Her şeye yeni başlıyordum gibi hissediyorum!

Protocinema için sırada ne var?

Protocinema'nın gelecek *Emerging Curator Series* sergisi 2022'nin başlarında Lila Nazemian tarafından gerçekleştirilecek. İlkbaharda New York'ta Hera Büyükaşçıyan ile sipariş edilmiş bir işi gösteriyor olacağız. Ayrıca şu an söyleyemeyeceğim bazı sürprizlerimiz olacak.

Türkiye'de sana ve paylaştığın vizyona sahip olduğumuz için şanslıyız.

Teşekkürler Merve. Bu hissimiz karşılıklı. Burada ve New York'ta çalışabilmek gibi inanılmaz kıymetli bir imkâna sahip olduğum için ben de kendimi çok şanslı hissediyorum. 🌸

* *The Lonely City: Adventures in the Art of Being Alone*, Picador, 2017, s. 280. (*Yalnız Şehir: Yalnız Olma Sanatındaki Maceralar*. Çev. Gizem Gözde Uçar, İthaki Yayınları, 2018.)

(Sol) AFIMP 2020, Protozine, with texts by Fawz Fabra, Adam Kleinman, Asli Seven, Abhijan Toto and Ipek Ulusoy Akgül

(Sağ) Mike Nelson, PROJEKTÖR (Gürün Han), 2019, commissioned and presented by Protocinema, Istanbul with support Henry Moore Foundation Alserkal Arts Foundation Galleria Franco Noero

(Alt) Köken Ergün, Young Turk, 2016, Video installation, Protocinema for Garage Moscow.

EMİN METE ERDOĞAN

Milattan Sonra 4.000.000.000

9 Aralık 2021 - 3 Şubat 2022

İstanbul

CEM SONEL

Bir ve Sıfır İki Eder

21 Aralık 2021 - 3 Şubat 2022

İstanbul

ANNA LAUDEL
İSTANBUL | DÜSSELDORF
www.annalauedel.gallery

Kazancı Yokuşu No: 45, Gümüşsuyu Mah. Beyoğlu
T: +90 212 243 32 57 info@annalauedel.gallery

Çarşamba Topluluğu.

Écriture sabotée

Yazı: Simone Weil Denekollektiv
Martina Bengert, Thomas Sojer, Max Walther

Çizimler: Thomas Hirschhorn

Dosya: Shulamit Bruckstein/House of Taswir

Çeviri: Seda Mimaroglu

Écriture sabotée/sabotage créateur. Simone Weil'i Okumak. Metinsel Kalıntıların Arasında Gezinmek.

Okumak masum ya da pasif bir eylem değil, aksine aktif-yaratıcı bir dünya-yaratma fiilidir. Her okuyuş yazıyı manipüle eder, değiştirir, kaydırır. İstemli ya da istemsiz, her metin okunduğu anda sabote edilmektedir. Fakat okunmadığı takdirde, harfleri boş ve taşlaşmış, bir kurşun çölünden ibaret kalır. Bu nedenle okuma yoluyla, ama aynı zamanda hem bir pratik hem de okumanın kalıntısı olarak metin yorumlanması yoluyla sabotajı ön plana çıkarmak istiyoruz.

Filozof/aktivist/mistik Simone Weil'e (1909-1943) göre insan (mutlak bilinçli farkındalık anları dışında) okumadan edemez. Okuma, Weil düşüncesinde (özellikle *Cahiers* ve *Okuma kavramı üzerine bir deneme*'sinde) sadece kitap sayfalarıyla kısıtlı değildir, dünyaya temel erişimi sağlar. Bu anlamda okuma her ikisidir: gerekli ve aynı zamanda dualiteye mahkum, dünyaya içkin bir mesele. *Non-lecture*, yani (gayri) okumaya ulaşmaktır amaç, bu da (dünya-) metnin ardındaki alana ulaşmak anlamına gelir.

Fakat nasıl? Tek yönlü benliği okuma imkanlarının çeşitliliğini karmaşıklıklarıyla yazı-bozan lectures superposées, sonsuz üstüste katlanmış okuma biçimleri, Weil'in bu soruya verdiği cevaplardandır.

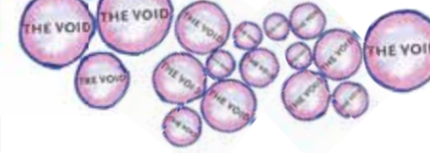
Bir yazı/düşünce/okuma topluluğunca ortaya çıkartılan aşağıdaki metin, bu çeşit üstüstelik ve çökseslilikleri üretme çabası olarak görülebilir. *Çarşamba Topluluğu. Meret O'nun Koltuğu* (İstanbul 2019) sergisindeki bir yazı makinesinden, bir *Talmud-düşünmesi*'nden (Bruckstein/House of Taswir) ve Simone Weil'in okuma kavramını anlamaya yönelik bitip tükenmez bir

tutkudan mülhemdir. Bu esnada metnin merkezini sürekli Maurice Blanchot'un *L'espace littéraire*'deki na-merkezli merkez kavramına dayanarak kaydırmak da bizim için önemliydi. İlerleyen sayfalardaki metin örgüsü, okuma üzerine yapılmış sohbetlerin (inceden sabote edilmiş) kayıtlarıyla katmanlaştırılmış ve sayfanın ortasında enstantane sabitlenmiş bir "kutsal metin"den oluşuyor. Merkezin ısrarlı açıklığı güncelleme ve değiştirmelere davet çıkarıyor, fakat bunlar daha çok sayfa kenarlarında yorum olarak gerçekleşiyor; bu kenarları-yazıyla-doldurma/karalama süreci merkezdeki alanın genişlemesine sabote edip daralmasına sebep oluyor. Metnin içinden muhtelif ipler geçiyor, bu ipler zaman zaman düğümleniyor. İşte bu iplerden biri Weil'in *Okuma kavramı üzerine bir deneme*'si. Yazılan ve okunanın düzen(sız)lenmesi, yer(siz)leştirilmesi ilerleyen sayfalarda okuma-yazma anlayışımızı -sürekli ve hep kendi üzerine katlanan bir operasyon olarak- yönlendiriyor. Metin dokusu bu nedenle önceden berirlenmiş, bir ihtimal doğrusal bir okuma çizgisinden ya da okuma yönünden sınırlıyor. Mutlak bir başlangıcın yokluğunda ve tek kapanış noktası yerine açık uçlu sonlarla, okuyucunun karşısına ne bizim ne de Theseus doğrudan çıkış yolunu göstermek için girişe bağladığı bir ipin bulunmadığı bir labirent olarak çıkıyor. Metni sonlandırmayan bir sona işaret eden beyaz sayfa -bu sayfa kasten boş bırakılmıştır- takriben içine/ilerisine yazmaya yer açıyor.

Duygulanım: Spinoza'ya ve onu takiben Deleuze'e göre her zaman çifte yönlüdür: Etkiliyor ve etkileniyorum. Özne ve nesne duyulanım içinde sendelemektedirler.

Okumamak kural, düzenin yıkılması deva, aşmak amaç hâline gelirse, okuma ölür. Özneler okumadan edemezler. Okumama öznenin sonunu şart koşar. Okumaya karşı koyabildiklerini iddia eden öznelerin seçtiği fiksiyon 2.0'dır. Nerede bu edilgenlik, tam da ona en itina ettiğimiz anda? Bu gece başka bir yerde uyuyor. Özneler ölü olarak okuyorlar. Okuma ölümün performatif varsayımdır. Sadece okumayan yaşar ve hayatta kalmaya çalışırken ölür. Okumak ölümcüldür. Simone Weil hayatta kalmıştır.

Kaynaklar

- Jane Bennett: *influx&efflux*, 2020.
- Maurice Blanchot: *L'espace littéraire*, 1955.
- A.S. Bruckstein: *House of Taswir*, 2014.
- Gilles Deleuze: *Spinoza*, 1970.
- Gilles Deleuze: *Différence et Répétition*, 1968.
- Gilles Deleuze/Félix Guattari: *Mille Plateaux*, 1980.
- Sophia Eisenhut: *Anorexie und Gottesstaatlichkeit*, 2021.
- Charles Jencks: *Adhocism*, 1972/2013.
- Trinh T. Minh-ha: *Woman, Native, Other*, 1989.
- Jean-Luc Nancy: *Corpus*, 1992.
- John Henry Newman: *Development of Doctrine*, 1878.
- Legacy Russell: *Glitch Feminism*, 2020.
- Simone Weil: *Cahiers* [Œuvres complètes IV: 1-4], 1993-1998.
- Simone Weil: "Essai sur la notion de le lecture". *Écrits de Marseille I*, 2008 [=Œuvres complètes IV].
- Walt Whitman: *Leaves of Grass*, 1855.
- Frédéric Worms: *Über Leben*, 2013.

DEUX FEMMES REÇOIVENT CHACUNE UNE LETTRE, ANNOÇANT À CHACUNE QUE SON FILS EST MORT; LA PREMIÈRE, AU PREMIER COUP D'ŒIL JETÉ SUR LE PAPIER, S'ÉVANOUIT, ET PLUS JAMAIS, JUSQU'À SA MORT, SES YEUX, SA BOUCHE, SES MOUVEMENTS NE SERONT TELS QU'ILS ONT ÉTÉ. LA SECONDE RESTE LA MÊME, SON REGARD, SON ATTITUDE NE CHANGENT PAS; ELLE NE SAIT PAS LIRE.

TWO WOMEN EACH RECEIVE A LETTER SAYING THAT HER SON IS DEAD. THE FIRST ONE GLANCES AT IT, FAINTS, AND UNTIL THE DAY SHE DIES HER EYES, HER MOUTH, AND HER MOVEMENTS WILL NEVER AGAIN BE THE SAME. THE SECOND ONE REMAINS UNMOVED; HER FACE, HER POSTURE DO NOT CHANGE AT ALL. SHE DOESN'T KNOW HOW TO READ.

Talmud-Düşünme:

Kitapların kitabını okumak. İncil kutsal bir metindir. Her kutsal metin donup kalma riskini içinde taşır. Kutsal kalabilmek için yorumlanması ve sürekli başka zamanlara, bağlamlara, yeni bağlantı noktalarına tercüme edilmesi gerekir. Böyle bağlantıları kurma geleneklerinden biri de Talmud geleneğidir. Geniş anlamda diyebiliriz ki bu kenarları-yazıyla-doldurmaya, içerisinde Talmud-düşünmesi diye adlandırabileceğimiz, İncile canlılık veren bir şey barındırır. İncilin nirengi noktası özelliğini koruyabilmesi için Talmud bir köprü yaratır.

IL S'AGIT ICI D'UNE TENTATIVE POUR DÉFINIR UNE NOTION QUI N'A PAS ENCORE REÇU DE NOM CONVENABLE, ET À LAQUELLE LE NOM DE LECTURE CONVIENDRAIT PEUT-ÊTRE. IL Y A UN MYSTÈRE DANS LA LECTURE, UN MYSTÈRE DONT LA CONTEMPLATION PEUT AIDER SANS DOUTE NON À EXPLIQUER, MAIS A SAISIR D'AUTRES MYSTÈRES DANS LA VIE DES HOMMES.

WE SHALL ATTEMPT TO DEFINE A CONCEPT THAT HAS NOT YET FOUND A SUITABLE NAME, BUT FOR WHICH THE NAME READING MAY BE THE BEST ONE. FOR THERE IS A MYSTERY IN READING, A MYSTERY THAT, IF WE CONTEMPLATE IT, MAY WELL HELP US, NOT TO EXPLAIN, BUT TO GRAB HOLD OF OTHER MYSTERIES IN HUMAN LIFE.

Kaynak:

François Jullien kaynak kavramını sonsuz bir kaynak olarak ifade ediyor. Beraber okuduğça metinden bir şeyler eksilmiyor. Talmud kutsal metinleri kaynaklara dönüştürüyor ve böylece eliter bir şeye dönüşmelerinin önüne geçmiş oluyor.

Glitch(-ik): Arıza, hata, gecikme, kayıp gitme, Aby Warburg'un 'sürüklenme'si (Schlittern). Sonsuz katlanmış siber alemde arzaya meyilli ara alanlara dikkat çeken ve bunları kendini güçlendirme sahaları olarak gaspeden bir müdahaledir Legacy Russell'in »Glitch Feminizm«. Metnin arızası/Metnin içindeki arıza benzer bir potansiyel ortaya koyar: Bir kaydırma ve yeniden düzenleme, karşı-okuma, ve nihayet bir içinden geçme ve bu sayede (müşterek) yaratıcı bir eylem olarak kayıt.

Ad-hoc okumalar:

Taslak tersine taslağa karşı. Tamircilerin, brikolajın, küçük adımların modu. Aklıma Brian Massumi'nin »Politics of Affect« kitabı geliyor; Olumsuzla (Kontingenz) bel bağlayan, bağlantılara açık ve gelecek (avenir) müdahalelere açık kalan, ve adım adım olan uğruna taslağın devre dışı bırakılması, bir ihtimal yasaklanması; hedef ve amacın devre dışı bırakılması. Müdahaleyi mümkün kılmak için karşılaşma ve hareket kavramlarını Deleuze ile düşünün.

Kıtlık (kaynakların yetersizliği) modernitenin bir icadıdır ve monopol anlamıyla bu icadın taşıyıcısı ve uşağıdır. Hiçbir şey anlam kıtlığının icadı kadar (tek) anlamlı değildir. Hakikatın tekilleştirilmesi. Salakların eureka'sı.

Top Yuvarlaktır, dakika, 06 şerh maç

Çınar Eslek ve Yekhan Pınarlıgil yürütücülüğünde devam eden XXY beden hikâyelerine odaklanma-ya devam ediyor. Hem Art Unlimited'in matbu sayfaları hem de unlimitedrag.com'un dijital sayfa-ları artık "temsillere sığmayan kontrol altında kalmayan, sanatı imkân olarak kullanan, yerinde durmayan, kahkahayı seven, kendinden korkmayan, sınırlara takılmayan, dans eden, özellikle kıvıran, tüy gibi hafiflikle sevişen, kimseye benzemeyen, biraz canavar, bazen melez, bir-olmayan bedenlerin çelik gibi güçlü tutumlarına" mekân oluyor

Dosya: Çınar Eslek & Yekhan Pınarlıgil

hayatısa uzatmaların sonu

Yazdı. Geçen yaz ya da bir önceki. Pek önemi yok. Onlarca, yüzlerce yazdır aşınayız bu sahneye, sayısız benzerlerine. Yani binlercesinden biri, yani maalesef ilginç değil, yeni hiç değil. Kısacası hiçbir değişiklik yok gözümün önünde tekrarlanan sahnede. Aynı tiyatro, aynı kurgu, aynı terane.

Sahil kasabasında aksam üzeri, hava hâlâ buğulu. Güneş batmak üzere, yavaş yavaş dağın arkasına doğru kayıyor. Sıcaklığın etkisi bir nebze azalmış, bundan faydalanan genç erkekler sahayı boş bulmuş top koşturuyorlar. Tozu toprağa katarak. Çamur bulutları terli tenlerine yapışıyor, formaları kirleniyor, bedenleri nefes nefese. Spor yapıyorlar, sonra spora küfürle, itişmeyle ara veriyor, sonra yine spor yapıyorlar. Küfürlerinde tehdit var. Var olma endişesinin arkasında gizli bir hüküm ihtirası var.

Tehdidin konusu cinsel ilişki. Yani sorun her neyse, birbirlerine cinsel ilişki tehdidi aracılığıyla hakaret ediyorlar. Cinsellik bir tehdit unsuru, cinsellik bir baskı kurma metodu. Bir an başım dönüyor, dünya duruyor. Sarhoşlukla zevk arasında yerleştiğim cinsellik ne zaman silah haline geldi diye düşünmeye başlıyorum. Tarihe dönüyorum, her araştırmada olduğu gibi, bugünden geri sayıyorum. İlk ne zaman olmuştur diyerek. Güneşin battığı dağın uçurumundan ben de batar hale geliyorum, güneşle beraber karanlığa yuvarlanıyorum, insanlık uçurumuna bitmek bilmeyen bir düşüş başlıyor. Tarihte gidebildiğim kadar gidiyorum. Ne aklım yetiyor ne de bilgim. Bedenlerinin bir parçasını silah olarak gören insanlık benden çok önce yamaçtan kaymış.

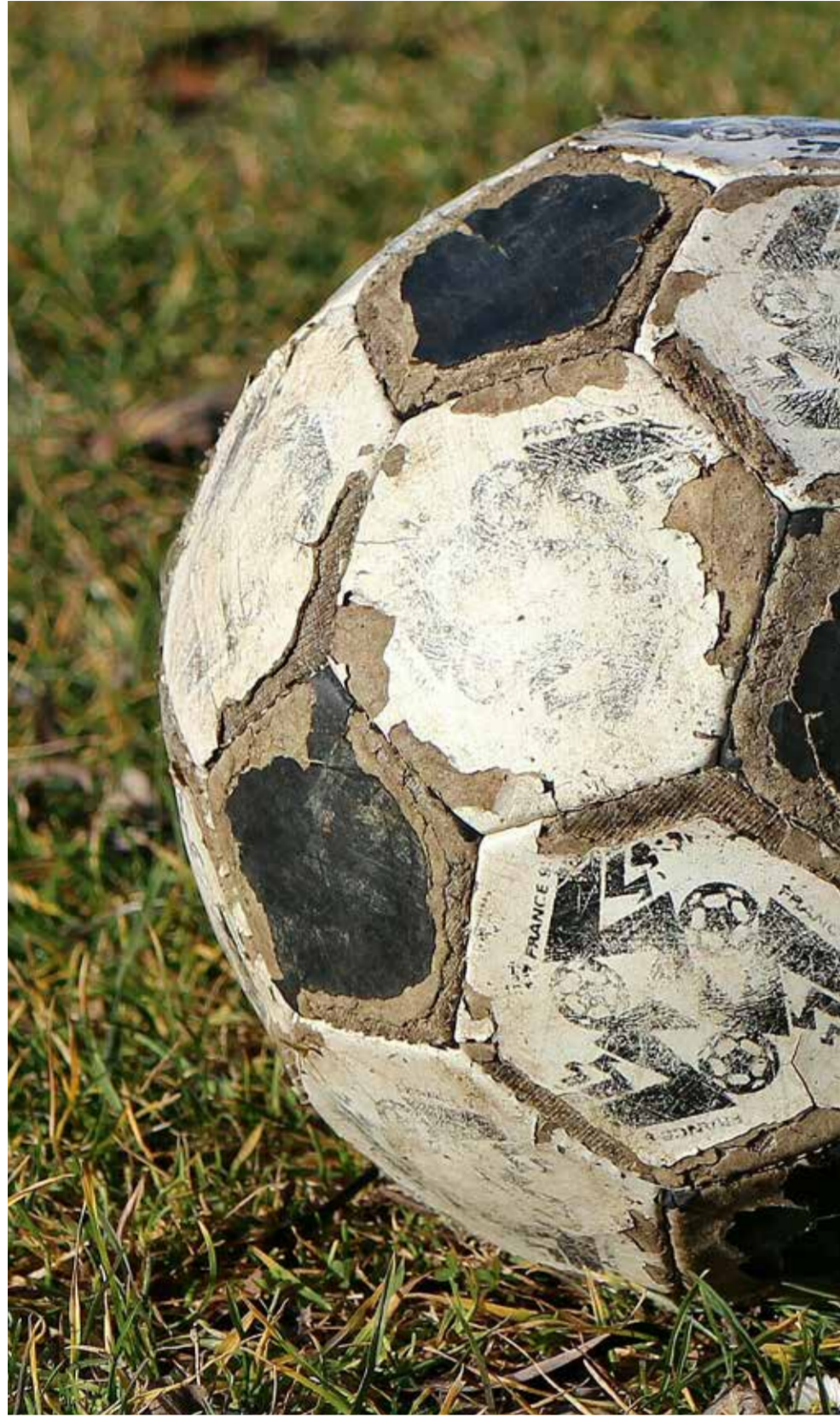
Bugüne kadar uçurum başka bir şeydi benim için. Kenarında yürürken düşmekle düşmemek arasındaki o heyecanlı tehlike hissi, boşluğa bakarak hissettiğim sarhoşluk, düşmeden yürümenin yarattığı hipnoz, düşerken aldığım zevk... Ama bugün olmadık bir heyelan oldu hayatımda. Başka bir kurgudan çalınmış gibi eğreti, ama bir o kadar güçlü, bir o kadar şaşırtıcı. Yanlış dünya, yanlış kurallar! Yanlış senaryoda gibiyim. Bütün o tatlı sarhoşluk, bütün o keyif kayıp! Erekte olmuş titrek bedenlerin silahları patlamış, çoktan aşağı yuvarlanmışlar, kayalıklarda artıklarını görüyorum düşerken. Bitmek bilmeyen bir düşüş bitmek bilmeyen bir karanlık, insanlık tarihinin tehdit üzerine kurulu zevkten azat cinsellik stratejileri, egemenlik üzerine kurulu ereksiyon hikâyeleri ve tabii bitmek bilmeyen tırmanma kurguları, yükseklik ihtirasları.

Oyun, spor ve eğlencenin arkasına sakladıkları pederşahi zıvaları duymak için elime gazete alıyorum. Limitsiz sanat diye bir yayın, pek reklamlı, pek ihtişamlı. İçini açıyorum, rastgele okumaya başlıyorum. XXY diye bir köşe, beden diyor, cinsellik diyor, sanat diyor, iktidar diyor. Kaçamayacağımı anlıyorum. İnsanlık uçurumuna düşerken okumaya başlıyorum. Yıllardan iki bin yirmi, yazın son ayları, gazetenin son sayfaları.

XXY'nin ilk yazısı. Bir gol hikâyesini anlatıyor. Sinemadayız. Toplumsal hayal gücünü besleyen filmlerden bir tanesinde erkeğin kadına attığı gol için yapılan tezahürat var sahnede. Ataerkil toplumlarda bedenin kurgulanması üzerine düşünmeye başlamışlar. Eh pek de erken olmamış yani! Yazı dizisi cinselleştirilmiş bedenin, toplumdaki eril tahakkümü sürdürülebilir kılmak için kontrol altında tutulması, yönlendirilmesi ve şekillendirilmesi üzerine düşünülmüş bir dizi imgeyle devam edecekmiş. Giren ve girilen, kazanan ve ödül olan, hükmeden ve boyun eğen bedenler arasındaki gerilim üzerine bir dizi örnek verecekmış.

XXY'yi okurken toprak sahada gol oluyor. Bağırış, çağırış, kendini yere atmalar, kucaklaşmalar, sarılmalar. Sinir harbi kısa süreli de olsa yerini coşkuya bırakıyor. Meşin midir, başka malzemeden midir meçhul, golün nesnesini öpüyor oyuncular, ona sarılıyorlar. Bakakalıyorum. Elimde olmadan topun simgeler diyarındaki ehemmiyetine kayıyor aklım. Yerinde durmak bilmeyen, her yöne seken, konulan bütün kulvarlara rağmen düz ilerlemekte zorlanan bu objenin futbol simgesindeki yeri muğlak. Kenar ve köşelerden yoksun yusuvarlak bir oyun aracı, bir yandan hakir görülüyor, bir yandan da peşinden koşturuyor. Yediği bütün tekmelelere rağmen topun, bazen bütün bir maçın, sinirli coğrafyadaki sinirli zamanın, kısacası hayatın yönünü değiştirebilecek güce sahip olması beni gülümsetiyor. Biraz daha derin düşünüyorum, kahkaha atıyorum bu sefer.

Yazının başlığı biraz sansasyonel gibi duruyor, biraz reklam amaçlı, akıldan kalıcı. Biraz da slogan gibi, hızlı ve etkili. Çarpıcı. Ama sonunda durunca bir an, biraz düşününce belki hayatın uzatmaları ve uzatmalarda saklı olan hayat üzerine, manşet merakının daha derin bir şeyleri gizlediğini hissetmek mümkün. Aynen yuvarlak ve yumuşak topun sert sutlarla gol olması gibi, yuvarlak kelimesinin perçinlediği aşığılama ve arkasında sakladığı renkli dünya, belki biraz hayranlık, belki de biraz büyülenme gibi.

Gool

Üç direkli bir kaledir dünya
Sağdan akıyor Erzincan
Ceza sahasına girdi Hasan
Hüseyin'e geçirdi
Ali dokundu top
Üç direkli bir kaleyse dünya
Kaleyi bulan toptur ilâh
Şu futboldan illâllah
İllâllah-ı veresüli!"

-Can Yücel

90 dakika, standart süre. Hakem kontrolü altında, binlerce belki de milyonlarca izleyicinin şahitliğinde, kurallar, hedefler ve strateji. Kurgulanmış bir rekabet, sözde eşit iki taraf, sırtlarında üniforma, üniformada renkler, renklerde aidiyet, milliyetçilik, hemşerilik, kayırma, hayranlık ve pek tabii karışıklık, dışlama ve hatta bazen düşmanlık. Destek ve centilmenlik kisvesi altında ego kaygısı. Kendine yakın olanı kayırmak, olmayana, olmadığını düşündüğünü karşısına almak, dışlamak, küçültmek, en azından küçültmeye çalışmak. Sonrası slogan, sloganlarda hakaret, hakaretlerde küfür. İsim hali deşarj, fiil hali yaygara. Gururla ulumak. Savaş nidaları, yandaşlarla bütünleşmek, tek beden olmak ve taarruz. Kontrollü bir hisimlik. Benzerlerini sanduğun eril bir savaş.

Yazının başlığı biraz sansasyonel gibi duruyor, biraz reklam amaçlı, akılda kalıcı. Biraz da slogan gibi, hızlı ve etkili. Çarpıcı. Vahit Tuna'dan isteseydim keşke diye geçiriyorum içimden, eminim daha etkileyici bir başlık bulurdu. Eminim konuya daha keskin yaklaşırdı. 20 yıl geriye götürüyor bu hayal beni. Vahit'in milletçe içinde bulunduğumuz ruh halini anlattığı bir videosu vardı. Konusu, çok uzun zamandır biriktirdiğimiz, gasp medeniyetleri önünde duyduğumuz aşağılık kompleksi ve onun yarattığı intikam hırsıydı. Bir türlü yetişememek, bir türlü okulun popülerleri arasına girememek, onlar kadar cool, onlar kadar zengin, onlar kadar istikrarlı, refahlı, rahat olamamak, ama bir şekilde de kendini onlardan daha yukarıda görmeyi istemek. Naiflik mi, aptallık mı, hırs mı, belli değil.

Bütün bu sosyo-politik psikolojinin vücut bulduğu alanlardan biri spor, tabii en popüler, en ataerkil, en liberali futbol. Hem kulüpler hem milli takım! Oynanmış binlerce maç, onlarca yıl hüznün, yenilgi, yenen goller, fiks-türün en dibi, topun en karanlık yüzü! Yapacak bir şey yok, toplu hüznün toplu katliam. Videoda ülkesini, milletini çok seven genç bir adam, aidiyetinin renklerine bürünmüş, o renkler aynı zamanda ağzını burnunu yüzünü, başka bir deyişle tekilliğini kapatmış! Bağırarak tezahürat, detone olmakla kulak tırmalamak arasında bir melodi dolmuş ağzına, Avrupa'dan tüm intikamımızı alıyor.

"Avrupa, Avrupa duy sesimizi, işte bu Türkler'in ayak sesleri! Avrupa, Avrupa duy sesimizi, işte bu Türkler'in ayak sesleri! Türkler'le kimse başa çıkamaz, Avrupa ibnesi kolla kendini, ibne Avrupa, ibne Avrupa, ibne Avrupa!" (Onlarca kez tekrar ediliyor.)

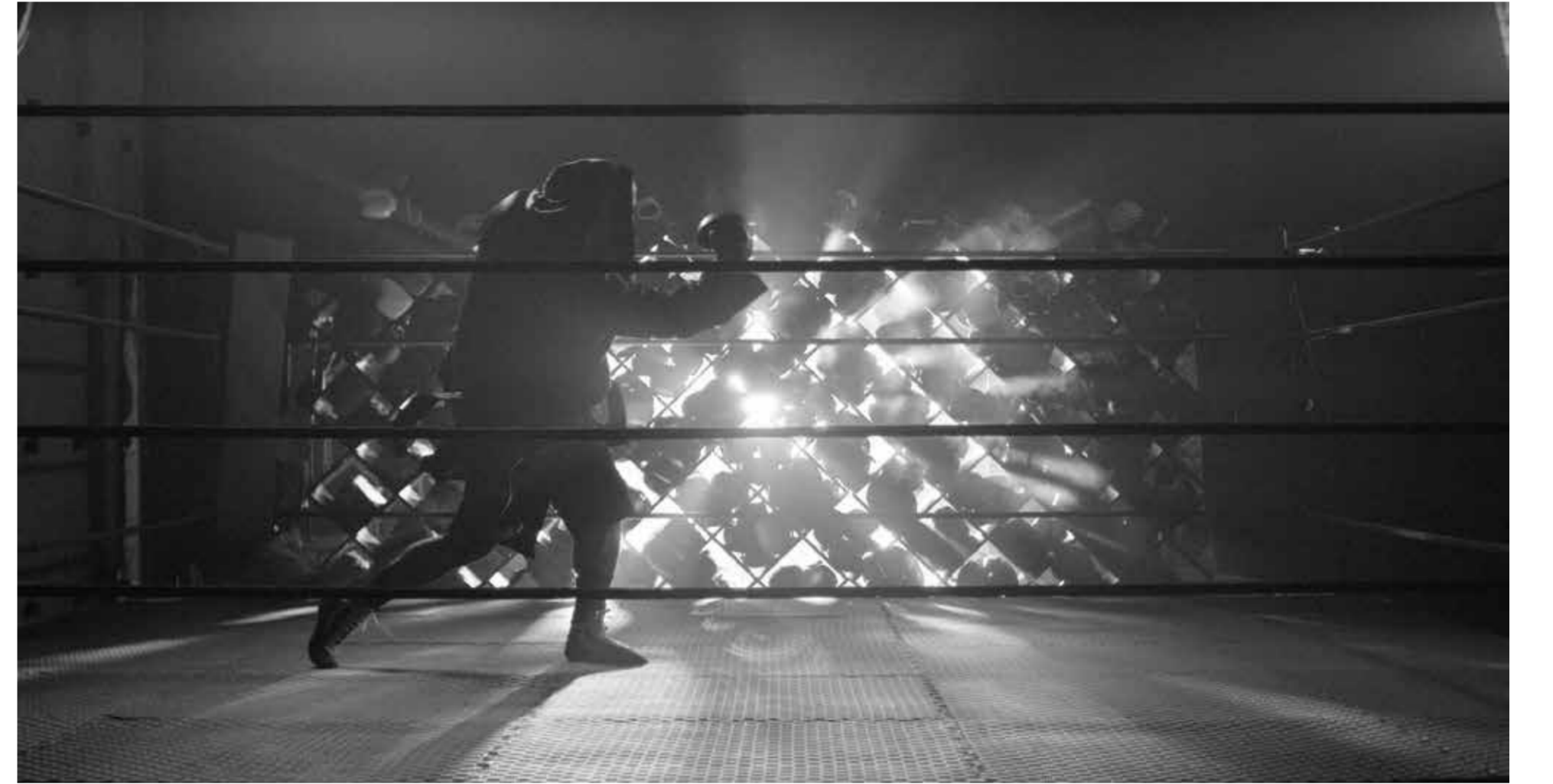
90 dakikalık taraflı bir kurgu. Hayata benzeyen, gerçekten biçilmiş bir hikâye, yakın bir dünya paralel bir evren. Sıklıkla porno. En azından düşük bütçeli yetmişlerden kalma basmakalıp bir erotik film. Afişindeki meme uçlarında, herhangi bir beden gönderisi olmadan, elektrik bandıyla artı taşıyan, düş tüccarlarının emekleyen vahşi liberalizme ivedilikle alet ettikleri ve günümüz cinselliğinin ata babası imge imparatorlukları. Devasa dikdörtgen sahada topla birlikte havada uçan basmakalıp cinsellik karikatürleri, tiyatro rolleri, insanlığın karantina geceleri. Uçurum tam da burada başlıyor sanki: Babanın anneyi mutfağa ya da komşuya, çekirdeğe yollayıp oğlunu yanına çağırması sonra da ona erkekliği öğrettiği binlerce akşamdan birinde... Çim sahadaki pornoyu izliyor çocuk, kendi cinsel rolünü öğreniyor, kendi toplumsal ağırlığını, dostunu, düşmanını ve her şeyden önemlisi bir çatışma halinde karşındakine neyle gözdağı vereceğini. Ailede başlıyor futbol eğitimi, topa vurmaya da top peşinde koşmayı da önce evde, sonra sokakta, ardından okulda ve askerde öğreniyor. Evlenince haliyle aile büyüyor, artık adam olmuş karısına eğitim veriyor çiçeği burnunda futbolcumuz, ona sahasının nerede başlayıp nerede bittiğini anlatıyor. Asla topa vuramayacağını en fazla Cengiz Tekin'in ünlü fotoğrafındaki gibi baraj kurabileceğini, korunmaya çalışacağını ama illaki hedef olacağını anlatıyor ruh eşine. Cengiz Tekin, *Serbest Vuruş* adlı fotoğrafında ailesini baraj dizmiş, sabit duran topa vurmaya hazırlanıyor. Bu kez de top bir tehdit. Ellerini birleştirerek korudukları sadece erkeklik değil, tüm barajın dağılması, ailenin tüm direncinin kırılması söz konusu. Bir top nelere kadir! Görücü usulü mü oluyor her şey, yoksa aşk da var mı bu hikâyede? Sormadan edemiyorum. Bir kahkaha daha.

TUNCA

**BEDBAHTLIKLAR VE YENİ HAZLAR
MISFORTUNES AND NEW JOYS**

11.11 | 11.12.2021

KÜRATÖR | CURATOR **SERRA YENTÜRK**

TUNCA, LATİF MAHARET, 2021, TEK KANALLI VIDEO, SES İLE, 4'45"

MEŞRUTİYET CAD. 67/1
TEPEBAŞI BEYOĞLU 34430
İSTANBUL TÜRKİYE
T. +90 212 252 18 96

info@galerist.com.tr
www.galerist.com.tr

Salı - Cumartesi
Tuesday - Saturday
11.00 - 19.00

DESTEKLERİYLE | WITH THE SUPPORT OF

GALERIST

Macaristan Parlamentosu

Çizgi

Döne döne çizilen yuvarlak halka
tüydüğün çizgiden
gösterdiğin hedefe
döne döne

Top -al

top_ver

el

ele

Her yerde

yerde

yeniden hiçbir yerde buluşalım

hiç ozanlarının

ve hiç futbol oynamamış

çocuklar için maydanoz

Bütün nefesim ile

teker teker tuvalette hesaplaştım

öbür tarafta

kendi içinde attığın gol

Döne döne patlattığın dünya

işlediğin ufak tefek

düşünce suçları

- uzaktran kumandalı bebek bakıcısı masalı

suratında örümcek ağları ve kafamda patlamış toprak saklı

çözemediğim bir husus vardı:

kuş ölümleri

özgürlük düğümlendi

gözlerini kapa-ma

bazen topun sende olduğunu hissedersin ve

her seferinde topu

uçurumdan aşağı

yukarı

Aşağı

Döne döne

kahve yapıcaktım

-Çınar Eslek

Ben bunları düşünürken gecenin serinliği kapladı ortalığı. Yavaşça ama emin adımlarla. Sessizlik, bir de Ağustos böcekleri! Karanlıkta top görünmez oldu, kim bilir hangi saklı ke- narda, kim bilir hangi gizli köşede gecesini geçiriyor şimdi?

Sahilden yürüyerek eve döndüm. Göz kapaklarımın arkasında halen toprak saha. Tek- meden tekmeye, kaleden direğe, köşeden ortaya, ortadan kafaya seken yuvarlak dünya ve pe- şinde pervane genç adamlar. Gözlerimin önünde kızıl yusuvarlak dolunay, bir de denizin üzerinde titreyen yakamoz.

Kulaklarımda halen yankılanan gerilimi unutmak için televizyonu açıyorum. Televizyon- da Münih'ten canlı yayın. Yine bir maç, yine yirmi küsur adam ve bir top. Macaristan-Alman- ya, Avrupa kupası! Ama ekranda uyarı ibaresi, alıcınızın ayarları bozulmuş, yayınlarımızla oy- namayın! Bozuk plak misali bozuk televizyon! Aynı görüntüler defalarca yineleniyor, kimileri donuyor, sesler tekrarlanıyor, kanallar birbirine karışmış, kimin eli kimin şortunda belli değil. Almanya gol atıyor, tam o sırada görüntü dönüyor, maç duruyor. Oyuncular dans ediyorlarmış da koreografinin en can alıcı noktasında hareketsiz kalmışlar gibi. Korsanlar televizyonu ele ge- çirdiler diye düşünürken, Macar meclisinin görüntüleri karışıyor, hararetle yeni bir yasa onaylı- yorlar. Yürürlüğe sokulan, Macarları yürüten, yürütürken arındıran, temizleyen, ahlak düşünkü top düşmanı nadide bir yasa... Derken görüntüye parazit karışıyor, ses cızırdamaya başlıyor, Münih sokaklarında dolaşan röportaj kamerası: vitrinler, duvarlar, kaldırımlar gökkuşağı! Be- lediye anons yapıyor, boyanacak renkleri sayıyor. Gökkuşağından bir eksik, bir fazla. Merakla televizyona yaklaşıyorum. Maçtan geri kalanda kalenin yakın plan görüntüsü. Alman kalesi bu sefer, top kalecinin elinde, kaleci takım kaptanı, hararetle bir şeyler söylüyor, yine görüntü do- nuyor, hay aksi derken, kolluk olarak taşıdığı gurur bayrağını fark ediyorum. Pedersahi ahlak- la, gurur kalesi maç yapıyorlar, top güvenlikli ellerde. Gözlerimi bu görüntülerle kapatıyorum. Rüyamda gol olmayan bir maç, tehdit olmayan küfürler, tekme yemeyen toprak, ama yine aynı toprak sahada çok renkli, çok toplu bir parti! Dans ediyoruz. 🌸

No11

HOTEL & APARTMENTS

Attentive service

Stylish design

Perfect location

First Small Hotel of Istanbul with an International Eco-label

No11
HOTEL & APARTMENTS

ZAMANA DAYANAN MÜKEMMELLİK

Zamana meydan okuyan zarafet ve mükemmeliyet tutkusu ile en üst kalite malzemelerin bulunduğu bir Rolex'in değeri, saatin kendisi kadar dayanıklıdır.

#Perpetual

OYSTER PERPETUAL SUBMARINER DATE
18 KARAT BEYAZ ALTIN

RHODIUM